

Calaritanum lib. 8. epist. 38. vt *ea omnia quæ promittuntur, opere compleantur*. Et quamuis stare promissis etiam contempti ac plebeij hominis sit, eorum tamen maximè qui exercitus ducunt, Respublicas tuentur ac moderantur; quorum sermo pro lege, fides pro oraculo esse debet. nec vllo modo audiendus Machiauellus, impius sycophanta, & impostor fœdifragus, cui nec ara, nec fides, nec vlla firma pactio est: qui aures Principum venenat, suadetque vt omnia certa & honesta negligant, nec fidem nec promissa præstent, dummodò potentiam consequantur. Subiiciam hîc eius verba, vt videamus quàm temulenta commenta impostoris hominis calamus stillet, & blasphemias spumet impium os: *Non est necesse*, inquit, *Principi re ipsa habere virtutes, pietatem, fidem, humanitatem, religionem, integritatem: sed ea simulatione præ se ferre necesse est. Imò ausim dicere, habere illas & semper obseruare, damnosum esse, cùm sit nouo Principi sæpè necessarium operari contra fidem, contra charitatem, contra humanitatem, contra religionem. Quare oportet Principem ita esse animo compositum, vt quò flauerint venti, & quò fortuna impellit, eò se vertat, & cùm fuerit necessitas, operetur malum.* O vipeream linguam! Erras, erras

Machiauelle. Fides ab omnibus, & omnibus etiam peſſimis, eſt ſeruanda: &

—— optimus ille
Militiæ, cui poſtremum eſt primumq́; tueri
Inter bella fidem. —

Argumento ſit illud quod ſcribit Liuius de Legatis qui in Græciam miſſi fuerant. Martius & Attilius Romam reuerſi, nulla alia re magis gloriabantur, quàm decepto per inducias & pacis ſpem rege. quæ magna pars Senatus probabat; ſed veteres & moris antiqui memores, nouam iſtam ſapientiam improbabant; nec aſtu magis quàm vera virtute bella geſſiſſe maiores. Proinde certò ſibi perſuadeant Principes, in fide maximum poſitum eſſe mome̅tum ad dominationem retinendam, ad nominis æſtimationem, ad opes parandas; deniq; ad ſubditos obedientiæ metuſque freno comprimendos. Non latuit hoc Alexandrum Magnum, vt eſt apud Plutarchum in Apophthegm. Suadebat ei aliquando Parmenio, neſcio quid, quod à fide ac decoro planè alienum erat: cui reſpo̅dit Alexander: *Facerem id quidem, ſi Parmenio eſſem: verùm Alexandro neutiquam id facere licet.* Docens hac ratione Principes præ ceteris in tuenda fide conſtantes eſſe oportere. Et quamquam graue ſcelus ſit datam fidem non ſeruare, grauiſſimum,

mum, si iusiurandum accesserit. Illud enim à Deo siue permissum siue institutum est, vt eius interuentu homines & sibi mutuò credere, & fœdera inter se tutò inire, atque ea alij ab aliis consequi possent, quæ alioquin se nullo modo consecuturos sperarent. Huic autem sacramento summam vim inesse debere docet Apostolus ad Hebræos 6. *Homines per maiorem sui iurant; & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum.* Periurium otiosam nobis reddit hanc Domini institutionem, ac in causa est cur frequenter multi cõtractus inter priuatos non celebrentur, multa inter Principes fœdera non ineantur; atque adeò neque commoda illa consequi possimus, quorum gratia conuenire nos cum aduersariis expediebat; neque grauissima interdum mala vitare, quæ salua iurisiurandi auctoritate proculdubiò vitassemus. Certè periuriũ atheismo detestabilius est; quia non tanta est eorum qui Deos omnes auersantur impietas, quanta eorum qui & esse Deum, & rebus humanis prospicere confitentur, iuris tamen iurandi simulatione Numen irridere nõ dubitant. quibus frequens in ore illud Lysandri: *Pueros quidem astragalis, ceteros iureiurando falli oportere.* Duriùs isti. Aliud hominum genus est, quod cõquisitis hinc inde

coloribus fidem ac iuramentum hominibus præstitum omnino conuellit. Dicunt laxasse se ad iuramenta linguam, mentem verò iniuratam tenuisse. Item non esse iuramentum, nec hoc esse fidem dare, quæ per vim alicuius periculi aut incommodi sit extorta. Sic videlicet homines nequam, vani Principum assentatores, fusiùs ista disputāt, ac periurij latebras studiosè conquirunt. Qui autem neruosiùs hoc argumentum pertractāt, fidem, maximè cùm sacramento velut sacrosancto sigillo consignata est, omnibus vtilitatibus anteponi putant oportere. Fidelitatis mirandæ laudē indeptus est Sex. Pompeius (auctorem habeo Plutarchum in vita Antonij) is aduersus Octauium & Marcum Antonium, qui Romanas aquilas & fasces inter se partiti erant, intestinū ac ciuile bellum gerebat; quos deinde in amicitiæ communionem receptos ad cœnam vocauit in prętoria naui. Illis in Pompeij pactis tantum fidei fuit, vt nauim cibum sumpturi subierint. Ibi tum nonnemo (Menas homini nomen) hoc Pompeio virus in aures instillat, posse illum nunc, modò velit, Romani imperij dominum fieri, competitoribus suis, quorum vitam habebat in potestate, contrucidatis. Tum Pompeius auitæ fidei memor: Facere, inquit, Mena, oportebat me

non

non præmonito; nunc præſentibus rebus acquieſcamus. neque enim meum peierare, fidemque meam imperio poſtponere. Eſt quoque ad memoriam inſigne quod Valerius Maximus lib.2.ca.4. Gellius lib.7.c.18. ſcriptum reliquerunt. Decem ex militibus Romanis, qui in poteſtatem Hannibalis venerant, eius conceſſu ad negotia quædam tranſigenda Romam profecti ſunt, ea lege vt conſtituto tempore ad caſtra Punica redirent. Octo ex eis data fides cordi fuit, duo promiſſis non ſtetere; quos deinde vulgus hominum adeò exoſos habuit, ac tantis ignominiis affecit, vt præ tædio vitæ necem ſibi conſciuerint. Sed hæc vetera ſunt. hoc nuperum, & non niſi præterito ſæculo Orbi velut in theatro datum exemplum, immortalis memoriæ Carolus Quintus Imperator. vocauerat is ad conuentum VVormacienſem hæreſiarcham Lutherum, quia expedire tunc Ordines Imperij iudicabāt, vt coram Cæſare atque aliis Principibus audiretur. Fidem illi dedit. datam ſeruauit. Atqui nemo ignorat cum quanta totius Eccleſiæ vtilitate vir ille in robore ætatis adhuc conſtitutus, quique vnius tantùm quadriennij ſpatio tantam in Eccleſia ſtragem ediderat, ac tot poſteà libellis editis huius miſerabilis ſchiſmatis origo, fax, auctor fuit, è medio

tolli potuisset. Quotquot igitur inuictissimi Imperatoris factum probant, ne in vno quidem homine violando à data fide discedendum esse confitentur, tametsi totam Ecclesiam grauibus propterea periculis liberari posse sperarent.

Iam verò violatæ religionis grauissimas dedêre pœnas Albani, Carthaginenses, Corinthij, Numantini; quorum ciuitates ferro ac flamma vindice funditus euersæ. Eadem calamitate Samnites cumulati, qui septies pacem cum Romanis factam violauerant.

Refert Sigonius lib. 3. De regno Ital. Aistulphum Longobardorum Regem, quòd Zachariæ Pontifici fidem non seruasset, ab equo excussum vita discessisse; vel, vt alij, ab apro dilaniatum. Idem auctor est lib. 6. Ludouicum Bosonis filium Berengario infidum, ab eodem oculis ac regno priuatum. Quæ omnia in perfidos populos diuinæ vltionis magnitudinem testantur.

SECTIO VII.

Sitne etiam hæretico, quà hæretico, seruanda fides.

HOMO lubricæ & incontinentis vitæ, neminem arbitratur continenter viuere. Simili modo qui in pace ac fide stare nesciunt,

nesciunt, ex suo ingenio ceteros omnes metiuntur, ac de perfidia suspectos habent. Talis Daniel Plancius, & quidquid hæreticorum est, contendentium hanc esse Ecclesiæ Romanæ doctrinam benè veterem, hæreticis, quà hæreticis, fidem non esse seruandam. Verùm vt excussis difficultatibus, lucem istis tenebris inferamus;

Assero primò: Rem periculo plenam esse cum hæreticis fœdera inire, ob metum infectionis. Hinc illa grauis Dei comminatio Deuteronom. 7. *Non inibis cum eis fœdus, nec sociabis cum eis coniugia: filiam tuā non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo; quia seducet filium tuum, ne sequatur me.* Iosue 23. *Quòd si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare; iam nunc scitote, quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foueam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis.* D. Paulus 1. ad Cor. cap. 5. *Ne commisceamini*, inquit, *fornicariis, non vtique fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus.* Quælibet hæresis, aut noxia superstitio, aut infi-

delitas, verè fornicatio est: quare ab iis quoque cauendū hîc monet Apostolus. D. Gregorius Brunichildem Francorum Reginam hortatur, c. Si quos, 23. qu. 4. vt adulteros, fures, ac alios peccatores corrigat; ne per eam flagellum perfidarum gentium, quod ad multarum nationum vindictam excitatum est, Deus inducat. Multo magis eam ceterosque Christianos Principes monere, hortari, imò comminari velle existimādum est, ne suo opere, industria, consilióve, perfidi Turcę in Christianorum prouincias immittantur, multo minùs eorū fœdera quærantur. Nam qui Christianæ fidei inimico iungitur, pariter eiusdem fidei inimicus & ipse censetur; c. Quisquis, 23. qu. 4. Sicut enim qui adhæret Christo, vnus spiritus est cum eo; & tollens membra Christi, si adhęreat meretrici, vnū corpus cum ea efficitur, ad Corinth. 1. cap. 6. ita fidelis si vel infidelibus vel hæreticis adhæreat, vnum corpus cum illis constituitur. Eccles. 12. *Qui comitatur cum viro iniquo, obuolutus est in peccatis eius.* Psal. 17. *Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.* Quicumque ergo salutis suæ auidus est, cum Ismaële non ludat, cum Loth à Sodomis recedat, cum Iacob Esau fugiat, ac grauissimū Ægyptiacę seruitutis iugum cum Israële citus deserat.

Hære-

Hæresis halitus est Satanæ, abyssus, inferni ignis, morbus adeò exitialis vt & attactu, adspectu, afflatuque suo enecet, perdat, absumat & conficiat: cui proinde malo nō aliud certius est remedium, nec fortius præsidium, quàm fuga ac declinatio. Ita fecisse putandus est regius Psaltes, qui odiuit Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedit.

Assero secundò: Quando ineuitabilis quædam necessitas premit (qualis est periculum euersionis fidei, & iactura exercitij Catholici) licet cum Turcis & hæreticis pacisci. Ratio, quia necessitas legi subiecta non est; & satius est partem tueri, quàm toto frustrari. Sic videmus Dauid necessitate compulsum comedisse panes propositionis, quos non nisi Sacerdotibus comedere licebat; & Iudæos, quibus belligerare non erat permissum die Sabbatino, eodem die bella, vt se defenderent, suscepisse; nec non Apostolos spicas Sabbato collegisse. Lib. 1. Reg. c. 27. & duobus sequentibus, & Paralipp. 1. c. 12. Dauid timens in manus Saulis eiusdem legis & fidei incidere, ad Achis regem idololatram confugit, voluitque cum eo in bello contra Saul pergere. Nicol. de Lyra in expositione dicti capitis, quem refert Archiepisc. Florent. in sua Summa 3. p. tit. 4. §. 11. existimat quòd ex eo tempore quo Dauid

ius in regno Iſraël habebat, illud virtute armorum facultate ſibi oblata acquirere,& in huiuſmodi bello iuſto vti auxilio Philiſthinorum licitè potuiſſe. Lib. 1. Mach. c. 10. Ionathas frater Iudæ & populus Iſraël fœdus & pacem iniuerunt cũ Alexandro filio Antiochi regis. cap. 11. cum Ptolomæo Ægypti rege & Demetrio Demetrij filio. cap. 12. cum Romanis ac Spartiatis fœdus & amicitiam renouauit. Ex quibus conſequens eſt, poſſe quoque ob graues rationes Catholicos cum hæreticis paciſci.

Aſſero tertiò : Si cum hæretico Principe, Princeps Catholicus; cum hæretica Republica, Catholica Reſpublica fidem init; tenetur ſincerè & ſine omni dolo, eam non minùs ac Catholico alicui datam, ſartam tectam tueri. Omnes namque virtutes, ex quibus fidei ſeruandæ obligatio naſcitur, in promiſſis, pari ratione obligant, ſiue apud Orthodoxos ſiue hæreticos verſemur. & vero verius eſt illud Ciceronis lib. 1. Officior. *Fides eſt dictorum conuentorumq́ constantia & veritas*. Nec non D. Auguſt. Epiſt. 19. ad Hieron. *Fides ab eo dicitur appellata, quia fit quod dicitur*. Accedit, quod apud omnes doctiores in confeſſo eſt, ea omnia quę ex natura ſua praua & illicita ſunt, numquam benè & licitè fieri poſſe; ſed menda-
cium,

cium, iuris violatio, periurium, iniustitia, mala prorsus & illicita sunt; numquam proinde benè ac licitè exerceri possunt. Assertio hęc probatur à simili. Constat Sacrarum litterarum auctoritate gentilibus ac idololatris fidem seruandam. Iosue 9. Principum hæc verba sunt: *Iurauimus illis*, scilicet Gabaonitis, *in nomine Domini Dei Israël, & idcircò non possumus eos contingere*. 2. Paralipom. cap. 36. Sedecias Rex, quia à fœdere cum Nabuchodonosore rege Babylonis inito mala fide resilierat, iusto Dei iudicio non regni modò ac oculorum amissione, sed & miseranda suorum clade punitus est. Sexcenta eiusmodi exempla Scriptura commemorat, quæ omnia recensere longum foret. Vnum hoc adiecisse sufficiat. Genesis 34. Simeon & Leui circumcisos iam Sichimitas vindice ferro sunt aggressi, ac longè aliter quàm pacti erant omnes promiscue neci dederunt. displicuit ea res vehementer patri: quare iam morti propinquus, Deo afflatus, grauiore intonat voce, Gen. 49. *Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum.* Quare ita nunc concludo: Si

genti-

gentilibus & idololatris fides ſeruanda eſt, quid ni & hæreticis? imò potiùs hæreticis; cùm ij ſummi Numinis, per quod iuramus, notitiam habeant: non ita gentiles, qui compellatione falſorum deorum ac inuocatione iuſiurandum inuiolabile eſſe volũt.

SECTIO VIII.

Probatur teſtimoniis grauiſſimorum Theologorum, hæreticis fidem ſeruandam.

ARBITRATVR Plancius hanc eſſe Ecclesiæ noſtræ irrefragabilem doctrinam & inconcuſſam ſententiam, Hæreticis fidem non eſſe ſeruandam. Quod ſi ita eſt, mirandum eſt Patres ac Doctores Theologos ita turpiter à matre ſua, ſine tamen vlla hæreſeos nota, diſſidere. Gregorius Magnus duos Epiſcopos Petrum & Prudentium, aliquid contra ſedem Romanam molientes, ad ſe ex Hiſtria euocauit, promiſitque eos ſine læſione vel moleſtia domum redituros, etiamſi in ſua diſſenſione ac ſchiſmate perſtarent: & cur immunitatem hanc & libertatem pactus eſt, niſi eam ſeruandam putaſſet? Hermas Letmatius Theologus Pariſienſis lib. 2. De inſtauranda religione c. 14. *Quamcumque fidem cuiuis homini dederit ipſa*

ipsa publica vel potestas vel auctoritas, eamdem debet illi ipsi, quantumuis etiam haeretico aut perduelli, exactè non solùm ipsamet societas, sed & quaecumq; eius pars seruare; si modò quod addixit non sit de illo genere rerum, quas aut lex inspirata, aut naturalis vetat praestare. Publica namque auctoritas à nullius partis suae, siue magnae, siue paruae, sed à Dei voluntate imperióque dependet: contrà ab istius imperio pendent omnium & singulorum, qui sub ea comprehenduntur, voluntates. Quid apertius, quid doctius, contra elenchum tuum dici potuit?

Vide nunc quid Molanus & ipse Doctor Theologus Louaniensis, libello de hac re edito, quem legere debueras, scriptum reliquerit, lib. 10. cap. 25. *Hi verò qui sine pace & sine foedere sunt, audent de sua fidelitate, homines apertè perfidissimi, gloriari, & omnem perfidiae inuidiam in nos retorquere, non tantùm in priuatos Doctores, sed in Vniuersitates, Concilia Oecumenica, in ipsam Romanam Ecclesiam. Ab his nimirum omnibus proficisci dicunt illud dogma, Haereticis fidem seruandam non esse. Et quia magno odio, multáque impietate Ecclesiam Dei oppugnant, ideò malitiosè mentiri non erubescunt hanc nostram esse doctrinam.* Ecce quàm, te Planci, etiam nondum natum,

tum, ſpiritu forſan Prophetico bonus iſte Molanus ſcitè & fatidico penicillo depinxit. Impingis hanc calumniam vniuerſæ Eccleſiæ, & turpiter Vniuerſitati Duacenæ, de qua pòſt. & vide ne rubore ſuffundaris.

Rurſum Molanus lib. 1. cap. 26. *Scriptum eſt ab Apoſtolo Gentium doctore: Homines per maiorem ſui iurant, & omnis controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum. ſed non video cuius cum hæreticis controuerſiæ finis eſſe poſſit iuramentū, aut fides publica, ſi hæreticis fides ſeruanda non eſſet. Valeat igitur impia illa ſententia, &, vt veritas exigit, omne mendacium, omnemq; perfidiam deteſtemur: nec attendamus cui, ſed per quem iurauerimus.*

Accedat huc quoque, & calculum ſuum adiiciat Martinus Becanus, eius Societatis doctor quam vos peſſimè odiſtis, in ſua diſputatione Theologica c. 7. concluſione 2. *Si cum hæreticis fœdus iniuiſti (ſi quidem nihil aliud obſtat quàm hæreſis) debes integrè & ſincerè illis fidē ſeruare, non minùs quàm Catholicis.* Et cap. 8. docet hæreticis fidem ſeruandam in contractibus matrimonialibus, in negotio libertatis, fidei vel religionis, in bello, ac demum in ſaluo conductu. Vidit is Elenchum tuum, & vix reſponſo dignatus, ſic tandem: *Et quidem Plancio facilè*

cilè ignoſcam, quia cùm Grammaticus ſit, ſuo iure potuit grãmaticè & pueriliter conquiſitis hinc inde aliquot phraſibus litigare. Et hæc eſt Theologorum de fide hæreticis ſeruanda conſtans ſententia, tanto certior, quanto veritati Sacrarum litterarum clariùs innititur. Quid verò ſenſerint in Iure Canonico Doctores, qui ſoli Eccleſiam non conſtituunt, mox ediſſeram.

SECTIO IX.

Reſponſio ad Præfatiunculam Plancij, in qua duo mendaciola deteguntur.

SENTENTIA noſtra Patrum auctoritatibus munita, Conciliis roborata, rationibus, nec non Sacris litteris ſuffulta, nunc breuiter, mi Planci, ad argumenta tua viſum eſt reſpondere; idque ita modeſtè ac temperatè, vt nihil liberiori ſtomacho, nihil iuſtæ indignationi tribuiſſe, ſed ad defenſionis neceſſitatem reſpexiſſe videar. Et primò quidem quid in fronte Elenchi tui, ac in Præfatiuncula ad Lectorem falſitatis lateat, diſcutiamus. Solet enim frons, vel albicans vel rubeſcens, interioris animi eſſe indicium: & frons Elenchi tui, concluſos in receſſu libelli tui errores prodet. Hæc verba tua:

In

In hanc arenam, Lector, pertraxit nos duorum ciuium, alterius quidem Amstelrodamensis, alterius Antuerpiani, de hac quæstione plebeia disputatio; quorum hic Iesuitam, ille me, post aliquantam altercationem, in subsidium aduocauit.

Amabo te, mi Planci, quoniam mercatores mihi noti ac sanguine iuncti, quis ille Iesuita qui Antuerpiano mercatori ad onus scilicet argumentorum tuorum sudanti ac ingemiscenti auxiliatrices porrexit manus? Cedò nomen, aut non credo. Dicit iuratus mercator à nemine omnino Iesuitarum se adiutum, vel vllius opem implorasse. Quin ipsi Iesuitæ hanc sibi impingi calumniam grauiter ferunt. Si me impetis, falleris. nam ego Gandaui versabar, ita spiritualibus intentus exercitiis, vt nugis tuis vacare non liceret. Produxisti itaque Iesuitam in campum, vt non alicuius velitis ac gregarij militis, id est mercatoris, sed Æneæ magni dextera caderes. Pergis:

Annus est ex quo habita est altercatio, atque ab eo tempore defensionem Iesuitæ exspectaui. Sed ille ne gry quidem, hactenus mutus magis quàm piscis.

Audi illam ostentationis tubam:

— nec quisquam ex agmine tanto
Audet adire virũ, manibusq; inducere cæstus.

Sed

Sed quî respondeát tibi Iesuita, ad quem neque tu verbum vllum, nec à quo tu vel apicem vllum vidisti. Seriò agendum, mi Planci, in re seria. Quare pergo inculcare: Edissere nobis nomen Iesuitæ; aut in frontispicio Elenchi tui, fraudem, mitiùs dixero, errorem agnosce. Quis audeat spondere ac polliceri cetera omnia sine fuco ac næuo, quando primo in limine sic peccatur? Exinde Plancius in apertum campum descendit, & probare conatur Ecclesiam Catholicam vno consensu docere, hæreticis fidem ſerdandam non esse: idque astruit auctoritate clarissimi apud nos Episcopi Simanchæ Instit. Cathol. tit. 46. art. 52. Fac ita sentire Simancham. Nosti Hispanũ esse, ac proinde coniuratum & æternũ hæreseos hostem. Si quid acerbius, quid durius dixerit gentis more, veniam merebitur. sed non inde benè conclusio procedit; Ergo ita vniuersalis sentit Ecclesia. Perge simili modo ratiocinari: D. Thomas & Dominicanæ familiæ Theologi contendunt Dei matrem nõ fuisse ab originis labe in sua conceptione immunem. recense deinde longa serie, Sotos, Bagnesios: ad extremum conclude: Docet ergo vniuersalis Ecclesia Romana Deiparam Virginem in peccato originali conceptam. vel sic: Cassianus Collatione 17. Ori-

 genes

genes hac in parte ab Hieronymo notatus, Marcus Marulus lib.4. Institut. à Cassiano deceptus, mendacio patrocinati sunt, docentes cum Platone lib.3.de Repub.& Aristotele in Ethicis, mendacium per se malum quidem esse, rempub. tamen administrãtibus mentiri licitum vtilitatis communis ergô. Tum demum plenis inclama buccis; Ecclesia Romana mendacio patrocinatur. Sed & mihi liceat simili ratione vices rependere,& tuo, Planci, modo syllogizare: Lutherus lib. De vita coniugali affirmat vsum feminæ magis necessarium, quàm edere, bibere, dormire: ergo ea omnium Protestantium sententia est. Iterùm sic: Lutherus Sermone de matrimonio contendit licitum esse vti ancilla, si vxor debitum recuset: ergo ita sentiunt Hollandi, Zelandi, & quidquid id generis est. nec inepta ea consequentia videtur: fuit enim ille sectæ suæ antesignanus & coryphæus, non sic religionis nostræ caput Simancha. Multa erronea & à piis auribus aliena legere est apud Caluinum lib.1. Institut. cap.16. §.8. vbi tollit arbitrij libertatem, additque omnia ineuitabili necessitate fieri, nec hominem posse vias suas facere bonas aut malas. Et lib. 1. cap.17. §. 5. & cap.18.§.1. tradit omnia hominum opera tam mala quàm bona ab

æter-

æterno eſſe à Deo prædefinita, & vt in tempore fiant hominum voluntates ad omnia illa à Deo inclinari, incitari, impelli, determinari. O verè opinionum portenta! Si his ac ſimilibus monſtroſis, horrendis, blaſphemis Caluini dogmatibus vobis moleſti ſumus, non Caluiniſtas vos, ſed Euangelicos, Proteſtantes, ac cælo miſſos verbi Dei præcones & interpretes vociferamini; Caluinum hominem fuiſſe, decipi potuiſſe, ac nõnumquam reuerà deceptum, nec in eius omnes ire, multo minùs iurare ſententias. Friuola prorſus reſponſa. A Caluino eiuſque opinionibus abire vobis licebit, nobis non licebit vel latum vnguem à Simancha recedere? Verùm age. Quid ſi docuero ne hoc quidem Simancham ſenſiſſe; ſed omnino voluiſſe, fidem reipub. hæreticæ à Principe Catholico conceſſam inuiolatam conſtare? Eius hæc verba ſunt: *Si fides hæreticis data eſſet à Principe, vel publica poteſtate, exactè ſeruanda eſſet; ſi modò quod addixiſſet, non ſit de illo genere rerum, quas Lex aut inſpirata aut naturalis vetat præſtare. Non enim videtur eſſe vetitum, eorum quæ ad naturæ aut gentium ius attinent, habere cum hæretico commercium.* Ita Simancha. Ex quibus verbis talem concluſionem deducere videris: Licitum eſt cum hæretico com-

mercium habere, ac ciuiliter contrahere in rebus ciuilibus; at verò, quando religionis intereſt, minimè licet. Rectè: & ita nobiſcum ſentiunt qui ſaniore ſunt mente. Tritum enim illud, Ne ſutor vltra crepidam. Quare Principi ſæculari nulla ratione permiſſum eſt, hæreticis licentiam tribuere hæreſes ſuas docendi: atque adeò contractus ille iniuſtus & in Eccleſiæ præiudicium, niſi auctoritate eius, qui ſacris præeſt, roboretur; ſicuti in induciis noſtris factitatum ſcimus. Ratio autem à priori hęc eſt. numquam permiſſum eſt vt inferior, ſcilicet ſęcularis Princeps, in ſuperioris, id eſt Pontificis, tribunal inuolet. Sicuti ſi Romanus Pontifex ſine cauſa diſponat de bonis Principis ſæcularis, ea alienando aut donando, donatio illa ſiue diſpoſitio nullius omnino valoris ſit; pari ratione ſi quid Princeps ſæcularis attentet in præiudicium Eccleſiaſticæ poteſtatis, aut contra eam aliquid ſtatuat & paciſcatur, pactum illud nullum futurum. Quare qui ſolida fœdera, irrefragabilia, & numquam violanda deſiderat, auctoritatem tum ſæcularis tum Eccleſiaſtici Principis imploret. & de his fuſiùs in reſponſione ad Concil. Conſtantienſe. Quid inſuper Simancha? *Ad hæreticorum pœnā & odium pertinet, quòd fides illis data, ſeruanda non ſit, non obſtāte iura-*

iuramento. Hîc te inani plausu extollis, hîc tuba resonas & triumphum canis. Sed intellige verba hæc non de Republica aut Principe aliquo fidem dante, sed de priuato homine; ita vt sit sensus: Ad hæreticorum priuatorum & particularium personarum pœnam & odium pertinet, quòd fides illis à priuatis quoque Catholicis data seruanda non sit. Lego enim Iureconsultos aliquos (vide illos citatos apud Vdalricum Zazium Apologia ad Ioannem Eckium) affirmare, fidem hęretico à priuato Catholico datam, seruandā non esse; idque ex eo capite, quòd velint hosti publico fidem à priuato datam, nullam ac irritam esse. In rebus bellicis, vt voluit Liuius, priuati commodi dulcedo, sępè publica mala aluit: & consuetudine prohiberi videmus, nè in bello hostis hosti vel verbo priuatim communicet. & certè quis ausit eam conuētionem probare, quam hostis hosti extra castra, super priuatis compendiis, iniussu ducum contra omnem militarem disciplinam fecerit? Vrgente bello inter Bononiensem & Imolensem ciuitates, medicum ferunt à Teutone fuisse captum, qui & mille ei aureos promiserit, fidemque dederit se Bononiam proficisci pro pecunia adferenda, & allata reuerti; at non fuisse reuersum: quare facta postmodum pace, militem

Teutonicum pecuniam à medico iudicialiter petiisse, at per sententiam succubuisse. Si iniussu ducis sui miles spondere ac fidem dare hosti non potest; neque poterit, ex sentētia quorumdam Iurisperitorum, priuatus homo militans in castris Ecclesiæ Catholicæ, iniussu ducis sui Pontificis, priuato hæretico fidem dare, cùm numquam licitum videatur cum aduersa parte communicare, vel pacisci. Sic illi: benè an malè, non disputo. Sunt enim Iureconsulti omnes; quibus Simancha adnumerandus, item Marius Salomonius & Menochius à te citati; quorum libris numquam vel Concilia vel Summus Pontifex subscripsêre. Illud verò docet Ecclesia (cui reclamare graue crimen) non quod Bartholus, Baldus, aut Simancha aliquis, sed quod à Deo inspirata Concilia, quod ipse Romanus Præsul, Spiritu sancto regente, de superiore loco tenendum ac credendum omnibus proponit. Iam credo intelligis. Theologus vnus isque grauissimus à te producitur, simulque traducitur, 2.2. q.7. art. 1. quem dicis docere, hæreticum indocilem prodendum esse iudicibus; non obstante fide & iuramento. Erras, mi Planci, prouoco te ad locum. meliùs tibi lectus Virgilius quàm D. Thomas. Sed hic mos hæreticorum citandi Patres.

Ad

Ad alia venio argumenta, quæ tam facilè dissoluam, quàm, vt est in salibus Plautinis, volpes pyrum comest. Hæc verba tua.:

Dic sodes, nónne in confesso est apud vos, Principi hæretico aut excommunicato fidem nullam deberi, vbi Pontifex iusserit? Gratian. caus. 15. qu. 6. & Decret. tit. 7. cap. 5. & ibi Glossa.

In confesso est. nec inuentus est hactenus magni nominis Theologus, qui non in hác ierit sententiam. Sed hoc disce. Quando Pontifex subditos à iuraméto fidelitatis absoluit (quod non nisi grauissimas ob causas fieri solet, & in ordine ad finem spiritualem) tunc etiam naturalem dominum suo dominio aut priuat, aut priuatum esse declarat. & illud non tam de hæreticis, quàm Catholicis Principibus intelligédum asserimus, qui propter sua enormia ac grauissima scelera dominio temporali ac iurisdictione priuari possunt; vnde consequens est, subditos illis populos ab obedientia & fidelitate præstanda verè liberari. Verùm vt his tenebris lucem aliquam inferamus: amabo te Planci, non potest Imperator iustas ob causas sæcularem Principem imperiali banno subiicere? an non tunc subditi ab omni prorsus obedientia eximuntur, quamdiu durat proscriptio? nihil ambige. & licebit tunc in-

ferre, Imperatorem sancire, fidem Principibus non esse seruandam? Sed ad vos, vos ipsos, venio. Nónne vos Philippum Regem tot annos ditionibus suis exuistis, & subiectam plebem à fidelitate illi præstanda exemistis? Quare? quòd stato scilicet tempore in Belgium non venerit; hæreses lernæ more repullulantes non semel misso exercitu debellarit; Albanum velut Neronem aliquē istis prouinciis Gubernatorem dederit. Illa ipsa potestate, qua vos subditos ab obedientia suorum naturalium Principum ob futiles confictasque rationes exoluitis, eâdem vtitur Pontifex in rebus iudicio orbis longè grauissimis, vt est hæresis. Nota hîc, non solere Pontificem Romanum, Principem aliquem excommunicare, aut dominio suo priuare, eò quòd cum Principe hæretico paciscatur, sed quia illud ausu temerario ac proprio motu attentat, spreto Superiore Ecclesiastico: vel etiam quando repentè ab Ecclesia resilit, cui per Baptismum inhærebat.

Age denuò, & nouo nos rursum ariete impete. *Pontifex, Imperatores, Reges, à iuramentis, pactis, cōuentisq; soluere potest:* ergo fides nostra dubia semper & titubans. Respondeo: Pontificia potestas quæ à Deo est, ad ædificationem est, non ad destructionem: & quamquam longa sit Pontifici manus,

nus, & cæleſtis auctoritas, non eò ſe tamen extendit. Neque vllum hactenus extitit, aut extabit vmquam, huius rei exemplum. nam ſi Pontifex in fidei publicæ tranſgreſſione (de ea nobis hic ſermo) diſpenſaret, eſſet hæc potiùs diſſipatio, quàm diſpenſatio; ac deinceps nemo ſecurus eſſe poſſet, habito à Rege vel ſaluo-conductu, vel ſolemni iuramento. Huc accedit quòd Dominicus de Soto lib. 8. de Iure qu. 1. c. 9. & ipſe Hiſpanus, ac famoſiſſimæ Salmanticenſis Vniuerſitatis Theologus, ſcribit Pontificem non poſſe relaxare iuramentum cum præiudicio eius cuius intereſt. Intereſt autem hæreticis ſi fides eis non ſeruetur.

Concludam hanc Sectionem cum Bodino lib. 5. De Repub. *Qui Pontificem Rom.* inquit, *non ſeipſum modò ſed etiam alios iuſiurandi religione ſoluere poſſe tradunt, eos ego ſumma impietate* (nota Planci) *obligari iudico, quamquam ab ipſis Pontificij iuris interpretibus ſatis refelluntur.* Et hic non ſatis æquus Pontificibus extitit.

SECTIO X.

Responsio ad quædam alia obiecta.

PLANCIVS. *Vide ne hæc protestatio tua parum absit ab impudenti mendacio. Sed ipse te expediam, si placet: satis enim intelligo quid velis. Bis fallis, dum hæc sanctè videris protestari. Primò quidem aliò spectas quàm id de quo quæritur. Deinde ludis quoque in voce fidei. Quæ ego explicaturus sum, vt à crasso mendacio te excusem.*

Parciùs, mi Planci, parciùs. Verba ista Euãgelicum non decent. Non bis, imò ne semel quidem fallimus, dum sanctè protestamur hæreticis quà hæreticis fidem seruandam. Absit vt in voce fidei ludamus. serij sumus, & pertinaciter seueris Theologiæ placitis inhæremus. Iterùm relege quæ à nobis suprà Scripturis ac Patrum auctoritatibus firmata sunt, vbi presse tractatum est de fide, definitumque agere nos de fide propriè dicta; non aliò spectantes (mos iste errantium in fide) sed propriè simpliciterque loquentes. Et nugari pergis:

Superstitionis vestræ principia postulant, vt fidei nomine eos tantùm contractus intelligas, qui seruiunt bono Ecclesiæ vestræ, & in quantum seruiunt, & quousque. Aliàs enim

enim omnes contractus vobis iniusti & illiciti, & proinde ipso iure nulli, in quibus fides propriè nec seruari potest, nec frangi, quia nulla est.

Impium est asserere, Ecclesiam Dei superstitionibus infectam esse. Viget etiamnum, vigebitque in ea masculum veritatis robur. Doctrinam sanam, quam sine vllis superstitionum næuis puram & illibatam ab Apostolis accepimus, integram ad posteros, regente Deo, transmittemus. Contractus apud nos non validi tantùm quia bono Ecclesiæ seruiunt, sed quia Ecclesia Dei eos pro validis habet. Putásne Planci, in omni semper re fidem habendam esse omnibus, nullósne putas irritos contractus? Lege quid Gregorius Magnus scriptũ reliquerit: *Iuxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impoßibilis, de iure vel de facto nullam obligationem inducit.* & doctè Isidorus lib. 2. Synon. *In malis promißis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouisti, ne facias: impia est enim promißio, quæ scelere adimpletur.* Quin ipse Cicero lib. 1. Offic. meminit non semper promissis standum, neque semper contra officium fieri, si non facias quod dixeris. Dic sodes: Si quis mortem innocentis cuiuspiam iurasset, illóne sacramento ligabitur?

bitur? Doceat te Ambrosius lib.3.Off. c.12. *Herodes saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe quòd regnum pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors Prophetæ iurisiurandi religione donatur. Quanto tolerabilius tali fuisset periurium sacramento. si tamen periurium possit dici, quod ebrius inter vina iurauerat, quod euiratus inter saltantium choros promiserat.* Quare ita concludo: Vana & impia religio est quæ sceleri locum facit: & impius ille qui iurat illicitè, & perseuerat iniustè, & asserit esse fidei, quod est dementiæ.

Obiicies: Turpe est ac per se malum cum Ethnico ac Turca pacisci; ergo huiusmodi fœdera nec tuta nec æterna esse possunt, cùm sint de materia turpi, ac proinde illicita. Respondeo: Ex parte Catholici Principis aut magistratus, cum hæreticis pacisci, aut ab eis leges accipere, nec malum nec illicitum est. Scimus enim optimos quosque ac Christianissimos Principes (irato ob scelera subditorum Deo) ad eam subinde necessitatem compulsos fuisse. Quare si quæ hîc malitia, ex parte hæreticorum est. Hîc autem loquimur de malitia quæ fit ex parte promittentium fœdus aut fidem publicam. Quis vnquã peccasse dixerit optimos Imperatores, quando necessitate adacti, cum vicino

vicino ſibi Turcarum Principe fœdera inierunt, & fideliter ſeruauerunt? Sic in Baſilienſi ſaluo-conductu Bohemis conceſſo, permiſſum fuit vt in locis hoſpitiorum ſuorũ diuina officia ex more ſuo agere poſſent. & piæ memoriæ Carolus Quintus, nec non Rodolphus, Imperatores, religionis exercitium Lutheranis conceſſere pacto intercedente, à quo numquam perfide reſilierunt. nam licet libertas illa intrinſecè mala ſit, non eſt tamen mala ex parte concedentis, & cum ratione tolerantis, ſed ex parte hæretici pernicioſam ſibi libertatem efflagitantis. Maneat ergo, hæreticis quà hæreticis fidem omnino ſeruandam.

SECTIO XI

Conſtantienſe Concilium excutitur.

VENIO ad Decretum Conſtantienſe, ex quo numquam extundere poteris iſtam propoſitionem; Hæreticis non eſt ſeruanda fides. Quid verò Decretum?

Præſens ſancta Synodus, ex quouis ſaluoconductu per Imperatorem & alios ſæculi Principes, hæreticis vel de hæreſi diffamatis (putantes eoſdem ſic à ſuis erroribus reuocare) quocumque vinculo ſe aſtrinxerint, conceſſo, nullum fidei Catholicæ vel Iuriſdictio-

dictioni Ecclesiasticæ praiudicium generari, vel impedimentum præstari posse seu debere declarat: quo minùs, dicto Saluo-conductu non obstante, liceat iudici competenti & Ecclesiastico, de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & aliàs contra eos debitè procedere, eosdemq́; punire, quantum iustitia suadebit, si suos errores reuocare pertinaciter recusauerint: etiamsi de Saluo-conductu confisi, ad locum venerint iudicij, aliàs non venturi: nec sic promittentem, cùm aliàs fecerit quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

Duo hîc deciduntur, vti ad te perscripsit frater meus Franciscus Svveertius. Vnum, quòd ciuilis potestas nullo modo possit potestatem Ecclesiasticam impedire à suo legitimo exercitio: ideoque si qui eorum Saluum-conductum extendere velint contra vim Ecclesiasticæ potestatis, Patres definiũt, eum ex ea parte nullum esse, hoc est, non esse obligatorium; non magis quàm iuramentum, quo iuratur in iniustá alterius necem, aut vt mitiùs loquar, quo quiduis promittitur quod in nostra potestate non est. Alterum, quòd sæcularis Princeps, sic promittens, cùm fecerit quod in se est, non maneat in aliquo obligatus. Hanc tu Iesuitæ Glossam dicis. Sed quo auctore, Planci? nónne hanc

hanc manu Francisci Svveertij exaratam vidisti? nónne inscriptio litterarú ad Theodorum van Os dirigebatur, qui tibi eas communicauit? quid necesse coniecturis agere? quasi verò non sit inter Catholicos qui tibi respondeat nisi Iesuita. Dico rursum, Francisci Svveertij eam Glossam esse, & verissimam. In ea primò asserit, fidem datam à Principibus sæcularibus non posse præiudicare iurisdictioni Ecclesiasticæ. Huius rei ratio efficax adfertur à doctissimo Becano in Quæstionibus miscellaneis. Quia quando sunt duo Principes qui distincta habent tribunalia, quorum alterum altero maius ac superius est, tunc inferior Princeps non potest impedire superiorem ab executione suæ iurisdictionis; ac proinde securitas, quã promittit alicui, non extendit se ad tribunal superioris Principis. Atqui Princeps Ecclesiasticus & Princeps sæcularis habent distincta tribunalia, & Ecclesiasticorum tribunal est superius. ergo Princeps sęcularis quando dat alicui subdito Saluum-conductum, non potest illum extendere ad tribunal superius, sine ipsius consensu, nec per datam à se securitatem impedire iurisdictionem superioris Principis.

Maior certa est & iure constat, Superiorem legibus aut pactis inferioris non ligari.

Minor

Minor probatur, pro prima & secunda parte, auctoritate Gregorij Nazianzeni Oratione XVII. ad ciues Nazianzenos & Irascentem Præfectum: *Quid igitur dicitis? an me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque imperio meo lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus. addo etiam, præstantius & perfectius. Nisi verò æquum est spiritum carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere.* Sic & Chrysostomus Hom. 83. in Matthæum, alloquens Diaconum: *Si dux quispiam, si consul ipse, si is qui diademate ornatur, indignè adeat, cohibe & coërce; maiorem tu illo habes potestatem.* Si tantorum virorum ac Doctorum auctoritati refragaris, audi saltem Caluinum tuum lib. 4. Instit. c. 11. §. 4. *Magistratus si pius est, non valet se eximere communi filiorum Dei subiectione; cuius non postrema pars est, Ecclesiæ ex verbo Dei iudicanti se subiicere: tantum abest vt iudicium illud tollere debeat. Quid enim honorificentius (inquit Ambrosius) quàm vt Ecclesiæ filius dicatur Imperator? Imperator enim bonus, intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.*

Obserua hîc Ecclesiam Romanam solam veram esse Ecclesiam, & solam ex verbo Dei siue scripto, siue non scripto, iudicare, quemadmo-

admodum orbi vniuerſo notiſſimum eſt; fruſtrà reclamantibus Neptuni filiis, qui vti à continēte, ſic & à vera Religione diuelluntur. Ergo illi ſoli parendum, eiuſque præceptis per omnia ſtandum; ſi modò quod imperatur, ſpirituale ſit, & Pontificij fori. non enim in merè ſęcularibus, & neutiquam Eccleſiam concernentibus rebus, audiendus ſemper ſuperior Eccleſiaſticus. verbi gratia: Princeps Catholicus (inculcanda hæc & repetenda frequentiùs apud duræ ceruicis populum) dat fidem ſuam Principi hæretico, de re aliqua prorſus ſæculari. Numquam cum eo diſpenſabit Pontifex, vt fidem datam nō ſeruet. Si res mixti fori eſt, aut prorſus ſpiritualis, & cum hæretico vel infideli fœdus percutere deſideras, Sedem adi Apoſtolicam, & conſenſum pete; æterna ſpondeo fœdera. Aliàs obligatio iniuſta, & eò ipſo nulla, ac in præiudicium Eccleſiæ vergens, ſi non ab ipſo capite, ſed priuato Eccleſiæ membro proficiſcitur. Parentis ſui bona obligat filius alicui tertio. negat parens obligationem illam validam eſſe poſſe, ſine ſuo conſenſu. rectè. Simili modo: Eccleſiæ filius Imperator hæretico omnem impunitatem permittit, ac concionandi libertatem facit. quid quæſo hoc aliud eſt quàm Eccleſiæ ſuę matris bona prodigere & diſſipare? Vides

D. nunc,

nunc, vt eò redeamus vnde digressi sumus, quàm prudenter sanxerit Concilium Constantiense fidem datam à Principibus sæcularibus non posse præiudicare iurisdictioni Ecclesiasticæ.

Alterum decreti membrum: Quòd Princeps sic promittens, cùm fecerit quod in se est, non maneat in aliquo obligatus. Hoc enucleari cupis, quid sit illud, *Fecerit quod in se est.* Nihil aliud, inquis tu, quàm pro forma nonnihil obniti; ita tamen vt auctoribus perfidiæ ad extremum per omnia obsequaris. vel sic: Facere quod in se est, nihil aliud est quàm facere quod vobis Ecclesiasticis lubet. In cuius officina tam bellas cudisti ac concinnasti definitiones? Bone vir, aut non intelligis, aut mala fide agis. Ille facit quod in se est, qui sincerè, candidè, & ex animo præstat quæ pollicitus est. Ita fecisse Sigismundum credimus, qui fraude omni semota, saluum-conductum Hussio dedit. Sed qualem? simplici ac consueta forma: Damus tibi fidem publicam, causam dicendi in iudicio contra vim, non tamen contra iuris executionem. Similem saluum-conductum à Concilio Constantiensi accepit Hieronymus de Praga: *Recepturus & facturus in omnibus Iustitiæ complementum, ad quod à violentia, Iustitia semper salua, omnem saluum-*

ſaluum-conductum noſtrum, quantum in nobis eſt, & fides exigit Orthodoxa, præſentium tenore concedimus. Vide hæc tria: *Iuſtitia ſemper ſalua. Quantum in nobis eſt.* &c, *Fides exigit Orthodoxa.* Auctor eſt Couarruuias, ordinarij ac communis eſſe Iuris, vt non intelligatur ſaluus-conductus ſeſe extendere, niſi ad purgationem cauſæ, vt excludatur omnis violentia, præter illam quæ poſt cognitionem cauſæ iure infertur. Puta tamen, niſi fiat cum expreſſa Iuris communis derogatione, quod hîc factum fuiſſe nemo quantumuis Huſſita aut Pragenſis probauerit. Sed dices: Non erat hoc dare ſaluum-conductum, publicam fidem, ſiue pleniſſimam ſecuritatem; ſed ad certum interitum ſanctiſſimas euocare animas: & credibile eſt longè aliam eorum mentem fuiſſe. Non diſputo quid credibile aut incredibile, quando & partibus aduerſis conſtat, referente Ioanne Agricola Iſlebienſi Lutherano, aliam eis ſecuritatem promiſſam non eſſe. Sed qua ratione magni ingenij viri, ſimplici & ordinaria formula contenti fuêre, abſque derogatione Iuris communis? An ſecuritatem ſibi ſcripto promiſſam, ac deinde etiam exhibitam, non intellexêre? Reſpondet doctiſſimus Molanus, fuiſſe illos de numero reproborum circa fidē, quos Apo-

ſtolus Paulus deſcribit, ſuperbos, tumidos, cæcos. Scilicet inani prorſus faſtu præſumebant quòd Iordanis influeret in os eorum; ac quemadmodum peſſima hæreſeos labe ac contagione totam Bohemiam infecerāt, ſic quoque fallaci eloquentia Concilium Conſtantienſe in ſuas partes pertraherent.

Verba Hus Eccleſiarum Pragenſium valuis affixa hæc ſunt: *M. Ioannes Hus Sac. Theol. Baccalaureus vult comparere coram Reuerendiſs. Patre ac Domino D. Conrardo Archiepiſcopo Pragenſi, Apoſtolicæ Sedis Legato, in futura congregatione omniū Prælatorum, ac totius Cleri regni Bohemici, ibiq; paratus erit omni poſcenti reſponſum & rationem reddere de ſua fide & ſpe quæ in ipſo eſt. Vult enim videre & audire omnes & ſingulos, quicumque voluerint ipſi vllum pertinacem errorem aut hæreſim imputare, vt illi ſeſe ibidem inſcribant, iuxta tenorem diuinæ Legis & iuris, quæ vnumquemque ad pœnam talionis adſtringunt, qui eiuſmodi errorem pertinacem & hæreſim aduerſus accuſatū docere non poteſt. Illud totum vult coram ſupradicto D. Archiepiſcopo, & coram Prælatis, atque etiam in futuro Concilio Conſtantiæ, iuxta inſtitutionem SS. Patrum & Iuris Canonici, per innocentiam ſuam in nomine Chriſti Ieſu demonſtrare.*

Quid

Quid dignũ tãto feret hic promiſſor hiatu? Horat de
Parturiunt mõtes, naſcetur ridiculus mus. arte Poët.
Hîc ſuo ſe Hus enſe ferit. Vult innocentiam ſuam in nomine Ieſu Chriſti demonſtrare iuxta inſtitutionem ſanctorum Patrum, & Iuris Canonici. Verùm ſancti Patres in Concilio congregati de multis eum ſceleribus conuicerunt. itaque per eos plexus eſt iudices, quos ipſe ſibi delegit. Sed & ad talionis pœnam, adſentiente Sigiſmundo, prouocare non dubitat. Accuſatur de hæreſi, & damnatur: pœna illi infligitur, quam accuſatoribus ſuis inflictam optabat. Omnia ex æquo & bono. Quare, bone Planci, non debebas ita turpiter incurrere in famam Sigiſmundi, quam nimiùm vellicas & dilaceras. Quid vis Sigiſmundum atque adeò ipſum Concilium promiſſis ſtare? ipſe Hus non ſtetit. Contra pacta & conuenta, cùm hæreſim ſuam, quod ſperauerat, Concilio probare non poſſet, fuga ſe proripuit. (Auctores habeo Laurẽtium Humfredum Caluiniſtam, Nauclerum generat. 48. Cochlæum lib. 2. hiſtor. Huſſitarum, Campianum in rationibus Academicis.) Retractus ex fuga, ad errores ſuos, pertinaciam grande malum adiecit, & mortis ſententiam accepit. Iam verò quid illud eſt, quòd cùm ad rogum exurendus duceretur, futurus victima nil miſe-

rantis orci; numquam de fide, sibi vel à Concilio vel à Sigismundo violata, expostulauit? quid ergo? tacuit? nil minùs, innumera conuitiorum plaustra in ipsum Concilium ac Romanam Sedem, nihil misero profutura, euomuit. Cùm indictum esset Basileense Concilium, primi quique è nobilitate Bohemiæ conuenere, Guilielmus Costra Ecclesiarum expilatione celebris, Procopius Rasus diris deuotum caput, Ioannes Rochezana pseudoapostolus Pragensium, Nicolaus Galecus, & Petrus Anglicus, fœda colluuies. Cur onusti sceleribus nihil Basileensem cœtum reformidarunt? Cur Hussij & Hieronymi fatum non horruerunt? Nimirum quia iis constabat, à Concilio non fuisse peccatum, nec à Sigismundo qui saluumconductum dederat secundùm consuetam formulam Iuris communis. Ipsi verò se tutos arbitrabantur cum Iuris communis derogatione; neque vmquam venerandorum Patrum ad Concilium conuenientium fidem suspectam habuere. Lutherus in articulo quodam à Leone X. damnato mirè Hussium deprædicat, ab eximia viri tum doctrina tum vitæ sanctitate; de violato saluo-conductu ne gry quidem. Extat Teutonica historia Vlrici Reichental ciuis Constantiensis & testis ocularis, in qua asserit

Ioan-

Ioannem Hus & Hieronymum Pragensem promisisse, illis à quibus in carcere visitabantur, velle se & hæreses reuocare, & contrarium prædicare: ob id pulsatas esse ter campanas in signum lætitiæ. Sed non multo pòst palinodiam denuò cecinerunt, ac proinde pœnam mortis incurrerunt pertinacibus hæreticis à legibus Imperatoriis non semel decretam.

Quæ de Hussio diximus, ferè omnia in Hieronymum quadrant, qui se quoque fuga proripuit, cùm cautum esset Concilij decretis, ne quis se suaque, inconsultis Patribus, subduceret. Ad fugam calumniam adiecit. In ædibus cuiusdam Parochi, ad quem hospitij causa diuerterat, Concilium Constantiense scholam Diaboli ac Satanæ synagogam vocauit. Hóccine est docere hæreticis fidem esse violandam? Bodinus, periculosus auctor, nō tam Concilium & Sigismundum, quàm duos Iureconsultos Abbatem Panormitanum & Ludouicum Romanum incusat, quòd ij Pōtifices ac minutos Theologos facilè in sententiam suam pellexissent. Imò Bodine non pellexerunt. non enim ideò exusti sunt, quòd ita sentirent duo Iureconsultorum primipili; sed ideò quòd Theologi dicerent, saluum-conductum non fuisse iis datum nisi de Iure com-

muni: quod neque Bodinus, neque Plancius hactenus vel intellexit, vel intelligere voluit. & profectò Bodinum non intellexisse ipsemet infrà testatur: *Quamquam nescio quomodo Patribus Constantiensis Concilij venit in mentem hæreticis omnem fidem abrogare, cùm Pontifex ipse Max. quoties sacris initiatur, accipiat ab ipsis Iudæis fidem, eósque religionis suæ institutis summa cum libertate frui patiatur.* quasi dicat: Mirandum est Constantiense Concilium fidem hæreticis non seruasse, cùm eam Pontifex Iudæis præstet. Sed vt dixi, non intellexit Bodinus.

SECTIO XII.

Impietas & perfidia hæreticorum.

PLANCIVS. *Vtinam non longè plura exstarent & credulitatis nostræ exempla, & perfidiæ vestræ, magno certè nostro malo. Flagrant etiamnum hac ætate scelera ista vestra.* Pergis hîc recensere & amplificare perfidorum hominum eorúmque Catholicorum exempla. Non diffiteor impiam Ladislai Regis perfidiam, quem propterea grauis vltio secuta est, quemadmodum Becanus & Ribadeneira testantur. Luat, luat ille suum

ſuum delictum, quid Eccleſiæ Dei cum facto Ladiſlai?

PLANC. *Noſti quid etiamnum geratur in Hungaria? quid annis ſuperioribus cùm alibi, tum potiſſimùm in Gallia?* Quid opus iſtis interrogationibus? neſcio ſanè quid ibi agatur. Tu nos, ſi potes, doce. Hoc tantùm ſcio, vnam veſtram hæreſim iam primùm natam plura ſcelera perfidiæque exempla Orbi dediſſe, quàm Catholicam religionem annis mille ſexcentis. Exempla non deſunt in Galliis, Anglia, & infelici Belgio noſtro, mirè hæreſeon portentis deformato. Fax Geuſia, Bezæ & Caluino militans, Aurelias ingreſſa, omnibus conſcientię libertatem & pacem ſpōdebat. & ecce (ô fidem Gręcam!) non annis, ſed pauculis diebus interiectis, acceſſu ſceleratorum hominū animata, ad arma conclamat, in monaſteria ſacra inuolat, reliquias Sanctorum diſpergit, & monachos variis mortis generibus interficit. Nondum hîc ſtetit tanta impietas. Itum quoque in viſcera terræ, & in ſepulchra mortuorum pari barbarie ſæuitum eſt.

Quid Aurelias commemoro? Omnes ferè in Gallia vrbes tyrannidem & perfidiam iſtam magno ſuo malo expertæ ſunt.

Ad Anglos venio: nullum fœdus multis annis ſolemniùs initum & iuratum, quàm

quod paulò ante mortem Caroli IX. inter eum & Reginam Angliæ sancitum fuit. & hæc est forma iuramenti quod Regina præstitit: *Nos Elizabetha Dei gratia Regina Angliæ, Franciæ & Hiberniæ, defensatrix fidei, promittimus & iuramus in Verbo Reginæ, & fide Principis Christianæ, in manibus Illustrissimi Ducis Memorancij, Paris & Marescalli Franciæ, per sancta Dei Euangelia, quòd seruabimus & faciemus seruari sine vlla contradictione omnia & singula pacta, conuenta, & articulos fœderis, fidelitatis & arctæ amicitiæ stabilitæ inter nos & Carolum fratrem nostrum. Nec patiemur aliquid innouari per nos aut subditos nostros, quocumque modo, directè vel indirectè, in damnum aut præiudicium huius confœderationis.* Fœdus hoc tam sanctè iuratum, quàm citò (Reginæ an ministrorum potiùs culpâ, non disputo) iniustissimè violatum est? Post paucas septimanas Carolus Rex Rochellam, non ipsi tantùm, sed toti Christiano orbi rebellem, exercitu obsedit. & cùm nulla superesset vel terra vel mari rebellibus spes, Mongomerius cum classe instructa ad auxilium ferendum aduenit. Ibi tunc vexilla & insignia Angliæ in antennis nauium sunt explicata. Et hoc est per sancta Dei Euangelia iurare, Caluino docente ac præ-

præeunte: *Vt primùm quis notitia veritatis (Caluinianę) illuminatus est, simul vinculis omnibus obediendi Ecclesiæ & Regibus solutus est: & quibuscumque huius noui Euangelij lux affulget, non dubium est quin statim ab omnibus eiusmodi laqueis & iuramentis absoluatur.* Vide, mi Planci, an hinc elicere & colligere non possimus, Caluinum magistrum vestrum docere, Catholicis fidem datam non esse seruandam, quam doctrinam nobis affingitis. Lib. 4. Institut.

Sed ad Belgium veniamus. Memorabile omnino exemplum (sexcenta alia prætereo) quod paucis ab hinc annis ad Rynsbergam vidistis. Orbis non patietur, vt istius sceleratissimæ perfidiæ vestræ memoria

Canescat saeclis innumerabilibus.

Antonius Dauila Gubernator Rynsberganus cùm non longè ab vrbe sua abesse aduersarios per exploratores didicisset, milites aliquot egregiè armis instructos educit, qui aduentu suo hostem profligant. Maiore deinde numero equitum superueniente, pacto iuratoq; fœdere, omnes in manus hostium veniũt. Verùm pòst Comes Adolphus Nassouius læsus, & morti vicinus, iubet omnes contrucidari, vt vltus moreretur. Hæc omnia contra promissam fidem, ac vitæ concessam libertatem. Aliud est, mi Planci, quod 18 Nou. an. 1608. manè ante septimam.

te

te rogatum volo. Nónne, quando primò lux Euangelij veſtri illata eſt in iſtas prouincias, molli ſermone & affatu omnibus polliciti eſtis Religionis libertatem? Cur eam modò non præſtatis? Cur quotidie in domos Catholicorum inuolatis? Scilicet hoc eſt Caluiniſticam fidem dare. Maiores veſtri fidem & obedientiam Regi Hiſpano naturali Domino non ſemel iurarunt. quid egiſtis rebelles filij?

SECTIO XIII.

Refutantur errores Elencho inſperſi.

PLANCIVS. *Denique in tuam gratiam non poſſum quoque nō hîc adiicere Placitum Academiæ veſtræ Duacenæ; quam determinaſſe ſatis (ni fallor) noſti, ante annos non ita multos, pium, imò meritorium eſſe, hæreticis in ſpeciem ſeſe adiungere, hæreſes profiteri*, &c. Nimiùm hîc Planci exorbitas: quis te ita dementauit vt crederes à tam venerabili Vniuerſitate tam impiū dogma proficiſci? Huiuſmodi nugis & friuolis aſſertionibus paſcitis qui in vobis eſt gregem. Scio, rubore ſuffundêris, dum longè aliud Placitum Vniuerſitatis perleges. Illud autem ſic habet:

SACRÆ

SACRÆ *Theologiæ in alma Duacensi Vniuersitate Magistri & Professores, omnibus qui hæc legent vel audient, salutem. Ex litteris viri fide dignissimi, pietate, eruditione, ac aliis nominibus celebris, his diebus accepimus esse quemdam hæreseos ministrum Danielem Plancium, nobis eousque nec de nomine cognitum, qui in Elencho suo (libro itidem nobis ignoto) magni sceleris Vniuersitatem Duacensem arguat his verbis:* Denique in tuam *(quem alloquatur, pariter nobis ignotum)* gratiam, non possum quoque non hîc adiicere Placitum Academiæ vestræ Duacenæ, quam determinasse satis (ni fallor) nosti ante annos non ita multos, pium, imò meritorium esse, hæreticis in speciem sese adiungere, hæreses profiteri, sacris eorum omnibus communicare, atque adeò nihil non agere, dummodò id studio fiat promouendæ rei Catholicæ. Dic verò; quid est tandem, nisi hoc est, Deum pariter atque homines ludere sacrilegâ perfidiâ? *Hucusq; Plancius. Quibus lectis non tam admiratio nos subiit, vt quos B. Augustinus ipsaq; nimis frequens experientia docuissent, frontem hæreticorum non esse frontem, quàm iusta indignatio, tam impiam sententiam Catholicæ Academiæ Professoribus à sycophanta affingi. Et quamquam nemo est tam vel*

bebes

hebes vel improbus qui figmento eiusmodi fidem adhibere poßit aut velit: officij tamen nostri esse duximus, hoc quidquid est calumniæ, publico testimonio retundere penitúsque confutare.

Sunt ex nostro numero qui supra annos quadraginta in hac Duacensi Vniuersitate sine vlla interruptione versantur; sunt qui vigintiquinque aut viginti septem iam annos continuos Theologicæ profeßionis munus sustinent, totóque eo tempore omnibus quæ per Vniuersitatem seu ipsius Vniuersitatis concilium gesta sunt, interfuerunt: nemo tamen omnium quidquam tale hactenus hîc vidit, audiuit, aut quomodocumque intellexit: sed contrà potiùs, cùm annis abhinc circiter triginta essent nostris Theologis à viris quibusdam Ecclesiasticis Flandria profugis proposita quæstiones morales, in quotidianum illius perturbatißimi temporis vsum venientes, numero quinquaginta duæ; ad plurimas earum (quarum materia eadem, vel affinis ei de qua nunc agitur) sic responsum fcimus, vt euidenter contrarium definiretur eius, quod fingit iste hæreseos & mendaciorum minister. Id quod facilè videbit, quisquis earum responsionum exemplū fortè nactus fuit; responsione 3. 4. 5. 6. 7. 12. 14. 15. 16. 22. 24. 25 in fine, 26. 27. 28. 29. 30.

30. 33. 36. 37. 38. 39. 40. 43 *in fine. Qui autem responderunt Doctores Theologi, fuerunt laudabilis ac piæ memoriæ Dominus Matthias Bossemius Vniuersitatis Cancellarius, Dominus Thomas Stapletonus, professores publici; & P. Maximilianus à Capella è Societate Iesu Doctor Theologus, qui in Collegio Aquiscinctino, id temporis, Theologica prælegebat. Theologicas quoque theses in scholis nostris quondam disputatas, quas nancisci nunc potuimus, lustrando, reperimus; quotiescumque occasio fuit hanc materiam attingendi, contrà quã mentitur Plancius, constanter ac apertè fuisse à nostris & à nobis assertum. Anno* 1574. 6. *Augusti, conclusione* 2. *Hoc vtrumque genus, tam hæreticorum quàm schismaticorum, ita tenemur vitare, vt nec in eorum consortium venire (nisi necessitate, ac aliis paucis causis ad vtilitatem partium pertinentibus, lege exceptis) liceat: cum ipsis autem orare, aut ipsorum sacris vel officiis interesse, vel ab ipsis Sacramenta percipere, etiamsi eorum preces ac Sacramenta à nostris non differrent; in his qui voluntariè ac lubenter faciunt, crimen schismatis est, & pro hæreticorum fautoribus habentur, ac hæreticorum ac schismaticorum censuras incurrunt. Anno* 1589. 27. *Februarij, conclu-*

clusione prima: Graui in errore versantur hodierni clancularij, qui cum Basilide, Helchesaitis & Priscillianistis olim damnatis, licitum esse putant, persecutionis tempore, fidem, corde retentam, ore negare: cùm id indubiè inter ea sit referendum peccata quæ à regno Dei excludunt. Et conclusione 4. Quamuis religionem negare nullatenus liceat; occultare tamen eam subinde, & licet, & expedit; maximè vbi nulla aut iudicis aut legis interrogatio est, neque confeßionem aut Dei honor, aut proximorum salus postulat. Cauere namque debet Christianus ne incauta temeritate hostilem furorem in se atque alios excitet, vel exacerbet. Quare & habitum & nomen in persecutionis periculo mutare non erit illicitum. At alienæ fidei symbolis vti; conuenticulis ac mysteriis interesse; sacras domos, vasa, thesauros, codices tradere; negare se Papistam esse, vel interrogatum non audere confiteri; confessionem ipsam (vt olim Libellatici) pretio redimere, iuramentum Catholicæ fidei detrectare, subscriptione hæresim nolle damnare, concordiæ causa aliquid fidei dissonum aduersariis concedere; hæc & similia omnia, cùm ad fidei negationem ac proditionem pertineant, homini Christiano sunt magnopere fugienda. Eadem rursus posita fue-

fuerunt anno 1592. 7. *Augusti, conclusione prima &* 4. *Iterùm anno* 1596. 2. *Aprilis, conclusione* 2. *&* 4. *Rursum anno* 1599. 22. *Ianuarij, conclusione* 4. *&* 30. *Iunij, conclusione itidem* 4. *Hæc nunc potuimus nancisci theseon Theologicarum vetustiorum. Nam intra hoc quod adhuc labitur decennium, eadem reperimus asserta die* 26. *Februarij* 1601. *die* 27. *Februarij* 1602. *die* 7. *Februarij* 1603. *die* 9. *Ianuarij* 1606. *& die* 13. *mensis & anni eiusdem. die* 19. *Martij* 1607. *die* 6. *Iunij* 1608. *die* 22. *Maij, anni labentis* 1609. *Præter hæc omnia, ea quæ scholæ nostræ Theologicæ Professores dogmatici, totos iam quadraginta annos in suis prælectionibus, ad hunc vsque diem, publicè auditorio dictauerunt, siue Magistrum Sententiarum explicantes, siue Controuersias horum temporum tractantes, siue posteà Summam Theologicam B. Thomæ, distributis operis, annos iam quatuordecim, elucidantes; ea (dicimus) in manibus sunt omnium: in quibus penitus contraria huic nefario Plancij commento fuisse tradita, declarata, longè latéque probata, reperiet, quisquis locos eos, vbi ista tractantur, inspicere voluerit.*

In quorum omnium & singulorum fidem, huic publico scripto sigillum minus nostræ

E *Facul-*

Facultatis imprimi, ac Bedellum & ſcribam noſtrum ſubſignare iuſſimus, die 7. menſis Nouembris, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo nono, Duaci.

De mandato Dominorum venerandæ Facultatis Theologicæ Magiſtrorum ſubſcripſi

Henricus Vſſelinx, Notarius ac eiuſdem Facultatis Bedellus.

Hoc ipſum Vniuerſitatis Duacenæ grauiſſimum decretum: cui in poſterum fidem adhibe; eumque deuita, à quo tam fœdè deceptus es. At ſi fictio iſta in tuo nata eſt cerebro, & propriis educta manibus, deſine in poſterum in Vniuerſitates calumnias iacere. Sed forſitan in ſcripto tuo erraſti, & pro Duacena, Louanienſis Vniuerſitas ſubſtituenda erat. Siccine? quid ſi tibi nunc oſtendam, harum Vniuerſitatum paria vota, nec ſententias ac opiniones diſcrepare?

DECANVS *ac Facultas S. Theologiæ Louanienſis reſpondent, Academiam Louanienſem nō determinaſſe, Pium & meritorium eſſe, hæreticis ſe in ſpeciem adiungere, hæreſes profiteri, ſacris eorum omnibus communicare, atque adeò nihil non agere, dummodò id ſtudio fiat promouendæ rei Catholicæ, nec de illa hoc*

hoc à quoquam verè dici aut scribi posse: quin imò sentit illam assertionem falsam, impiam, anathematizandam esse; nec ab vllo Catholico Doctore probari, vel defendi posse: sed à veteribus sectariis Helchesaitis & Priscillianistis olim dictum:

Iura, periura, secretum prodere noli.

Et in Geneuensi ecclesia (vt tradit Bolsecus in vita Caluini cap.20.) hoc certum & constitutum quasi dogma, vbi Dei gloria ageretur, mentiri, & mendacium deinde veritatis specie fucare, atque adumbrare, non modò licitum esse, sed & nonnumquam necessarium. Proinde (iuxta Bolsecum) Caluinianorum, non autem Catholicorum, doctrinam esse, quòd studio promouendæ suæ religionis mentiri liceat, calumnias struere, simulare, ac sacris alterius religionis communicare. Datum Louanij, 28. Nouembris, anno 1609.

Hanc resolutionem esse Facultatis sacræ Theologiæ Louaniensis declaro & attestor præsenti scripto manu propria subsignato, Iacobus de Bay Sacræ Theologiæ Doctor & Professor, supradictæ Facultatis S. T. pro tempore Decanus.

SECTIO XIV.

An Iesuitæ sicarij sint & Regicidæ.

AFFIRMAS. negant probi omnes. Quem Regem occidere vnquam? Sed consilium dedere. neque illud. Auctorem habeo ipsum-met Regem Gallorum Henricum IV. cùm enim Parisiis in ipsa Regia coram Senatu Parisiensi, pridie Natiuitatis Christi 1603. pro Iesuitis multa dixisset, de suo erga eos affectu, ita tandem in fine:

De Barerio qui me voluit interficere, tantum abest, vt Iesuita eius confessionem (quemadmodum dicitis) exceperit; vt à Iesuita præmonitus de tota re fuerim: Bareriumq́; alter Iesuita monuerit, damnationem æternam incursurum, si id vmquam attentasset. De Castello nil vmquam cruciatibus & tormentis extorqueri potuit aduersus Varadæum, neque contra alium quemlibet Iesuitam. Quòd nisi ita res habet, cur eis pepercistis, nec supplicium de eis sumpsistis, qui & in vestra potestate, & adeò erant in vinculis? Sed demus (non tamen concedentes) aliquem ipsorum id ausum fuisse. Anne omnes Apostoli ob vnum Iudam plectendi fuerint? aut ego satisfaciam pro latrociniis, criminibusq́; omnibus, quæ posthac commiserint, qui sub me militarunt? Tunc me

Deus

Deus reddere & humilem, & saluum voluit: quare ei gratias ago. Ipse me docet, vt illatas condonem iniurias; quod propter eum facio lubens. Quin & quotidie pro meis hostibus oro. Tantum abest, vt hæc meminisse velim, ad quæ parùm Christianè me hortamini. Quod quidem mihi accidit à vobis ingratum. Omnes egemus gratia Dei: hanc mihi bono emam pretio, vt mea erga alios gratia non parcam. Solo hoc tanti Regis testimonio elucescit veritas, & calumnia ictum letiferum passa succumbit.

SECTIO VLTIMA.

Concilium Constantiense & Martinus V. calumnia liberantur.

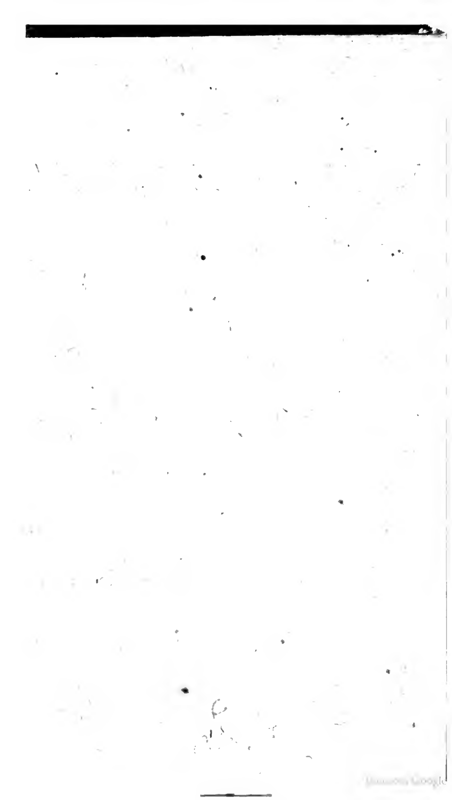
IN fine Elenchi tui rursùm impudenter in Concilium & Martinum V. inuolas, asserisque sess. 45. & vlt. asseri, Periurium scienter commissum non esse peccatũ mortale, sed veniale tantùm, quod Hispani peccatillum vocant: quod cõmitti potest, imò debet, maioris boni causa, ac præsertim in fauorem fidei. Bone Deus! quot hîc errores! Nego Concilium docere, Periurium scienter commissum non esse mortale. Prouoco te ad ipsum Concilium, & omnes doctos Iudices compello. Quid verò Concilium?

lium? *Super præmißis articulis, quilibet de eis suspectus, seu in eorum assertione deprehensus, iuxta modum interrogetur infrà scriptum: Vtrùm credat & asserat quòd nullo casu sit licitum iurare. Item vtrùm credat quòd ad mandatum iudicis iuramentum de veritate dicẽda, vel quodlibet aliud ad causam oportunum, etiam pro purificatione infamiæ faciendum, sit licitum. Item vtrùm credat quòd periurium scienter commissum ex quacumque causa vel occasione pro conseruatione vitæ corporalis propriæ vel alterius, etiam in fauorem fidei, sit mortale peccatum.* Mens Concilij est, tale periurium mortale peccatum esse, non verò veniale, vt tu affirmas. Existimo te Concilium ne inspexisse quidem, sed hinc inde quædam ex schedis & chartulis incautè descripsisse. Et quis vnquam docuit inter Catholicos veniale peccatum posse fieri maioris boni causa, & in fauorem fidei? Horrent ad ista omnia Catholicæ aures. Non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Peccatum veniale peccatum est, & semper malum; quare maioris boni causa committi non potest.

Hæc sunt, charissime Planci, quæ Deo dante contra Elenchum tuum scripsimus: & necessum fuit insperses adnotare errores, quæque contra inuictam Veritatem militatum

tum ibant mendacia, ſaniore obelo configere. Si quid iterùm hîc contrà moliris, aude. Sed vnum moneo. Subſterne pedibus tuis affectus. Liuorem calca; & medio ſedeat gremio, numquam debellata, ſed ſemper victrix VERITAS.

ANTONII POSSEVINI E SOCIETATE IESV,

Iudicium

De Nuæ militis Galli ſcriptis, quæ ille Diſcurſus Politicos, & Militares inſcripſit.

De Ioannis Bodini Methodo hiſtoriæ: Libris de Repub. & Dæmonomania.

De Philippi Mornei libro de Perfectione Chriſtiana.

De Nicolao Machiauello.

R O M Æ
Ex Typographia VATICANA.
M. D. XCII.

Superiorum Approbatione.

DOMINICVS BASA
TYPOGRAPHVS
Lectori S.D.

RIMIS diebus ipsis, quibus sanctæ memoriæ INNOCENTIVS NONVS ad summum Pontificatum euectus est, inter ea, quæ ad Christianam Rempubl. iuuandam disponebat, hoc primum sategit, vt repenti in Italiam malo, quod per quosdam fucatos, sed vere pestilentes, libros inuehebatur, obuiam diligentissime iretur. Nimirum ipse, cum varijs antea in Ecclesia muneribus Episcopi, Nuntij, Cardinalis perfunctus, collabentes ex ista malorum librorum labe integras prouincias vidisset, nonnulla, etiam in summis occupationibus, collegerat, quæ aduersus Nicolaum Machiauellum, & eius-

eiuſmodi alios texere ad omniũ vſum cogitauerat. Verum enimuero Pontificatu, hoc eſt, immenſa negociorum mole accedente, cum id efficere iam non poſſet, Antonio Poſſeuino Societatis IESV, viro ſibi, & alijs ſat cognito, mandauit, vt partem eorum, quæ ipſe Pontifex de hac re ex ipſius Poſſeuini manuſcriptis operibus viderat, non Latina tantum, ſed & communi lingua ederet in lucem. Nam quanto hæc eſſent breuiora (cum præſertim ſolidæ pietatis plena eſſe intelligeret) tanto facilius legi, ac paſſim ſpargi poſſe, a ſapientiſſimo Pontifice exiſtimata ſunt. Hæc igitur ab eo potius, iam in cælis, vt pium eſt credere, commorante, quàm ab Auctore, Lector accipe tamquam anni huius ineuntis ſtrennam ſalutarem: atque vbi legeris, alijs communica, ne minus nos Catholici in auita pietate propugnanda, ob quam ſtetit Italia, & Regna creuerunt, ſimus diligentes,

gentes, quàm filij ſæculi callidi ſunt, & prudentes in hæreſi, & atheiſmo propagando, propter quæ iam Regna corruunt. Romæ, Anno ſalutis noſtræ ineunte. M D XCII.

Capita rerum, de quibus agitur in Iudicio de Nua Galli scriptis.

I

An Catholici cum hæretiois permiſcendi, tolerandive ſint. Num item verum ſit, quod Nua dictitat, Vnum, & eundem Chriſtum Dominum eſſe finem Catholicorum, & hæreticorum.

I I.

Vtrum expediat ad Gallicas res componendas, vniuerſale liberum Concilium, an certe colloquium alterum de Religione inſtituere.

I I I.

An cum fieri nequeat, vt eo modo, quo vellent hæretici, vniuerſale Concilium liberum cogatur, ſaltem nationale Eccleſiæ Gallicanæ indicendum ſit, ad dirimendas lites, quæ de Religione exiſtunt.

I I I I.

An quod neutrales quidam Politici proponunt,

ponunt, vt pars vtraque de ſuo iure non nihil decedat, optima ſit ad ſarciendam concordiam ratio.

V.

An aliquis alius denique modus ab antiquis, ſiue Catholicis, ſiue hæreticis adhibitus ſit pacandis tumultibus: Qui item iſtis, qui de Religione in Gallia exorti ſunt, poſſet vtiliter adhiberi.

V I.

An cum difficillima videatur eſſe curatio plurimorum in Gallijs hominum, qui in hæreſes prolapſi, pertinaces ſunt, ratio vlla ſit, qua ſaltē qui Catholici ſunt, ſeruentur integri in fide; reliquorum autem ſanitas minore cū periculo ſubinde curetur.

V I I.

Abſurdum, & impium conſilium à Nua proponi de miſcendis hæreticis copijs vna cum exercitu Catholico, vt Turca oppugnetur; ac collegia quædam militaria inſtituantur; veteriſq. cuiuſdam militiæ delectus habeatur.

THEOREMA ET CAVTIO

De Theorematibus Politicis & Militaribus NVAE GALLI.

Rodierunt in lucem Theoremata, seu disputationes Politicæ atque Militares a milite Gallo scriptæ, quem Nuæ Dominum vocant. Hic Caluinianorum partes sequutus, cum ab eo, qui iam regnauit, Henricus III. Gallorum Rex, in prælio ad Moguntourcium captus, dimissusq. sibi aliquando temperasset a bello, in Belgium denique cum expeditione profectus, & in manus Catholici Regis copiarum veniens, cum in custodia diu detineretur, scriptioni sese dedit, non tam vt falleret tempus, quàm vt tentaret (aiebat) an Galliæ res collabentes calamo posset iuuare fæliciu, quàm lancea fecerat. Sed verissimum illud est, quod ait (aliam licet in rem) Apostolus: Quidquid non est ex fide, peccatum est. Hominem enim a Catholica fide alienum, vt rectè ea, quæ fidei

Gallicè *Les Discours Politiques, & Militaires.*

ac religionis sunt, tractet, vel vt solidum in rebus etiam politicis consilium det, ecquis facile reperiat? iudicem autem sese ita constituere, vt rectius putet, de summis rebus sese posse decernere, quàm vniuersa Christi vmquam Ecclesia decreuerit, nimium fidentis est, vt mitissimè loquar. Eas igitur disputationes, Geneuæ cum esset, Galloq. cuidam ostendisset, cui Fresnes cognomento est, hic quasi illo nolente, sed re vera cupiente, euulgauit, quas deinceps quoquouersum missas plerique auide exceperunt, & excipiunt, non tam statuendis, quàm funditus euertendis Rebuspublicis, & Regnis aptissimas.

Etenim eo collineant, vt suadeatur Galliæ Regnum stare posse religione Catholica, hæresiq. commixtum. Vertendaq. potius aduersum Turcas esse arma, quàm pro Catholica Religione ferro dimicandum. Istis autem multa interserit, quæ pertinent ad mores, disciplinamq. Galliæ bellicam instaurandam, fœdusq. Principum contra Turcas iciendum, rationemq. tantæ expeditionis suscipiendum, cum denique ea, quæ initio tumultuum in Gallia contigerunt, enumeret, Caluinianorum caussæ fauens.

Itaque illud primum satagit probare ex communi omnium fine, qui Christus est. Nam, inquit, cum Catholici, hæreticiq. vnum & eundem Christum colant, non est, quòd in reliquis ita an-

xij finius. Addit: Quemadmodum non mutuò stringuntur enses in viscera ciuium, quod virtutes vitiaq. in Regno vigeant, sed hisce vigentibus, pax tamen, concordiaq. fouetur; sic Religione Catholica, hæresiq. vigentibus, reliqua in pace administranda sunt, vt miles scribendus non sit, nec quisquam bello adigendus ad fidem, ad quam charitate, & verbo Dei humaniter adduci facilius, concilio autem libero, siue generali, siue nationali firmius queat. Exemplis autem hæc, inquit, roborari Constantini Magni, & Theodosij, sanctorum item Episcoporum, qui antiquitus (ait) splenduerunt, Augustinus, & Ambrosius: Regum quoque Galliæ, quales fuisse scribit S. Ludouicum, Carolum VII. Ludouicum XI. Franciscum, & Henricum, Auum, & Patrem eius, qui iam regnauit, Henrici Tertij. Istorum igitur, inquit, insistendum esse vestigijs, qui Regna, Remq. publicam velit esse saluam. Denique profert, quod Heluetij faciunt, qui inter sese tamen pacate viuunt, licet alij Catholici, alij Caluiniani, & Zuingliani, vel Lutherani sint. Id quod item ait Germaniam vniuersam sequi, cum tamen in ea tot secta viuant cum Catholicis vnanimes: Quare idem quoque (inquit) in Gallia fieri posse, dubitandum non est. Huc igitur ferè, quæ ille de toto hoc negotio in suis disputationibus agit. Nam, quæ spectant ad fæ-

dus Principum procurandum aduersus Turcas, quæve de instituendis militaribus collegijs attingit, nonnihil postea dicam.

Ergo, quod de vno Catholicorum, & Hæreticorum fine Christo iste putat, errat vehementer. Neque enim quibus sunt leges contrariæ, iurisdictioque, & sacramenta non eadem, ratio vero prorsus in administrando dissimilis; Diuinæ denique Scripturæ diuersissimus sensus, & interpretatio; Nec certe eadem de Christo, deque sanctissimæ Trinitatis personis fides; In partibus autem diuini Codicis admittendis summa controuersia; pertinacissima denique contentio etiam in reliquis rebus, quæ ad cultum Dei pertinent; ijs dixeris vnum esse scopum, & finem Christũ: quippe ex eodem foramine haud prodit dulcis, & amara aqua. Neque sese Deum volebat dici, Deus ipse, pseudoprophetarum, aut aliorum, qui & si vnum Deum inuocabant, aberrabant tamen ab eo longissime; neque ab eo mittebantur: Nec sanè ijs putaueris eundem esse in animo portum, qui aduersum omnino cursum instituunt.

Ac cum fides primum ædificij spiritualis fundamentum sit, sine qua nemo in Christum credere, nemo ad eum possit accedere, ecquis, si hæc desit, audeat credere, eundem se habere Christum, quem soli Catholici, quoniam in Ecclesia

Christi

Christi sunt, habent? Diserte D. Augustinus (quem iste tamen a se non lectum honorifice nominat) demonstrat, Christianum non esse, qui in Christi Ecclesia non est: Ac nullius hæreseos esse Christum fundamentum: Quinetiam Christum portari aduersus Christum ab hæreticis, a quibus scripturæ teneantur ad speciem, non ad salutem: indeq. venenatas sententias ab ijs emitti, Diabolum nempe imitatibus in detorquendis ijsdem scripturis: neque porro Christum haberi caput ab istis, qui in corpore Christi mystico non sunt, quiq. corpus illud sciderunt, & scindunt, Christi sacramenta, quibus iungitur cum suo corpore, tollentes, & negantes: Quæ quidem, ac sexcenta alia cum in alios, tum prorsus in Caluinianos quadrant. Id quod liquidissimè viderit, qui legerit aut de octoginta hæresibus agentem Augustinum, efficacissimisq. rationibus ex Diuino verbo eosdem Caluinianorum errores confutantem; aut ipsorummet hæreticorum inter sese digladiantium summas de summis fidei capitibus controuersias olfecerit. Aug. de ciu. Dei lib. 21. c. 21.

Deinde par ratio virtutum, & vitiorum non est, vt quoniam hæc sine bello tolerantur, hæresis quoque toleranda sit. Sane vero si qui publice ascendere cathedras, & e suggestu vitia docere, aut scholas aperire, librosve edere de patrandis facinoribus auderent, nisi ordinaria potestas pos-

ſet, extraordinaria eſſet accerſenda, & bello peſtis ableganda, quæ latiſſime alioquin ſerperet. Cum autem hæreſis multo, peſtilentior cunctis flagitijs ſit, hanc niſi ſolida Euangelij ab ipſis Apoſtolis vſque ad hæc tempora interpretatio, ac vetera Patrum Decreta, & omnium Imperatorum, ac Regum eminentiſſimorum, qui Catholici fuerunt, compeſcere poſſint, quidni armis perniciosiſſimus hoſtis dometur, & cadat? Occidi ſeueriſſime falſos prophetas mandat Deus; quod re ipſa præſtitere Helias, Ioſias, Iehu, & alij: Chriſtus autem Dominus non legitimos Regni ſubditos, aut filios Eccleſiæ, ſed ethnicos haberi vult, qui Eccleſiam nolint audire. Et quiſque erit tam ſibi ſapiens, qui cogitet, ſecularem poteſtatem, quæ non ſine cauſa gladium portat, in eos iniuſte animaduertere, poſt hæreſim ab eccleſia cognitam & damnatam, quam cum cancro confert Apoſtolus? At certe Oriens, & Aſia, Meridiesque, & Aphrica, magnaq. noſtro hoc ſeculo Europæ pars, quia initio ſedula non fuit auertendis his malis, nimio plus experta eſt, quid inde conſecutum ſit damni. Cæterum Petrus Ananiam, & Saphiram interfecit, & Paulus falſum Prophetam, qui Proconſulem a fide impedire conabatur, cæcitate percuſſit: Ac Synodo Nicæna petente, Arius cum ſuis aſſeclis in exilium relegatus eſt a Conſtantino Primo Impe-

Deut. 13. 17. 18. Reg. 3. li. c. 18. & Reg. 4. c. 10. & 23.

peratore. Atqui non ab hoc vno, sed ab alijs, quos recenset Augustinus, seuerissimæ leges sunt latæ aduersus hæreticos; quibus tamen vnus solus Iulianus Apostata fauit, quia erat apostata. Etenim Theodosius, & Valentinianus, & Martianus, & plerique alij Imperatores religiosissimi, hæreticos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio, & verberibus, interdum vltimo supplicio mulctari voluerunt; ne hic modo conferam Ecclesiæ leges, omnesq. Patrum sententias, quæ semper aduersus istam pestem constantissimæ fuerunt.

Ep.66.ad Donatist.

Cod. de hæreticis l. Manichæos. l. Ariani. l. Quicunque.

Ac Galenus quoque, quo libro scribit, mores animi sequi temperamentum corporis, tres caussas affert, propter quas ratio doceat, improbos esse interficiendos. Altera ne probis noceant homicidæ, adulteri, latrones. Altera, vt plurimi paucissimorum supplicio emendentur; quiq. viuendo Reip. prodesse noluerunt, hi moriendo prosint, quales Magiam, scelcraq. horrenda, & alia immania facinora committentes. Tertia, quòd sæpe ijs, qui plectuntur, expedit occidi, futuris semper deterioribus, neque ad sanitatem reuersuris.

At certe quadrant hæc omnia iustissime in hæreticos, quo hæresis funestissimum malum sit, initiumq. vitæ cælestis extinguat, humanis mentibus diem statim eripiēs, radiosq. adeo & igni-

vide Rob. Belarminum, & Stapletonnm, qui hæc omnia optimè.

culos mentis, quibus mouentur ad bonum, retundens; mirandum vt non sit, si oppugnet arbitrij libertatem, qua sibiipsi libertatem quodam modo ligat (quidquid de libertate conscientiæ blaterat) serua facta tenebrarum & Satanæ. Et quidem pestilentia, qua corpora vexantur, & in delirium acta tandem pereunt, tamquã formidolosiorem arcent magistratus summa vi atque natibus: tum quòd summa pernicitate præ ceteris affectibus venenum suum ad cor vsque diffundit, hominemq. vegetum ac superstitem deijcit illico in sepulturam, vt etiam plerique dum libere incedunt, oppressi cadant in vijs, vel sese e fenestris, aut tectis præcipites dent: tum quòd dum hosce interficit, alios inficit, serpitq. celerrime plus quàm flamma omnia depascens, ex vna plurimas domos, & ciuitates breuissimo temporis momento inuadens. Quæ causa fuit, cur SS. Chrysostomus, & Augustinus, ethnico, & publicano deteriorem faciant hæreticum; quod sicut ventorum procellæ maria commouere, & perturbare solent, sic hæresis quantumcumque Regnum, Rempublicamve (licet antea stabilissimam) inuaserit, mox in ea tumultus, factiones, cædes, rapinas, sacrilegia, publicos incæstus, euersiones denique excitat. Quamobrem viri sanctissimi, cum alias quasuis persecutiones imperterrito animo expectarent, neque sese dimouerent

rent

rent de stationibus suis, inaudito tamen hæresum motu vires omnes statim colligebant, propereq. concurrebant ad communem conflagrationem restinguendam. A Pontificibus autem maximis vel cogebantur synodi, vel Imperatores vrgebantur ad depellendam tantam cladem, qua tandem ipsa diademata pedibus hæreticorum contrita sunt. Sed vt plurimos fuisse conuersos, cum primum leges Imperatorum auocarunt hæreticos ab fallaci illa specie libertatis, quam hodieq. prætexunt, idem scribit grauissimus testis Augustinus. Quod quidem planissime intelligunt, qui statum Regnorum & Rerumpublicarum, vbi viget hæc cura, confert cum ijs, qui laxarunt habenas huic primariæ iustitiæ. Quæ certe laxatio se in animos hæreticorum insinuauit, cum Lutherus Christianos initio hortatus est, ne arma aduersus Turcas sumerent, sed totam rem Deo committerent: Nimirum videbat fascinatus oculus, Maometem licentius carnis licentiam permissurum, quàm fiat tot in Christianà Schola piarum exercitationum assiduitate, quæ stimulos ad bene agendum exacuit, atque exemplo ad Christi veritatem sartam, tectamq. tuendam proponit. Sic igitur noui isti politici Geneuenses, latente Atheismi verme, ad parentis sui sese normam aptant, quæ libertas illa conscientiæ tam deprædicata, retineat ius, &

vbique

vbique radicem agat, ac figat vlterius pedem, vbi hactenus fuit ignota.

Sed veteribus missis, si, quæ oculis patent, inspiciamus, an quidquam potest esse dilucidius? Trigesimus pene annus agitur, cum Emmanuel Philibertus, Dux Sabaudiæ Serenissimus, in Subalpinam ditionem suam recipiendam descendit. Diuturno bello, vicinaq. hæresi, totus ille tractus nutabat in fide. Præcipuæ Ciuitates sensim dilabebantur. Ministri hæreticorum circumcursabant libere. Nam ex vallibus Angroniæ, Lucernæ, & aliunde erumpebant statis temporibus, qui cœnam illam impiam, & virus circumquaque spargebant. Illecti plures, qui furtiuas illas aquas ebiberant, iam Ecclesiis, iam corpori reliquo, tanquam caput columve assecuti, internecionem minitabantur. Venit igitur Princeps ille. Non tam recepit sibiipsi ditionem, quàm Deo restituere sategit. præmoniti populi, vt pestem librorum hæresumq. exploderent, pauci peruicaces plexi, Arces constitutæ in primarijs Ciuitatibus, & præsidijs firmatæ vt populum in officio, cum opus esset continerent; Instituta Collegia, in quibus pietate cum disciplinis, & studijs litterarum adolescentia excoleretur, auitam religionem Subalpinis illico restituerũt, & ab alijs finitimis regionibus auerterunt. Idem autem in Sabaudia tota secutum est, vnde

pro-

propagati fines, & recepta sunt de Bernatibus oppida; quamuis circumquamque non solum essent, verum etiam bella mouerent hæretici, nihilq. non agerent Geneuenses, & Delphinates, & ipsi quoque in visceribus Subalpinis Salucij, ne sibi in Italia ad hæreses disseminandas aditus præcluderetur. Sed & Deus, qui principes prælia Domini pugnantes, melioribus coronis ornat, filium illi dedit præter omnem spem, ex matura vxore: eum, qui nunc regnans, & Regio, atq. omnium honorificentissimo vinculo cum Catholico Rege astrictus, suscepit Augustam prolem, ex qua catholice & sancte educta, speranda est accessio reliquæ Sabaudiæ ditionis, quã male partam Caluiniani adhuc contra ius, Euangeliumque, retinent. An ne igitur si mixtam colluuiem illam permisisset Emmanuel Philibertus suo arbitratu viuere, non exundasset hæresis in viscera Italiæ, cuius sane faciem nunc deformiorem haberemus, quàm quo tempore Ariani, Gothi, Hunni, Vandali Europam, & Italiam ipsam deuastarunt?

Sed progrediamur in Gallias. Eodem tempore, quo Emmanuel ista gerebat, ardebat bello Gallia, & cùm pacem quæsiuissent politici, statusq. ille vix humanis alijs rationibus restitui posse videretur, dum contra quam Emmanuel fecerat, non solum externa illa pax consecuta

est,

est, sed per eam quicumque tamquam ad Asylum profugerant Galli ab Catholica fide alieni redierunt in Patriam, ecquid cõcordiæ, quietisve adepti sumus? Tamquam enim solutæ cathenis, aut ex antris erumpentes feræ famelicæ, cum venenum Geneuæ combibissẽt, id vbique diffuderunt in Ciuitates, in Regias, in arces, & quo nõ? Vt vero, dum lethale tantum vulnus cordi esset inflictum, id viuere pergeret, ecquis fuerit tam excors, qui crederet? Reditum igitur ad arma. Stetit ergo Regi semper victoria. Tentatum iterum atque iterum idem genus pacis a prudentibus seculi, cum facillimo negocio, si perstitum fuisset in sententia, vniuersum Regnum dabat manus, & catholicum, ac Christianissimum (vt antea) effici potuisset: reditum igitur iterum per fucatam pacem ad veras calamitates: quæ tamdiu perdurabunt, quamdiu Samaria non tolletur, vt vna Hierosolyma, & vera pacis visio sit. Confirmant vero hæc, quæ dicimus, alij rerum fœlices exitus, in ipsis Gallijs consecuti. Nam Parisienses, Tolosani, ceteraq. primariæ Ciuitates, quæ mixtionem illam non admisere, neque paci illi assenserunt, steteruntq. integræ, iusq. suum Ecclesia, Magistratus, Rex, in ijs retinuere. In quas autem inuecta est licentia hæretice prædicandi, aut tumultus statim, & strages, aut amissio ciuitatum secuta est. Lugdunum,

& aliæ

& aliæ ciuitates id passæ, exemplo nobis sunt: E quibus vbi exacti ministri hæreticorum, sublataq. potestas est vnicuique, quo quisque voluisset, modo viuendi, paucorum pœna vniuersis saluti fuit. Itaque & perstant catholicæ, & vigent commercia, & pacate sic viuunt, vt tamquam fulcra molem adhuc tanti, & tam diuerberati ab internis factiosis, & ab externis hæreticis, Regni, sustineant, ne omnino concidat. At & Auenionensis Pontificia ditio, cum Aurantiũ, & alia oppida hæreant in centro, quæ maxima ex parte hæretica sunt, circumquaq. autem plerumque obsideretur ab hæreticorum copijs, sæpissimeq. excurrerent isti vsq. ad ciuitatum catholicarum aspectum, quoniam sese defendit, salutemq. potiorem habuit, quam aurum, quod fructuosissime in bellum illud a Põtifice maximo tutandis subditis impensum est, salutem, aurum, ciuitates, & reliqua conseruauit; quæ tamen omnia prudentes seculi suis fallacissimis consilijs viderunt alibi non vno loco adempta; & vt reliqua demantur, subdole eadem consilia ferunt.

In Belgium respiciamus. Dum omnia tentata sunt, euocatiq. inde Hispani, deceptiq. Episcopi sunt, vt putarent tolerantia, vitam sese posse viuere quietiorem, Regis Catholici ditio, religioq. catholica prorsus euersa est. Reditum igitur est ad arma; quare pax ea verior obtigit, qua

nulla

nulla ratione inflecti voluit Rex, vt quæ sibi recuperabat, non in primis Deo recuperaret.

Quamobrem Antuerpia, Bruxellæ, Gandauum, Burgæ, insignissimæq. aliæ ciuitates, quæ ante annum bienniumve, nesciebant Deum, atque huius loco Caluinum, & cetera monstra adorabant, viuunt catholice iam, fruuntur pace, ac tot animarum myriades sacramentis, Diuinoq. verbo, siue viuant, seu moriuntur, potitæ sunt.

Bauaria item, de qua paullo post, dum vtriusque speciei in Eucharistia vsum requirit, & obtinuit, fenestra iam patefacta ad nequitiam, quam celabant in corde, cum simulati catholici, hæreses quasque essent intromissuri, quoniam id sedulo ab Alberto Duce sublatum repente est, pacem habuit, & refrigerium sensit in medijs Germaniæ flammis.

Viennæ Austriæ, dum Opicius, & alij hæresim tenendam vnà cum catholica religione (hoc est hanc per hæresim tandem explodendam) consulebant, tragœdias miras excitarunt: Sed eiecto Opicio, sublataq. facultate prædicandi aliam quàm Catholicam religionem, & ad hanc redierunt ciues, & ad Cæsarem sua redijt ciuitas, quæ certe iam alioquin e manibus fuisset lapsa. Tamdiu videlicet Regnis & Respub. permanentibus, quamdiu religio, & iustitia inuicem sese osculantur, & durant.

At

At nequis ignoret, quo actu totum hoc negocium agant hæretici, mundanive politici, extat liber de iusta hæreticorum punitione, editus ab Alphonso de Castro, Theologo Hispano; quem si legerint Principes, & Magistratus, summum fuerit operæ pretium, atq. aduersus technas istas præcautio: præterquam, quod mirum est, hæreticos immanissimis quibus supplicijs afficere solitos esse qualemcumque audientem de catholica religione hiscere, sacrumve facere; ac tamen velle reposcere omnem erga sese immunitatem, cum omnia permisceant, & hæreses sexcenties damnatas excitarint ab inferis. Num vero Geneuæ Catholicum aliquem esse patiuntur? Num si quis inde ad Sacramenta a Catholicis sumenda in proximam viciniam exit, non proscribitur, & plectitur? Num idem in Saxonia, cæterisq. Regnis non fit? An ne persecutiones, & diritates maiores exeruere Nerones, Caligulæ, Domitiani, & reliquæ illæ infernales faces aduersus Christianos martyres, quàm quas Angli in Anglia contra innocentissimos, quoniam Christianam, catholicamq. fidem tenebant, nouissime his annis ediderunt? Et vero bonus iste vir ecquod in Gallijs patratum facinus in hoc genere non vidit, aut adeo ipse non patrauit? aut qualem nam ipsi facultatem hæretici cõcessere ciuitatibus ijs catholicis, quas proditione ac rebellione

[illegible] adhuc [illegible], spoliatas [illegible] [illegible]rum testimonijs, [illegible] verbo diuino, & [illegible] & Regna sua [illegible]? Sed quod [illegible] commixtos, [illegible] facit. Quinque enim [illegible] catholici sunt, cum [illegible] pro catholica religione [illegible], interēpto Zuinglio [illegible] bello reliquos Hel[illegible] [illegible] ministros [illegible], immitterent. Id quod summa diligentia seruari curant. Quin etiam quo magis ab eorum contagio sint immunes, instituerunt duo Collegia Societatis Iesu, Lucernæ alterum, Friburgi alterum: Itaque & illud tam sapientis politici mendacium apparet. In Germania vero quid fiat, vel ignorat, vel fraude, quod nouit, tegit. Germania enim vbi in varias hæreses diuisa est, & suam quæque ciuitas domusq. hæresim retinet ita mordicus, vt Saxo Caluinianos exegerit, ferroq. mulctauerit: Casimirus Lutheranos non ita pridem ex Rhenano tractu eiecerit: Reliqui inter sese acerbissimè digladientur: Hussitæ, Picardi, Anabaptistæ, Smicdeliani, Suencfeldiani, Ariani, Samosatení, & reliqua fex. At contra in Bauaria in-

inferiore, & superiore, in Comitatu Tirolensi, in quibusdam Episcopatibus (vti nunc in Herbipolensi) quoniam vnum labium est, atque vna fides, vestigia antiquæ pietatis omnia vigent adhuc, & Principibus obeditur alacrius, ac, quod caput est, conscientia ipsa pacem illam retinent, quam mundus vt dare, ita adimere non potest, quamdiu in cordibus integra seruatur. Sed ad alterum theorema veniamus.

De Theoremate altero Nuæ.

Vtrum expediat ad Gallicas res componendas, vniuersale liberum, aut saltem nationale concilium Ecclesiæ Gallicanæ indicere, an certè colloquium alterum de religione instituere.

CAVTIO.

ALterum Theorema, in quo cum alijs eiusdem farinæ multus est politicus iste, pertinet ad ineundam rationem, qua tot de fidelites dirimantur. Ea ratio est, vt Synodus, aut conuentus generalis, vel certe Gallicanæ Ecclesiæ habeatur, in quo unicuique liberum sit suffragiũ: credendum enim esse opinantur, Spiritum sanctũ haud minus afflare protestãtes, quàm catholicos,

Esto igitur, ineatur eiusmodi deliberatio. At vt ad effectum perducatur, quemnam putat modum adhibendum? Si ad normam iudiciorum ciuilium: repudiabitur, quoniam humana (inquiunt) hæc sunt. Si vt Pontifex & Episcopi præsint, explodetur. Si vt aduersarij ipsi iudices sint, inauditum est a seculo. Quis enim reum, aut partem iudicem statuat? Si vt omnes simul coëant, ferat q. quisque nullo certo præside, ac iudice sententiam, plurima sequentur incommoda. Si verbum Dei iudex adsciscatur, vnusquisque abundabit in suo sensu; idq. Dei verbum sibi esse persuadebit, quod præiudicio suo, vel haustis ex aliqua hæreticorum secta principijs, sanxit esse verum. Si adhibeantur Patres interpretes: homines (inquient) erant, & errare potuerunt. Si quis produxerit in medium, Augustanam confessionem, Lutheri opera, Caluini institutionem, & aliorum auctorum libros, vnde verbi diuini petatur expositio; & hos fuisse homines, non deerunt, qui respondeant: præterquam quòd inter sese sic pugnant, vt alter alterum hæreseos arguat, & damnet: & denique sæpe vnusquisque eorum eadem in re dixit pugnantissima. Nec confessio Augustana est vna, & eadem: vt mittam, ex verbo Dei, ab Ecclesia antiquissima, quamquam ipsimet aduersarij veram fuisse non inficiantur, eorum errores tāquam

quam hæreses anathemate fuisse confossos. Iam vero si Ecclesiæ tamquam vnico Christi tribunali sistendum fuerit; hanc singuli vel apud suos esse, vel inuisibilem pleriquè omnes dicent: atque ideo, quam tu consulas, cuius non appareat facies, vel tribunal? Quæ cum ita sint; quæro, seriò ne id, ac veritatis excutiendæ studio proponat istiusmodi hominum politicorũ genus. Si annuant, tum ego, vt omnes ambages præcidãtur, breuissime possum respondere: Nempe, rationem esse ineundam, quam in hac ipsa re, sapientissimi, & antiquissimi omnes, quiq. sanguine ipso veritatis testimonium consignarunt, ineundam censuerunt. Extat porro in Apostolorum actis, hoc est in verbo Dei, expressum eiusdem rei vestigium, siue potius exemplar. Et vt veteris testamenti formam huiusmodi quæstionum per summum Sacerdotem finiendarum missam faciam, nascentis Ecclesiæ controuersia, quæ orta fuerat, Num Mosis legalia cum Euangelio Christi Iesu iungenda essent, cum sublata subito fuisset, modum nobis reliquit, quo cetera istiusmodi complanarentur. Quinam ergo tum adhibiti sunt iudices? Num ipsa Biblia tantummodo in medio posita? At muta erant, vt sunt. Num aliquibus præcipua erat a Domino iniuncta cura, vt vel inde veritatem eruerent, vel adspirante Spiritu sancto, doceren-

tur omnem veritatem? Videlicet, aliquibus, hoc est, Apostolis. Quid? Ad Apostolos ne aliqui alij, vt simul essent iudices, & ad eundem cœtum adsciti sunt, vel Christi discipuli, siue item eorum aliqui, per quos de legalibus orta erat controuersia? neminem legimus. Apostolorum enim, quibus Episcopi successere, proprium illud fuisse iudicium constat. An vero forsan magistratum adiere politicum Apostoli, vt vel facultatem cogendi concilij, vel magistratus interuentu auctoritatem ei negocio conquirerent? Neque hoc apparet. Sed Synagoga nondum sepulta prorsus fuerat. Quid igitur? Ex ea ne aliqui assessores eidem iudicio sunt accersiti? Non fuere. Scilicet quoniam Cæsaris loco Pilatus Iudæam administrabat, aliquid erat Cæsari deferendum, vt synodus illa rite haberetur? Non est factum: Nec Cæsar, neque Pilatus erant Christiani. Quid si fuissent Christiani? Si Christiani fuissent, ijs, quos Christus Ecclesiæ iudices delegerat, in salutis negocio parere, non præesse debuissent. At non amplius habemus Apostolos: quam tu nunc (dicent) actionis viam instirues? Nisi habemus Apostolos, Apostolicum non amisimus exemplum: Apostolis successere qui Ecclesiam regerent, ac huiusmodi quæstiones, quæ nunc iterum excitatæ sunt, soluerunt. Viuit autem idem spiritus, & vsque ad consum-

matio-

mationem seculi eodem in Ecclesiæ culmine viuet, qui regebat Apostolos. Ad illud igitur Hierosolymitanæ Synodi exemplar prouoco, si verbum Dei spectandum sit, vt est maxime spectandum. Nec video, quantuscumque habeatur conuentus, si careat auctoritate, forma, legitimis iudicibus, spiritu Dei, vt solidi aliquid vmquam vspiam constitui possit. Hic, credo, vrgebunt. Nostri sunt Apostoli; nostri sunt Euangelici; Dei codicem & verbum habemus. Quid igitur obstat, cur talium vera non sit auctoritas, forma, iudicium, spiritus, ac propterea solidissimum in re fidei aliquid inde statuatur? Audio: Et quærere possim, cur igitur inter istos vestros (si Deo placet) Apostolos, & Euangelicos numquam conuenit? Sed posterius ista. Iam ergo quem nam tribuent Catholicis in synodo locum? Si nullum, quorsum par omnium, ac liberum esse volebant suffragium? si aliquem, volunt ne eos esse iudices? Non prorsus, inquient; nam & idē vt reliqui possint, oportet. Saltem igitur pares fecerint. Quod cum vtique annuent, numquam sane inuenient parem antiquitus vlli sectæ delatam esse cum Catholicis auctoritatem in iudicando. Si enim verbum Dei attenderis, id, quod protulimus, aduersatur. sin cetera exempla petantur, nulla in Christi Ecclesia extant. Idem dixero de forma, quæ vbi in aliquibus hæretico-

rum conciliabulis visa fuisse videbatur, ilico tamquam personatus aliquis histrio, euanuit. Multo magis idem afferam de Spiritu Dei, qui calidum efflare, ac frigidum, amarum emittere, ac dulce ex eodem foramine non solet. Verum faciamus hæc omnia (quæ tamen portenta sunt) esse posita, ac veniamus ad rem. Eandem ne quoque Caluinianis, quam Lutheranis potestatem in isto, quem cupiunt, conuentu tribuent? Quidni, inquient? Nam & ipsi Christiani sunt, aiunt, & eorum caussa agitur, cum de communi salute agitur. Esto. At si qui alij sectarij fuerint, qui istas rationes afferant, puta nomen Christianum, & communem caussam, num istos explodendos existimauerint? Si verbum Dei admiserint, inquient, adsint necesse est. Et adsint, inquam, vt præsint? Vt præsint & isti, aient. Igitur & omnes Confessionistarum, seu Protestantium, omnes Caluinianorum, & Zuinglianorum, omnes Anabaptistarum, omnes Picardorum, omnes Arianorum, omnes Puritanorum, ac breui, qualiumcumque denique fuerint greges intersint, ac, quod caput est, vt præsint, atque eãdem æque auctoritatem habeant, opus erit. At hosce, dicent, nolumus omnes: Anabaptistas enim, & Libertinos, atque Arianos, Caluiniani, & Lutherani non admittunt, licet idem in plerisque sentiant, & ex his ij propagati sint.

Quid

Quid ergo? inquient illi. An non Christiani sumus, vt vos? nonne caussa hæc omnium communis est? Aliud ne quàm Dei verbum profitemur? an prædicamus? Quin etiam, si vos Lutherani purum Dei verbum, purius autem Caluiniani, purissimum reliqui & Anabaptistæ iactatis; nos tamen, inquient Trinitarij & Ariani, atque de antiquissima Ebionitarum stirpe prognati, Quintam ipsam essentiam verbi ipsius diuini expressimus, & hausimus. Porro addent, plures sumus nos vel Caluiniani, quàm vos Lutherani, vel Picardi, Anabaptistæ, Puritani, Ariani, & ceteri Euangelici, quàm Caluiniani. plurimos enim in Vngaria, & inter Turcas habemus, qui idem credunt, quod nos; vt tantò maior nobis habenda sit fides, & deferenda auctoritas, quàm vobis. Quid igitur iste vester ad hæc? Opinor, dicet, grauior ista, quàm putaram, prouincia est, nec tam ab humano ingenio, quàm à diuina Sapientia texenda, & sustinēda. Et ita sane est. Addo, si conueniendum sit omnibus, quam tu iudicij, aut suffragiorum partem catholicis tribues? Nam si pro eorum multitudine pensanda hæc sit, cum plures catholici sint populi, qui vnius labij, fideiq. sunt, quàm quisque aduersariorum grex; æquum videtur esse, vt præualeant in iudicio, qui cum plures fuerint, idem quoque senserint. Et vero triginta

vbique radicem agat, ac figat vlterius pedem, vbi hactenus fuit ignota.

Sed veteribus missis, si, quæ oculis patent, inspiciamus, an quidquam potest esse dilucidius? Trigesimus pene annus agitur, cum Emmanuel Philibertus, Dux Sabaudiæ Serenissimus, in Subalpinam ditionem suam recipiendam descendit. Diuturno bello, vicinaq. hæresi, totus ille tractus nutabat in fide. Præcipuæ Ciuitates sensim dilabebantur. Ministri hæreticorum circumcursabant libere. Nam ex vallibus Angroniæ, Lucernæ, & aliunde erumpebant statis temporibus, qui cœnam illam impiam, & virus circumquaque spargebant. Illecti plures, qui furtiuas illas aquas ebiberant, iam Ecclesiis, iam corpori reliquo, tanquam caput colum've assecuti, internecionem minitabantur. Venit igitur Princeps ille. Non tam recepit sibiipsi ditionem, quàm Deo restituere sategit. præmoniti populi, vt pestem librorum hæresumq. exploderent, pauci peruicaces plexi, Arces constitutæ in primarijs Ciuitatibus, & præsidijs firmatæ vt populum in officio, cum opus esset continerent; Instituta Collegia, in quibus pietate cum disciplinis, & studijs litterarum adolescentia excoleretur, auitam religionem Subalpinis illico restituerũt, & ab alijs finitimis regionibus auerterunt. Idem autem in Sabaudia tota secutum est, vnde

pro-

propagati fines, & recepta sunt de Bernatibus oppida; quamuis circumquamquè non solum essent, verum etiam bella mouerent hæretici, nihilq. non agerent Geneuenses, & Delphinates, & ipsi quoque in visceribus Subalpinis Salucij, ne sibi in Italia ad hæreses disseminandas aditus præcluderetur. Sed & Deus, qui principes prælia Domini pugnantes, melioribus coronis ornat, filium illi dedit præter omnem spem, ex matura vxore: eum, qui nunc regnans, & Regio, atq. omnium honorificentissimo vinculo cum Catholico Rege astrictus, suscepit Augustam prolem, ex qua catholice & sancte educta, speranda est accessio reliquæ Sabaudiæ ditionis, quã male partam Caluiniani adhuc contra ius, Euangeliumque, retinent. An ne igitur si mixtam colluuiem illam permisisset Emmanuel Philibertus suo arbitratu viuere, non exundasset hæresis in viscera Italiæ, cuius sane faciem nunc deformiorem haberemus, quàm quo tempore Ariani, Gothi, Hunni, Vandali Europam, & Italiam ipsam deuastarunt?

Sed progrediamur in Gallias. Eodem tempore, quo Emmanuel ista gerebat, ardebat bello Gallia, & cum pacem quæsiuissent politici, statusq. ille vix humanis alijs rationibus restitui posse videretur, dum contra quam Emmanuel fecerat, non solum externa illa pax consecuta

est,

est, sed per eam quicumque tamquam ad Asylum profugerant Galli ab Catholica fide alieni redierunt in Patriam, ecquid cõcordiæ, quietisve adepti sumus? Tamquam enim soluta cathenis, aut ex antris erumpentes feræ famelicæ, cum venenum Geneuæ combibissẽt, id vbique diffuderunt in Ciuitates, in Regias, in arces, & quo nõ? Vt vero, dum lethale tantum vulnus cordi esset inflictum, id viuere pergeret, ecquis fuerit tam excors, qui crederet? Reditum igitur ad arma. Stetit ergo Regi semper victoria. Tentatum iterum atque iterum idem genus pacis a prudentibus seculi, cum facillimo negocio, si perstitum fuisset in sententia, vniuersum Regnum dabat manus, & catholicum, ac Christianissimum (vt antea) effici potuisset: reditum igitur iterum per fucatam pacem ad veras calamitates: quæ tamdiu perdurabunt, quamdiu Samaria non tolletur, vt vna Hierosolyma, & vera pacis visio sit. Confirmant vero hæc, quæ dicimus, alij rerum fœlices exitus, in ipsis Gallijs consecuti. Nam Parisienses, Tolosani, ceteraq. primaria Ciuitates, quæ mixtionem illam non admisere, neque paci illi assenserunt, steteruntq. integræ, iusq. suum Ecclesia, Magistratus, Rex, in ijs retinuere. In quas autem inuecta est licentia hæretice prædicandi, aut tumultus statim, & strages, aut amissio ciuitatum secuta est. Lugdunum,

& alia

& aliæ ciuitates id passæ, exemplo nobis sunt: E quibus vbi exacti ministri hæreticorum, sublataq. potestas est vnicuique, quo quisque voluisset, modo viuendi, paucorum pœna vniuersis saluti fuit. Itaque & perstant catholicæ, & vigent commercia, & pacate sic viuunt, vt tamquam fulcra molem adhuc tanti, & tam diuerberati ab internis factiosis, & ab externis hæreticis, Regni, sustineant, ne omnino concidat. At & Auenionensis Pontificia ditio, cum Aurantiũ, & alia oppida hæreant in centro, quæ maxima ex parte hæretica sunt, circumquaq. autem plerumque obsideretur ab hæreticorum copijs, sæpissimeq. excurrerent isti vsq. ad ciuitatum catholicarum aspectum, quoniam sese defendit, salutemq. potiorem habuit, quam aurum, quod fructuosissime in bellum illud a Põtifice maximo tutandis subditis impensum est, salutem, aurum, ciuitates, & reliqua conseruauit; quæ tamen omnia prudentes seculi suis fallacissimis consilijs viderunt alibi non vno loco adempta; & vt reliqua demantur, subdole eadem consilia ferunt.

In Belgium respiciamus. Dum omnia tentata sunt, euocatiq. inde Hispani, deceptiq. Episcopi sunt, vt putarent tolerantia, vitam sese posse viuere quietiorem, Regis Catholici ditio, religioq. catholica prorsus euersa est. Reditum igitur est ad arma; quare pax eo verior obtigit, quo

nulla

nulla ratione inflecti voluit Rex, vt quæ sibi recuperabat, non in primis Deo recuperaret.

Quamobrem Antuerpia, Bruxellæ, Gandauum, Burgæ, insignissimæq. aliæ ciuitates, quæ ante annum bienniumve, nesciebant Deum, atque huius loco Caluinum, & cetera monstra adorabant, viuunt catholice iam, fruuntur pace, ac tot animarum myriades sacramentis, Diuinoq. verbo, siue viuant, seu moriuntur, potitæ sunt.

Bauaria item, de qua paullo post, dum vtriusque speciei in Eucharistia vsum requirit, & obtinuit, fenestra iam patefacta ad nequitiam, quam celabant in corde, cum simulati catholici, hæreses quasque essent intromissuri, quoniam id sedulo ab Alberto Duce sublatum repente est, pacem habuit, & refrigerium sensit in medijs Germaniæ flammis.

Vienna Austriæ, dum Opicius, & alij hæresim tenendam vnà cum catholica religione (hoc est hanc per hæresim tandem explodendam) consulebant, tragœdias miras excitarunt: Sed eiecto Opicio, sublataq. facultate prædicandi aliam quàm Catholicam religionem, & ad hanc redierunt ciues, & ad Cæsarem sua redijt ciuitas, quæ certe iam alioquin e manibus fuisset lapsa. Tamdiu videlicet Regnis & Respub. permanentibus, quamdiu religio, & iustitia inuicem sese osculantur, & durant.

At

At nequis ignoret, quo astu totum hoc negocium agant hæretici, mundanive politici, extat liber de iusta hæreticorum punitione, editus ab Alphonsô de Castro, Theologo Hispano; quem si legerint Principes, & Magistratus, summum fuerit operæ pretium, atq. aduersus technas istas præcautio: præterquam, quod mirum est, hæreticos immanissimis quibus supplicijs afficere solitos esse qualemcumque audientem de catholica religione hiscere, sacrumve facere; ac tamen velle reposcere omnem erga sese immunitatem, cum omnia permisceant, & hæreses sexcenties damnatas excitarint ab inferis. Num vero Geneuæ Catholicum aliquem esse patiuntur? Num si quis inde ad Sacramenta a Catholicis sumenda in proximam viciniam exit, non proscribitur, & plectitur? Num idem in Saxonia, cæterisq. Regnis non fit? An ne persecutiones, & diritates maiores exeruere Nerones, Caligulæ, Domitiani, & reliquæ illæ infernales faces aduersus Christianos martyres, quàm quas Angli in Anglia contra innocentissimos, quoniam Christianam, catholicamq. fidem tenebant, nouissime his annis ediderunt? Et vero bonus iste vir ecquod in Gallijs patratum facinus in hoc genere non vidit, aut adeo ipse non patrauit? aut qualem nam ipsi facultatem hæretici côcessere ciuitatibus ijs catholicis, quas proditione ac rebellione

ne

ne acceptas, adhuc captiuas retinent, ſpoliatas aris, virginitatis clauſtris, Patrum teſtimonijs, Sanctorum exemplis, legitimo verbo diuino, & Sacerdotibus? Et hi videlicet Reſpub. & Regna ſuis theorematibus inſtaurabunt? Sed quod ſubdit, Heluetios, & Germanos ita commixtos, viuere pacate, fucum imperitis facit. Quinque enim Heluetiorum pagi, qui catholici ſunt, cum iam ante aliquot annos pro catholica religione pugnaſſent, atq. victores, interēpto Zuinglio, euaſiſsēt, coegere iuſtiſſimo bello reliquos Heluetiorum pagos, ne ad ſeſe vmquam miniſtros aliosve, qui hæreſes ſpargerent, immitterent. Id quod ſumma diligentia ſeruari curant. Quin etiam quo magis ab eorum contagio ſint immunes, inſtituerunt duo Collegia Societatis Ieſu, Lucernæ alterum, Friburgi alterum: Itaque & illud tam ſapientis politici mendacium apparet. In Germania vero quid fiat, vel ignorat, vel fraude, quod nouit, tegit. Germania enim vbi in varias hæreſes diuiſa eſt, & ſuam quæque ciuitas domusq. hæreſim retinet ita mordicus, vt Saxo Caluinianos exegerit, ferroq. mulctauerit: Caſimirus Lutheranos non ita pridem ex Rhenano tractu eiecerit: Reliqui inter ſeſe acerbiſſimè digladientur: Huſſitæ, Picardi, Anabaptiſtæ, Smicdeliani, Suencfeldiani, Ariani, Samoſatens, & reliqua fex. At contra in Bauaria

in-

inferiore, & superiore, in Comitatu Tirolensi, in quibusdam Episcopatibus (vti nunc in Herbipolensi) quoniam vnum labium est, atque vna fides, vestigia antiquæ pietatis omnia vigent adhuc, & Principibus obeditur alacrius, ac, quod caput est, conscientiæ ipsæ pacem illam retinent, quam mundus vt dare, ita adimere non potest, quamdiu in cordibus integra seruatur. Sed ad alterum theorema veniamus.

De Theoremate altero Nuæ.

Vtrum expediat ad Gallicas res componendas, vniuersale liberum, aut saltem nationale concilium Ecclesiæ Gallicanæ indicere, an certè colloquium alterum de religione instituere.

Cavtio.

Alterum Theorema, in quo cum alijs eiusdem farinæ multus est politicus iste, pertinet ad ineundam rationem, qua tot de fidelites dirimantur. Ea ratio est, vt Synodus, aut conuentus generalis, vel certe Gallicanæ Ecclesiæ habeatur, in quo unicuique liberum sit suffragiũ: credendum enim esse opinantur, Spiritum sanctũ haud minus afflare protestãtes, quàm catholicos.

Esto igitur, ineatur eiuſmodi deliberatio. At vt ad effectum perducatur, quemnam putat modum adhibendum? Si ad normam iudiciorum ciuilium: repudiabitur, quoniam humana (inquiunt) hæc ſunt. Si vt Pontifex & Epiſcopi præſint, explodetur. Si vt aduerſarij ipſi iudices ſint, inauditum eſt a ſeculo. Quis enim reum, aut partem iudicem ſtatuat? Si vt omnes ſimul coëant, feratq. quiſque nullo certo præſide, ac iudice ſententiam, plurima ſequentur incommoda. Si verbum Dei iudex adſciſcatur, vnuſquiſque abundabit in ſuo ſenſu; idq. Dei verbum ſibi eſſe perſuadebit, quod praiudicio ſuo, vel hauſtis ex aliqua hæreticorum ſecta principijs, ſanxit eſſe verum. Si adhibeantur Patres interpretes: homines (inquient) erant, & errare potuerunt. Si quis produxerit in medium, Auguſtanam confeſſionem, Lutheri opera, Caluini inſtitutionem, & aliorum auctorum libros, vnde verbi diuini petatur expoſitio; & hos fuiſſe homines, non deerunt, qui reſpondeant: præterquam quòd inter ſeſe ſic pugnant, vt alter alterum hæreſeos arguat, & damnet: & denique ſæpe vnuſquiſque eorum eadem in re dixit pugnantiſſima. Nec confeſſio Auguſtana eſt vna, & eadem: vt mittam, ex verbo Dei, ab Eccleſia antiquiſſima, quamquam ipſimet aduerſarij veram fuiſſe non inficiantur, eorum errores tãquam

quam hæreses anathemate fuisse confossos. Iam vero si Ecclesiæ tamquam vnico Christi tribunali sistendum fuerit; hanc singuli vel apud suos esse, vel inuisibilem plerique omnes dicent: atque ideo, quam tu consulas, cuius non appareat facies, vel tribunal? Quæ cum ita sint; quæro, seriò ne id, ac veritatis excutiendæ studio proponat istiusmodi hominum politicorũ genus. Si annuant, tum ego, vt omnes ambages præcidãtur, breuissime possum respondere: Nempe, rationem esse ineundam, quam in hac ipsa re; sapientissimi, & antiquissimi omnes, quiq. sanguine ipso veritatis testimonium consignarunt; ineundam censuerunt. Extat porro in Apostolorum actis, hoc est in verbo Dei, expressum eiusdem rei vestigium, siue potius exemplar. Et vt veteris testamenti formam huiusmodi quæstionum per summum Sacerdotem finiendarum missam faciam, nascentis Ecclesiæ controuersia, quæ orta fuerat, Num Mosis legalia cum Euangelio Christi Iesu iungenda essent, cum sublata subito fuisset, modum nobis reliquit, quo cetera istiusmodi complanarentur. Quinam ergo tum adhibiti sunt indices? Num ipsa Biblia tantummodo in medio posita? At muta erant, vt sunt. Num aliquibus præcipua erat a Domino iniuncta cura, vt vel inde veritatem eruerent, vel adspirante Spiritu sancto, doceren

tur omnem veritatem? Videlicet, aliquibus, hoc est, Apostolis. Quid? Ad Apostolos ne aliqui alij, vt simul essent iudices, & ad eundem cœtum adsciti sunt, vel Christi discipuli, siue item eorum aliqui, per quos de legalibus orta erat controuersia? neminem legimus. Apostolorum enim, quibus Episcopi successere, proprium illud fuisse iudicium constat. An vero forsan magistratum adiere politicum Apostoli, vt vel facultatem cogendi concilij, vel magistratus interuentu auctoritatem ei negocio conquirerent? Neque hoc apparet. Sed Synagoga nondum sepulta prorsus fuerat. Quid igitur? Ex ea ne aliqui assessores eidem iudicio sunt accersiti? Non fuere. Scilicet quoniam Cæsaris loco Pilatus Iudæam administrabat, aliquid erat Cæsari deferendum, vt synodus illa rite haberetur? Non est factum: Nec Cæsar, neque Pilatus erant Christiani. Quid si fuissent Christiani? Si Christiani fuissent, ijs, quos Christus Ecclesiæ iudices delegerat, in salutis negocio parere, non præesse debuissent. At non amplius habemus Apostolos: quam tu nunc (dicent) actionis viam instítues? Nisi habemus Apostolos, Apostolicum non amisimus exemplum: Apostolis successere qui Ecclesiam regerent, ac huiusmodi quæstiones, quæ nunc iterum excitatæ sunt, soluerunt. Viuit autem idem spiritus, & vsque ad consum-

matio-

mationem seculi eodem in Ecclesiæ culmine viuet, qui regebat Apostolos. Ad illud igitur Hierosolymitanæ Synodi exemplar prouoco, si verbum Dei spectandum sit, vt est maxime spectandum. Nec video, quantuscumque habeatur conuentus, si careat auctoritate, forma, legitimis iudicibus, spiritu Dei, vt solidi aliquid vmquam vspiam constitui possit. Hic, credo, vrgebunt. Nostri sunt Apostoli; nostri sunt Euangelici; Dei codicem & verbum habemus. Quid igitur obstat, cur talium vera non sit auctoritas, forma, iudicium, spiritus, ac propterea solidissimum in re fidei aliquid inde statuatur? Audio: Et quærere possim, cur igitur inter istos vestros (si Deo placet) Apostolos, & Euangelicos numquam conuenit? Sed posterius ista. Iam ergo quem nam tribuent Catholicis in synodo locum? Si nullum, quorsum par omnium, ac liberum esse volebant suffragium? si aliquem, volunt ne eos esse iudices? Non prorsus, inquient; nam & idē vt reliqui possint, oportet. Saltem igitur pares fecerint. Quod cum vtique annuent, numquam sane inuenient parem antiquitus vlli sectæ delatam esse cum Catholicis auctoritatem in iudicando. Si enim verbum Dei attenderis, id, quod protulimus, aduersatur. sin cetera exempla petantur, nulla in Christi Ecclesia extant. Idem dixero de forma, quæ vbi in aliquibus hæretico-

rum conciliabulis visa fuisse videbatur, ilico tamquam personatus aliquis histrio, euanuit. Multo magis idem afferam de Spiritu Dei, qui calidum efflare, ac frigidum, amarum emittere, ac dulce ex eodem foramine non solet. Verum faciamus hæc omnia (quæ tamen portenta sunt) esse posſint, ac veniamus ad rem. Eandem ne quoque Caluinianis, quam Lutheranis potestatem in isto, quem cupiunt, conuentu tribuent? Quidni, inquient? Nam & ipsi Christiani sunt, aiunt, & eorum caussa agitur, cum de communi salute agitur. Esto. At si qui alij sectarij fuerint, qui istas rationes afferant, puta nomen Christianum, & communem caussam, num istos explodendos existimauerint? Si verbum Dei admiserint, inquient, adsint necesse est. Et adsint, inquam, vt præsint? Vt præsint & isti, aient. Igitur & omnes Confessionistarum, seu Protestantium, omnes Caluinianorum, & Zuinglianorum, omnes Anabaptistarum, omnes Picardorum, omnes Arianorum, omnes Puritanorum, ac breui, qualiumcumque denique fuerint greges intersint, ac, quod caput est, vt præsint, atque eãdem æque auctoritatem habeant, opus erit. At hosce, dicent, nolumus omnes: Anabaptistas enim, & Libertinos, atque Arianos, Caluiniani, & Lutherani non admittunt, licet idem in plerisque sentiant, & ex his ij propagati sint.

Quid

Quid ergo? inquient illi. An non Christiani sumus, vt vos? nonne caussa hæc omnium communis est? Aliud ne quàm Dei verbum profitemur? an prædicamus? Quin etiam, si vos Lutherani purum Dei verbum, purius autem Caluiniani, purissimum reliqui & Anabaptistæ iactatis; nos tamen, inquient Trinitarij & Ariani, atque de antiquissima Ebionitarum stirpe prognati, Quintam ipsam essentiam verbi ipsius diuini expressimus, & hausimus. Porro addent, plures sumus nos vel Caluiniani, quàm vos Lutherani, vel Picardi, Anabaptistæ, Puritani, Ariani, & ceteri Euangelici, quàm Caluiniani. plurimos enim in Vngaria, & inter Turcas habemus, qui idem credunt, quod nos; vt tantò maior nobis habenda sit fides, & deferenda auctoritas, quàm vobis. Quid igitur iste vester ad hæc? Opinor, dicet, grauior ista, quàm putaram, prouincia est, nec tam ab humano ingenio, quàm à diuina Sapientia texenda, & sustinẽda. Et ita sane est. Addo, si conueniendum sit omnibus, quam tu iudicij, aut suffragiorum partem catholicis tribues? Nam si pro eorum multitudine pensanda hæc sit, cum plures catholici sint populi, qui vnius labij, fideiq. sunt, quàm quisque aduersariorum grex; æquum videtur esse, vt præualeant in iudicio, qui cum plures fuerint, idem quoque senserint. Et vero triginta

testibus inter sese consentientibus maiorem fidē nemo non adhibuerit, quàm centum inter sese dissentientibus. Sin quoniam plures sectæ sunt, quarum sibi Ecclesiam quæq. vendicat (vna autem interea catholicorum omnium Ecclesiā est) aliqui tantum eodem numero euocandi ex vnaquaque fuerint, qui verbi Dei sensa exponant, & rei finiendæ præsint; catholicis sane fiet iniuria: Rationem enim habendam esse aut maioris partis, quæ de religione consentiat, vel plurium Episcoporum, qui vere Episcopi sint, quos esse legitimos iudices, & Apostolorum successores, plerique item hæreticorum improbare non sunt ausi. Nam & inde sese Lutherus, & sectarij aliquot legitimos fuisse missos garriebant, quòd antequam ab Ecclesia discederent, benedictionem, ac manuum impositionem ab Episcopis catholicis accepissent. Quòd si in eo, quem cogitant, conuentu non fuerit omnium Episcoporum habenda ratio, dolebunt egregie; at qui sibi intelligunt reddendam esse Deo rationem ouium suarum, iniuria se recusatos asserent, aut vices suas alijs Episcopis tradidisse molestissime ferēt, vt quidquid denique fuerit decretum, in dubiū reuocent. Præterea, si qua de illorum successione dubitatio existit, prouocabunt ad omnes omnium populorum catholicos Episcopos, cum quibus in eadem doctrina consentiunt; ac dicent,

sese

sese non tam suam, quàm illorum, quàm populorum, qui catholici decessere, quàm Regum, quàm Imperatorum, & Pontificum, qui eadem fide censebantur, caussam agi, quæ iniquo tribunali, ac prorsus aduersario subijcienda non sit. Atqui si detur hoc (quod isti denique negocio in rem collato, fatentur nullatenus esse concedendum) quid Græcis facient, qui primas partes in Ecclesia Dei sibi ante aliquot secula vendicant? qui, inquam, sese æcumenicos Patriarchas, & iudices orbis Christiani adhuc scribunt? Quid item Ruthenis, & Moscis, qui sese solos veros esse Christianos putant? Quid Moldauis, Dacis, seu Valachis; quid Mysiis, ac Macedonibus, seu Seruianis; qui pene omnes licet aliquot rebus differant a Græcis, ab illorum tamen Patriarchis vel pendent, vel Ecclesiæ suæ agnoscunt originem? & cum agnoscant originem, Verbum Dei admittũt, & inde laudes, hymnos, homilias, sacra depromunt? Iam ergo hoc esse difficilius fatebuntur. Quin (inquam) id ipsum tamquam validioribus argumentis vrgebunt, quòd ad sese protestãtes dogmatum suorum professionem examinandam miserint, rati illi quidem, ob Græcorum erga Catholicos inuidiã, aliquid se extorturos, vnde mundo fucum facerent; sed iustissimo Dei indicio decepti, in quorum nomina, & astum iacula illa reciderint. Itaque nouus iste in Eccle-

Patriarcha Constantinopolitanus.
Patriarcha Alexandrinus.

sia

sia non militante Miles, aut serio pacem in Ecclesia Dei cupit, & eius, qui vult omnes saluos fieri, sequendam esse voluntatem haud semel orbi Christiano monstratam putat; vel si dixerit, inter istos, qui in Germania, vicinisq. Regnis inter sese dissident, satis nunc esse, vt res componatur, postea vero reliqua esse tentanda, subibit res nouà pericula, cum ventum fuerit ad Græcos, qui & legitimam, & vniuersalem negabunt fuisse Synodum, ad quam saltem inuitati non fuerint (id quod Catholici semper curarũt, quidquid ipsi aliquoties recusauerint) ac nos errasse dicent, Verbumq. Dei, & sententias Patrum detorqueri clamabunt, qui id ipsum adhuc peruicaci pertinacia dicant, quoniam Spiritum sanctum a Patre, ac Filio procedere confitemur. Num vero, quoniam de hoc cum Catholicis Protestantes & Caluiniani consentiunt, dant manus Græci? aut licet tam sæpe dederint, qui generalibus Concilijs adhibiti fidem catholicam Romanam chirographo & voce comprobarunt, num nõ resiluerunt? num minus quàm antea, sicut antiquissimi hæretici, postquam conuicti fuerant, vel sese ad Ecclesiam rediјsse simularant, verbi Dei deprauatores nos esse, non autumant? Hic igitur videt iste noster, in quot tricas cõijcimur, si eius sequi consilium in generali libera Synodo cogenda, velimus. At maiora adhuc existent

incom-

incommoda. Aut enim vult, omnes, quos diximus, qui Christiani dicantur, isti cœtui tãquam vniuersali, & extremo iudicio interesse: aut aliquos deligi, qui vicem omnium referant. Sed primum numquam effici poterit. Ecquis enim eos caperet locus? Ecquis aleret? Ecquæ classes vniuersis traijciendis satis essent? Quonam in statu Regna consisterent, dum hæc fierent? Idem dico de Imperio, de Rebusp. & alijs Principum administrationibus. Quòd si alterũ fiat, & (vti in comitijs fit) deligantur aliqui, qui nomine omnium caussam istam agant, putatne Miles defuturos, qui vbi ad suos redierint, illis exprobrent, eorum culpa factum, vt decernerentur, quæ decernenda non essent; deceptos, inquam, fuisse, & oscitanter diuinum Verbum esse tutatos? Atqui nihil adhuc dictum est (quod tamen erat dicendum) de Aethiopum, & Armeniæ regnis amplissimis, de Maronitis, de Nestorianis, de Georgianis, de Christianis S. Thomæ, deq. alijs, qui eodem Christi nomine ab Apostolorum tempore nuncupantur. Hos enim si euocari volueris, vides quàm longa fiet tantæ rei compositio: Sin omiseris; eædem, quas de Græcis attulimus, difficultates recurrent: ac quidem multo maiores. Sin rursus aliquos tamen euocandos dixeris, dũram, & diuturnam subibis prouinciam. Nam & linguarum varietas, & scientiarum ignoratio,

tio, sexcenta parient incommoda: Biblia vero, ac cetera, vnde ad quandam religionis speciem fuere informati, primo erunt excutienda, ne tãquam ex cœnosis fontibus (vti fuere ab eorum hæresiarchis antiquitus deprauata) turbida hauriatur aqua. Sic vero ante sexennium fieri apud Syros in monte Libano oportuit, cum ijs Episcopis, qui Synodum coegere, ac deinde Tridentinam, ceteris antiquissimis conformem non potuerunt non agnoscere. Accedit, quòd si ab conuentu isto mulieres arcueris, impotentia illa muliebri clamabunt, sibi iniustissime suffragia eripi: suam enim isthic quoque caussam agi, quæ eodem baptismate tinctæ sint, & ijsdem gratiæ donis ornatæ; cumq. omnes laici propterea (vt eas docuit Lutherus) sint reges, cur illas ab alijs secreueris? Si vrgeas, mulieribus in Ecclesia esse tacendum, vti iubet Apostolus, non erit impiger Satanas, qui eas doceat, id tum expediuisse, quo tempore superstites erant, & præerant Apostoli: quum tamen & tunc nõ defuerint Virgines, quæ prophetarent: Verum vbi iam Dei verbum omnibus innotuit, atque omnes sunt docti a Deo, si non esse debebat distinctio Græci & Iudæi, Barbari ac Scythæ, ne debere quidem esse masculi aut fœminæ. Quare ecquid, obsecro, in ista tanta suorum licentia putabit effici posse? Romanæ quondam matronæ consternatæ procurrerunt in

pu-

publicum, ac tamquam feræ bestiæ irritatæ, deinde emissæ, vniuersam vrbem ac Senatum commouerunt, vt lex Oppia abrogaretur. Ea pertinebat ad cohibendum luxuriam, & fastum muliebrem. Coactus Cato orationem habuit, ac dixit: Liu.li.4 dec.4
Si in suas quisque nostrũ matresfamilias, Quirites, ius & maiestatem viri retinere instituisset, minus cum vniuersis fœminis negocij haberemus. Nunc domi victa libertas nostra impotentia muliebri, hic quoque in foro obteritur, & calcatur: & quia singulas sustinere non potuimus, vniuersas horremus. Equidem fabulam, & fictam rem ducebam esse, virorum omne genus in aliqua insula coniuratione muliebri a stirpe sublatum esse. Ab nullo genere non summum periculum est, si cœtus, & concilia, & secretas consultationes esse sinas. Hæc ille. Ac tamen cum rationes alias efficacissimas tantus ille vir attulisset, quibus deformitatem, quæ in magistratum præcipue cadebat, pudoremq. exæquatione mulierum cum viris obiecerat, non potuit tamen euincere: Illæ vero tempore procedente maiora sumptibus suis tributa maritis imposuerunt, quàm a Romanis fuerant populis ijs, quos deuicerant, imposita: Vt si deterreri damno, ac dimoueri a proposito haud honesto tanta cohortatione nequiuerint, certe quæ in negocio isto, quo de agimus, religionis, & salutis æternæ

species seditioni prætendetur muliebri, multo magis acuet illarum animos, nec nisi rem assecutæ conquiescent. Neque vero Lutherani, & Caluiniani Mystæ, aut reliqui soliti sunt tantum sibi in eas retinere auctoritatis, vt quacumque illarum illecebra non facillime flectantur. Scimus enim præter alia huiusmodi innumera, non defuisse mercatorum & nobilium mulieres, quæ in suis hospitijs è suggestu statis diebus Euangelium familiæ, multisq. alijs viris interpretari solitæ fuerant, panem item Caluiniano more loco Christi ipsæmet porrigentes. Ac quid dico docuerint, & porrexerint, cum non desit, quæ caput Ecclesiæ, ac defensorem fidei se vocitet prophana mulier, ac leges de religione statuat, & Sion, vt inquit Propheta, in sanguine ædificet? Quamobrem si eam cum ipsius Regno noster iste Miles submouerit a suffragio ferendo, quantam credis facem illaturam in conuentum, quem meditatur? Mitto, quòd exemplum habet muliebris iste sexus earum, quæ olim apud Barbaros sacris operabantur: sicq. vbi licentiæ porta pandetur, iam ipso animo, ni sibi mentiri velit, prospicit torrentem difficultatum erupturum. Sed cetera discutiamus: Idq. constituamus in primis (quod postea planius fiet) sapientissimam Dei prouidentiam, quæ factis plus quàm verbis loquitur, voluisse varijs quidem experimentis, nul-

lo

lo autem rerum successu Protestantibus ostendere, quidquid in hac re attentarūt, diuinum haud fuisse consilium: Alioquin enim dissolutum non fuisset. Deinde demus aliquem omnino necessarium esse, qui Synodum indicat, qui præsit, qui procedentibus in infinitum quæstionibus, modum faciat; qui approbet, qui Synodi decreta promulget per vniuersum orbem; qui eadem denique executioni mandari curet: siue is sit tota Synodus, siue quispiam ab ipsa declaratus, qui praemineat ceteris, seu siquid aliud vnquā Christianorum mentibus illuxit, quo in eiusmodi aliquem facultas ab hominibus, vel a Deo transfusam fuisse constet. Ac ne putet, a me obtrudi Pontificem maximum (quem tamen Synodi, Imperatores, Reges, Respublicæ, populi, in re fidei primas a Christo Dei filio, confessi sunt obtinuisse) facessat nunc Pontifex Maximus, atque adeo Ecclesia catholica Romana. Iam quæro, quis nam iste fuerit. Si Cæsarem dixero, id iste cum suis negabit: Catholicus enim cum sit, videt quo nam res euaderet: cum tamen si prætensam Angliæ reginam caput Ecclesiæ hæretici illius Insulæ putidissimo mendacio asserant, probabiliore prætextu Germani eum possent obtendere. At si adhuc vrsero, cur istum nolint admittere præsidem in finienda religionis caussa, dicent, quæ ad Theologiam spectant, Principes

Catho-

Catholicos non eò percepisse, vt de dogmatibus posint decernere; quamquam si eò percepissent, non inde tamen efficeretur, vt eiusmodi iudicium ad illos esset deferendum. Euangelium porro scimus seculari potestati in fidei negocio decernendo nihil tribuere. Exempla item meliorum Imperatorũ deesse, quibus inniti posint. Nec (vt aliqui vellent posse) ceteros Reges, ac principes eorum imperijs morem gesturos: quæ si qui non detrectarent, aut non detrectant, non fidei, sed terrenæ potestatis caussa id fieri. Eorum enim, vti terrenorum aliorum Principum, finem esse, vt contineant subditos in pace temporali, per quam a spirituali altera potestate, ad alteram illam sublimiorem, & stabiliorem pacem adducantur. Quamobrem isthinc nihil assequimur. Quod si, quemadmodum Centuriatoribus Magdeburgensibus placuit, per consociationem Ecclesiarum multarum, quæ sese inuicem iuuent, sermoneq. ac litteris per internuncios commeante, id effici pośe putauerint, per me hoc licet tentetur. Sed videbunt exitum. Neque enim vmquam ad retinendam vnitatem concilium satis fuit, nisi præceptum, & solida alicuius auctoritas accesserit: Ariminense conciliabulum id declarauit, in quo ingemuit Christianus orbis, miratus, se magna ex parte esse Arianum, quòd ab Arianis in eo deceptus fuisset.

Magdeb. cen. 1. li. 2. cent. 7 col. 127.

Deerat

Deerat quippe caput, quo ex capite vis in Concilia legitima semper defluxit. Ac nostro hoc seculo cum Protestantes experti plus nimio sint, hac via rem nō succedere, si verbis Magdeburgenses negent, fateantur necesse est ipso rerum euentu commenti sui futilitatem. Inuitati autem sunt plerumque a catholicis per litteras ipsi Protestantes, vt ad istam Ecclesiarum consociationem veniretur, cum Tridentina Synodus esset habenda; cui Catholici omnes Principes per Legatos, & Theologos suos intererant. Recusarunt. Ad Electores Imperij, qui eos rogarent, missi. Repulsam passi sunt. Reliqui vitæ suæ (sed verius caussæ) metuebant. Fides publica, eaq. amplissima interposita est, quanta numquā ab orbe condito in eiusmodi negocio fuit. Nihil effectum. Contra, Sectarij suos quisque indixere conuentus: reliquos item ex sese prognatos non admiserunt. & dum oua sua quisque fouit, ilico vidimus serpentes erectis cristis inter sese concertantes exclusos. An vero isti nouitij consiliarij Catholicos vmquam inuitarunt, vt saltem ad sese irent, vnaq. cum illis pari potestate de religione decernerent? Ignotum. Quid dico, vt suffragium ferrent, quibus neque vt interessent, permissum est? Et mirum illud est enim (quod sæpe dicendum istis esset) cum libertatem illam suæ conscientiæ vbique apud alios

C ve-

velint, eandem apud se in hac quoque re tanta nemini Catholicorum esse pati. Quin etiam cum nostri ab ijs commeatus liberi litteras petijssent, ac quacunque ratione opus esset, paratos esse sese catholicæ fidei veritatem tueri pacatissime exhibuissent, carnifices & equulei parati fuere: cumq. eos in suas sectas terrore, ac minis pertrahere nequiuissent, in partes horrendo spectaculo disciderunt, ac volatilibus membra eorum, tamquam escam proiecere, præclaro illo (si Deo placet) ac modestissimo pacis, quam noui è cælo cadentes Catones in mundum intulerant, Euangelio. Id in Anglia plurimis, etiam nouissime. Id in Belgio, non ita pridem: id paucos ante annos in Gallijs: id in Germania initio factum: ac factum quidem, cum nulladum pro aliquibus eorum sectis ullo in publico, & legitimo conuentu vocatis rite Catholicis aduersus nos quidquam fuisset adiudicatum. Nam si Catholici lupos ab ouili arcent, id faciunt, quòd generalibus Synodis, omnibusq. præmonitis, ac præsentibus Legatis Christianorum Principum, hæreses istæ ex Dei verbo, & Ecclesiæ consensu, cuius Spiritus sanctus doctor est, sexcenties damnatæ sunt, & anathemate confossæ. Ac certe nemo est, quin sua in administratione absurdum esse arbitretur, legitimæ & auitæ possessionis formulam non habenti, quidquam iudicandum

dum relinquere. Quam si hæretici habuissent, quid primò simulatione, deinde ferro, mox sacrilegijs, & incendijs, denique violenta ciuitatum, & regnorum vsurpatione fuerat opus? Fortasse igitur dicet is, qui cum rem habemus. Mittamus reliquas sectas: sit inter Catholicos, & Caluinianos negocium. Hic nolo disquirere, id ne ex animo dicat: Sic enim Hussitæ, cum sese in angustum redactos cernerent, Catholicis quadantenus adhærere cupiuerunt, non vt adhærerent, sed vt aliqua ratione tantisper consisterent, dum Catholicos eijcerent, aut sibi subijcerent. Sic Antuerpiæ, vt Lutherani soli hæreses suas spargerent, Catholicos hortati sunt, vt simul Caluinianos expellerent. Sic Saxonicarum in Transsyluania ciuitatum, vt ne a Caluinianis ijsdem atque ab Arianis opprimerentur, vnitatis studium cum Catholicis ad eundem finem obtenderunt. Sed addit: vbi inter nos conuenerimus, Lutheranos vocabimus, qui si accesserint, atque sese nobis adiunxerint, reliquæ sectæ facilius in vnam & eandem sententiam concedent. Accipio. At sodes, si, hoc tentato, Catholici tamen, ac Caluiniani conuenire de omnibus nequeant, qui nam finitores erunt causæ? Ad verbum ipsum Dei redibit, opinor. Atqui & ego ad Dei factum, quod initio attuli ex verbo Dei, ad legitimam nempe Synodum, cui præsint non qui se-

se iudices faciunt, sed quibus à Deo, & ab Ecclesia perpetuam constat fuisse auctoritatem. Quid vero, inquam, si neutra pars aliorum interpretationi assentire voluerit? Assentiet, velit, nolit, aiet. Verbum enim Dei gladius acutus est, pertingens vsque ad interiora velaminis, discretor cogitationum, & lucerna pedibus hominum. Id optime. Verum ijs, quorum cordi velamen superbia, ac prauitatis non est impositum. Alioquin & Iudæi, qui diuina Biblia a pueris perdiscunt; & hæretici per tot Synodos conuicti, cur percussi eò maiore cæcitate sunt, quò illustriore veritate percellebantur? Nimirum ægris oculis odiosa lux; & quod de Fausto Manichæo optime dixit D. Augustinus, ad reliquos qualescunque hæreticos pertinet. Dixit Faustus, se omnem Moysis scripturam scrutatum, nullas ibi de Christo prophetias inuenisse: cui cito respondeo (ait August.) quia non intelligit. Et, si cur non intelligat, quispiam quæsierit; respondebo, quia inimico, quia auerso animo legit: quia non ideo scrutatur, vt sciat, sed quod nescit, scire se putat. hac præsumptio tumidæ arrogantiæ, oculum cordis vel claudit, vt omnino non videat; vel distorquet, vt peruerse videat, & aliud pro alio probet, aut improbet. Hæc peritissimus ille Pater, qui norat hæreticorum astutias, & cæcitatem. Præterea esto, quod dicit: Verbum Dei

Aug. de fide cōt. Manich. c. 38 & cōt. Faustum li. 16 c. 14

ad

ad compositionem Catholicos cum Caluinianis compulsurum: Sed vbi nam vmquam id contigisse ostendet? Quid dico Catholicos? Protestantes ipsos cum Caluinianis, aut cum reliquis, quos ex sese ortos, degenerasse dicunt: Amplius dico, Protestantes inter sese. Quòd si neque isti in rebus summi momenti consentiunt, ad quem ibimus, vnde solidæ concordiæ spes sit? Quæ tota res, vt liquidissime pateat, neque vero Catholici Principes seducantur, quibus a politicis nomine, re vero ipsa non Christianis, imposturæ istæ obtruduntur; altius repetendum est, vnde hoc seculo ortum habuit prouocatio ad Concilium: quidve deliberatum sit ab hæreticis postquam indictum fuit: quid deinde ab ijs scriptum, cum absolutum est: quid denique factum siue à Catholicis, siue ab hæreticis, vt, quæ inter istos controuersiæ oriebantur, componerentur. Lutherus igitur, vt pedem aduersus Ecclesiam figeret, ad liberum (vti aiebat) ad Christianū, ad legitimum, ad congregatum in Spiritu sancto Concilium, vnà cum suis ecclesijs prouocauit initio. Indicitur Concilium Tridentinum. mox nebulo non tam sententiam mutat, quàm prodit; quod coquebat in animo. Ilico enim non solum improbat Concilium illud, verum etiam omnes Synodos, quotcumque omnibus fuere seculis, reprehendit. Hierosolymitano, cui Apostoli

interfuerunt, Spiritũ ſanctum adeſſe negat. Nicæni primi Concilij articulos vocat fœnum, ſtramen, ligna, ſtipulas: Hæc eadem in ſecundo, tertio, quarto agnoſcit. Reliquis autem poteſtatem nullam concedit decidendi, quæ decernenda, ſtatuendaq. ſunt. Et quid opus eſt verbis (inquit) etiam ſi omnium Synodorum decreta poſſent per infundibulum demitti in tuum corpus: tamen nondum eſſes Chriſtianus. Cernitis, qui Lutherani eſtis, quænam peſtis ſimpliciſſimam, ac nobiliſſimam prouinciam infecerit?

At Melanchthon cum cauſſas enumerat, cur Lutherani non acceſſerint ad Concilium, duas in legitimo Concilio conditiones requirit. Priorem, vt omnes homines docti, ſiue Sacerdotes, ſiue laici ſint, ius ſuffragij, etiam deciſiui, habeant. At dictum eſt ſupra, quot incommoda inde ſequerentur: præterquàm quòd maior quæſtio eſſet, qui nã, & cur habendi eſſent docti, quos eiuſmodi vellet. Secundam, vt fides publica detur a Cæſare non ſolum perſonis, ſed cauſſæ: nempe ne non modo hæreticus puniri queat, qui Synodo non pareat, verum neque dogmata quãtumuis hæretica damnari poſſint, licet Theologi Lutherani ea defendere nequeant. Quæ conditio ſine fronte, ſine ſale, a ſeculo vero etiam in tribunalibus ipſis ciuilibus inaudita eſt. Ecquid enim decernetur in Synodo, in qua nec perſonæ,

ſone, neque ſententia damnari poßint? Quorſum itinera, ſumptus, pericula, diſquiſitiones ſuſciperentur?

Caluinus etiam docet, Concilij ſententiam praiudicium, non iudicium eſſe, deq. ea ſententia poſſe, ac debere quoſcumque, & maxime priuatos homines iudicare. Quod quid eſt aliud, quàm vt numquam quidquam finiatur, perpetuæ ſint lites, & hæreſes?

Secuti ſpiritum iſtorum phanaticum ſunt iſti mediatores Illyricus, Carolus Molinæus, Martinus Kemnitius, & alij, inter quos adſcribi Miles iſte voluit, qui aduerſus Tridentinam Synodum ſcripſerunt. Quod cum feciſſent, Catholici quidem concordes teſſera fidei accepta permanſere; hæretici non modo abierunt retrorſum, ſed ſine vlla teſſera, & regula fidei, dum oblatrant Catholicis, inter ſeſe diſſecantur & pereunt. At videamus, quid antiquis ſeculis fecere Catholici. Symbolum certe fidei ſuo tempore ediderunt Apoſtoli. Quod & ſtetit. Si qui hæreſes vllas aduerſus illud inuexere, non nouũ, neque fidei nouellas confeßiones de ſuo capite permiſſum eſt alicui promi: Vberius illud ipſum Symbolum Nicænæ Synodi Patres, hoc eſt coacta legitime in apertum Eccleſia declarauit. Sic qui Epheſinæ, Conſtantinopolitanæ, Chalcedonenſi, ceteriſq. veriſ Synodis interfuerunt,

eodem postea in proposito mansere. ac si qui Satana instigante postea recesserunt, stetit tamen semper Ecclesia catholica, eademq. dixit, ac sensit: Et cum sensisset, certißimam per manus suorum hæreditatem posteritati legauit. Ne longius abeamus. Tot Christiani orbis Episcopi, atque Theologi, cum Tridētinam Synodum vnanimes admisissent, eamq. fidei doctrinam in Italiam, Germaniam, Gallias, Hispanias, Indias importassent, auditum ne aliquid eiusmodi est, quod paucißimos ante annos vna in Saxonia tanto labore quattuor Ministri, Principe summopere adiuuante, sua illa in concordia discordi procurarunt? Qui igitur Catholici sunt, ij ad vnum omnes eadem dicunt, ac sapiunt. Qui etiam consecuti sunt Episcopi, eam ipsam fidei professionem habent, ac seruant: quod quidem Spiritus sancti iudicium est, & vna Ecclesiæ nota. Contra igitur hæretici cum facerent; tentassent autem varijs conciliabulis, siquam inire inter se concordiam possent, sederunt potantes & edentes, surrexerunt ebrij, ac dißidentes.

An cum fieri non possit, vt eo modo, quo vellent hęretici, vniuersale Concilium liberum cogatur, saltem nationale Ecclesiæ Gallicanæ indicendum sit ad dirimendas lites, quæ de religione existunt.

At abscedant modo ista, quibus male consarcinatas Militis rationes euicimus. Demus, Nationalem (vt vocant) Ecclesiæ Gallicanæ cogendam esse synodum: Quæro, ecquid putat hac Gallicanæ Ecclesiæ voce designari? Si qualem habuimus a tempore Clodouei, eadem eiusdem fidei, sacramentorum, rituum serie, nũquam intermissam, quam quidem si homines negent, parietes ipsi, templa, aræ, libri, leges passim testantur (ac ne testatissima esset, tanto opere cõnixi sunt Caluiniani, vt omnia obtererentur) minimo negocio lis finietur. Quid enim Synodi Galliæ semper decreuerint, quam fidei regulam aut admiserint, aut retinuerint, ex ipsis licet intelligere. Et generales quidem totius Galliæ in ipsa sunt habitæ, Lugdunensis prima, & secunda, & Viennensis: illa tum pro Palæstina recuperanda, tum aduersus Fridericum II. ac pro Spiritus sancti a Patre & Filio processione, aduersus Græcos: hæ iterum pro Palæstina; aliisq.

alÿsq. Ecclesiæ rebus, Innocentio IV. Gregorio X. Clemente V. Præter has, quattuor Arelatenses, duæ Arausicanæ, quinque Aurelianenses, duæ Turonenses; quæ licet generales non fuerint, non solum tamen ab Ecclesia Gallicana receptæ sunt, sed & tacita Ecclesiæ vniuersalis consensione, Theologorumq. ac Pontificum frequenti cõmemoratione comprobatæ. Hæc cum ita sint: aut ex iÿsdem, aut ex historÿs petantur, qui præfuerint, quid statuerint, quid crediderint. Ac nemo sane Catholicus Gallicanæ istius Ecclesiæ iudicium detrectabit in Gallÿs. Quòd si detrectent Caluiniani, ecquid tum istis facies? an turris Babelis absolui vmquam poterit? Addo; si fidem omnem antiquæ Ecclesiæ Gallicanæ demi velint, quæ vndecim plus seculis durauit incolumis, prodat Miles e suis thecis aliam, si potest, meliorem fidei nouo conuentui habendo rationem. Verum quoquò se verterit, cernet denique, ad se pertinere, quod per Psalten dixit Spiritus sanctus: In circuitu impij ambulant; *ac illud tritum:* Reorum est fugere. *Et interea tamen nouæ istius Gallicanæ Synodi promotores, fixas sibi statuerunt leges, & terminos, quos non tam transiliunt, quàm obtruserunt sine Synodis, sine conuentibus legitimis, sine vlla iudicÿ forma; sed facta via est vi, ferro, sanguine ab ÿs, à quibus Euangelÿ nomen obten-*

tensum est. Habet igitur Miles, nec via quoque hac posse aliquid succedere, nisi antiquæ fidei regulæ, Ecclesiæq. dederit manus.

Ad hæc accedant seculorum illorum priorum in Gallijs testes, Dionysius, Martialis, Ireneus, Remigius, Martinus, Hilarius, Paulinus, Prosper, alter Hilarius, Saluianus, Bernardus, & plurimi alij, celeberrimi illi quidem, promulgando Euangelio, hæresibus refutandis, sanctissimi vita, amantissimi pacis, quiq. vitas inter medios Orientis, & Occidentis fluctus sine vllo subterfugio exposuerunt. Istorum iudicio stemus omnes in fidei formula admittenda. Quòd siqui recusent, num tamquam capitosi, & patriæ spuma abijciendi non erunt? num aliqua vmquam compositio coibit? Et tamen hosce omnes recusant insignes isti mediatores, qui interim commēta vnius, vel alterius apostatæ, tamquam idola complexi, rem, vires, vitam pertinacissime pro ijs prodigunt.

Mittamus vero etiam hæc, & ij dispiciantur conuentus, quos ipsi tantum inter sese hæretici hoc ipso seculo habuerunt; Num vero extitit ex his vlla concordia? Minime gentium. Anno quinquagesimo septimo colloquium Vormaciæ, quod erat institutum inter duodecim Catholicos doctores, & Lutheranos ministros, hæc peperit. Perstitere vnanimes vnà in fide Catholici.

Quin-

Quinque hæretici ab hæreticis sic dissenserunt, vt ab ijsdem ex eo colloquio eiecti fuerint, Nicolaus Gallus, Nicolaus Amsdorffius, & tres alij, quos rigidos omnes & Stoicos Lutheranos vocant. Inde illud inter Lutheranos odium, & multiplex diuisio, tamquam ex Satanæ seminario orta, ad nationes plerasque effusa est. Post biennium altero conuentu habito, vndecim Lutheranorum secta notatæ sunt, publicoq. multorum iudicio Principum, qui a Catholica fide essent alieni, reiectæ. Anno sexagesimoprimo in Luneburgensi Lutheranorum conuentu nominatim condemnatus est Albertus Hardenburgius Zvvinglianus. Anno sexagesimoquarto Lutherani & Caluiniani Mulbruni conuenerunt. Præfuit pro Lutheranis Dux Vvirtembergicus: pro Caluinianis Comes Palatinus Rheni Elector. Post longam inter vtriusque factionis ministros disputationem, simultas, & odium acerrimum inter eos exarsit. Soluto colloquio, primum Vvirtembergici ministri de Actis eius colloquij scriptum edidere, quo Palatini ministros insignis impudentiæ, & vanitatis arguunt. Contra vero aliud illi scriptum euulgarunt, & Vvirtembergicum vt mendacij, sic falsitatis, crebro insimularunt. Anno sexagesimo octauo, colloquium iterum celebre inter Lutheranos, Electorales, & Saxonicos institutum est Altemburgi, mensi-

mensibus quinque continuatum. Hinc maioribus odijs vtrinque discessum est. Interea huius colloquij Acta Ienenses dogmatistæ fusius Germanice, Latineq. prosciderunt. Iam de norma colloquij, deq. principijs ipsis doctrinæ, inter eos conuenire non potuit: dum molliores illi, & Electorales pro norma disputationis (præter sacra Biblia) etiam Lutheri scripta omnia, ac Melanchthonis corpus doctrinæ in auctoritatem recipi postularent: Alij vero nec omnia Lutheri scripta admittere, nisi quæ certo ipsius esse, minimeq. corrupta, constaret; nec Melanchthonis vlla (nisi quatenus verbo Dei consentirent) approbari voluerint. Antuerpiæ prioribus tumultibus Geusianis, Lutherani, Caluiniani, vti & Anabaptistæ, numquam inter sese conuenire potuerunt, vt & priuatas ædes, & omnia sic inuicem diuersa haberent, vt nefas censeretur, alterum ad alterius templa cultus, aut religionis caussa accedere. Eodem tempore Confessionem fidei ediderunt Lutherani, quam postea scripto defendit Flaccus Illyricus; in qua caput 17. est huius tituli, Cōtra errorem Sacramentariorum. Vbi etiam his verbis vtuntur. Caluinistarum „ liturgia non vno sacrilegio vitiata, contamina- „ taq. est: eaq. (proh dolor) innumeras animas „ æterno exitio inuoluit. Alteram vero aduersam „ Confessionem eodem tempore in eadem vrbe

edi-

ediderunt Caluiniani. Sane vero colligit Brentius post finem recognitionis suæ contra Bullingerum, appendicem publicorum testimoniorum, videlicet Lutheri, Melanchthonis, Lauatheri, Petri Martyris, quibus ostendit, sæpius à Zvvinglianis actum fuisse, vt a Lutheranis pro fratribus susciperentur, manente illa diuersa sententia de Cœna Domini; nec vmquam vllo in conuentu, aut ratione hoc impetrari ab illis potuisse. Et illustre sane illud est, quòd Catalogus librorum, qui in nundinis Francofordianis quotannis venales prostant, ita in certas non solum disciplinarum, sed & in re Theologica sectarum classes sæpe distributus sit, vt quemadmodum seorsim Catholicorum libri, & opuscula enumerantur, sic etiam in classibus distinctis Zvvinglianorum, seu Caluinianorum in vna, Lutheranorum vero protestantum libri in altera recenseantur.

Sed ad alia veniamus. Notißimum orbi Christiano est, quid è cõuentu Dresdensi post plerosq. alios secutũ sit nouissime his annis. Cõcordia ibi summo sumptu, contentione, labore procurata est; octoginta enim millia tallerorum conuentibus ministrorum ad eam rem sæpe habendis, Princeps expenderat; dena & septem millia Smidelinus emunxerat, atque vbi adhibitæ sunt omnes artes, quibus in nouam noua cõ-

fes-

fessionis nassam miselli illi Saxones perducerentur, iam quo anno parta est, eo ipso extincta est ista concordia. Nullum igitur falsitatis apertius indicium est, quàm vbi discordia est, atque inter eosdem quidem, qui eadem se profiteri asserunt. Cum testes aduersus Christum producerentur, notat optime Scriptura, non fuisse conuenientia testimonia illorum. cum isti eadem aduersus Christi mysticum corpus producunt, quem nostrum feriunt, dum inter sese digladiantur? quam veritatem ostendunt, cum vnitatem non habent? quid certi in alijs statuent, cum ipsi incertissimi sint, ecquid debeant sequi? Id illud est, quod fixum, firmumq. conuelli numquam poterit: Neque eos, nec ceteros antiquos hæreticos consequi vmquam potuisse, ac ne consecuturos quidem posthac, vt Ecclesiam vllam habeant aliam, quàm malignantium. Itaque licet fremant initio, confestim tamen tamquàm in firmissimum scopulum, sic in Ecclesiam catholicam irrumpentes fluctus huc illuc in spumam dissiliunt. Ergo cum Protestantes, ijq. adeo, apud quos Lutheranismus erat enatus, non conuenerint, quid nobiscum conuenient? Ac tamen iudicem habuisse se verbum Dei inclamabant, vt cetera Protestantium ciuitates subscriberent; sed non sunt assecuti. Quare mirantur quoque plerique cordatiores hæretici, per eos,

eos, quos credebant ambulantes ad veritatem Euangelij, huius tanta claritate non potuisse tenebras illas dispelli. Et labat igitur adhuc ea ratio, quam Miles sibi persuaserat vnicam esse, controuersias de fide per Dei verbum scriptum dirimendi. Quod cum in illa Saxonica concordia (quæ in prouerbium iam abijt) reliqui ministri attentius perpendissent, quidam Admonitores Palatinatus Rheni, qui aduersus eã scripserunt, Iudicem ministerialem vniuersam Synodum ridicule statuerunt. Ridicule, inquam. Nam si id ex animo dixissent, cur non admisissent re ipsa omnes Synodos, quæ illorum hæreses abiecere? Quas nisi putabant ad normam diuini verbi habitas fuisse, quibusnam argumentis effecissent, vt suas ad eandem normam habitum iri crederetur? qui præterquam quod inter se non consentiunt, iam quoque fatentur uerbum Dei, quoniam ad varios sensus trahi potest, non sufficere ad iudicandum. Id quod non ipsius verbi vitio, aut infirmitati tribuendum est, sed quia illud non omnes capiunt, & propria interpretatione non fit. At peragremus Vngariam, si quid fortasse melius nouis illis Euangelicis illuxit. Cum Lutherani primo sese in Transsyluaniam insinuassent, Ioannemq. Principem, Ioãnis Regis filium, ad se adiungere studuissent, primo illexere adolescẽtem, vt sub vtraque spe-

In admo. concord. consider. vlt. pag. 431

cie

cie sumeret Eucharistiam: Is primus & latens hamus fuit ad latentem hæresim porrigendam. Nam vt reliqua omnia cum Catholicis crederet, Blandrata vulpes illa de Arianismi face prognatus, ac nouissimè a fratris filio, sacculo terra oppleto, dum dormiret, interemptus, auctor fuit. Tum pede extra Ecclesiam posito, & in hæreticæ Synagogæ atrium illato, Lutheranus est factus: quamuis paullo antea & Lutheranam, ac ceteras sectas mirifice se detestari professus, iuramento quoque, Stephano, qui postea Poloniæ Rex fuit, iurasset. Erat quidam Claudiopoli, qui Pastor dicebatur, nomine Dionysius, qui ad eam labem aspergendam fuerat in aulam Principis inductus. Sed quem teneas, qui & nolit, & nequeat stare? Franciscum Dauidis iam è Lutherano factum Caluinianum, in Dionysij locum surrogarunt, Blandrata, & aliјs, qui propiores Arianismo hæreses Caluini esse intelligebant, id strenue curantibus. Et factus ergo est Princeps de Lutherano Caluinianus, cum non ita pridem hæc verba protulisset: Si me vnquam Caluini sectatorem videritis, canem vocatote. Sed neque in hoc hæsit, Nam vrgente Blandrata medico corporis, proditore animæ, Franciscus Dauidis primò, deinde per eum Princeps pernegata Christi diuinitate, factus est Arianus:

nus: dignasq. præceptor moriens in arce Deua, cum in phrenesim & uæsaniam, cõiectus in compedes, incidisset, atque ante eum Princeps pœnas dedit, qui sine sobole, sine hæreditate, sine fide descendit ad inferos, semina omnis impietatis in Transsyluania relinquens. Dum igitur hæc agerentur, & Lutherani, ac Caluiniani ministri inter sese altercarentur, Deiq. uerbum Stentorea uoce creparent, quid effectum est? Nam ex Caluinianismi collisione cum Lutheranismo, Arianismus excussus est, qui mox in flammam ingentem erupit, Vngariam uniuersam iam depopulantem, & Corano Mahometis uiam sternentem. Subsecuti sunt autem uarij conuentus, Tordæ, Claudiopoli, Varadini: sed ociosè ne, an impie omnia, nemo tam stupidus est, quin uideat: posteritas certè mirabitur, & abyssum diuinæ iustitiæ exaltabit. Qui enim Apostolicis, & Ecclesiæ Dei saluberrimis decretis obtemperare noluerunt, Stancaro postea, ac Blandratæ, & ceteris hominibus projectitijs, quiq. numquam Theologica tractarant, sed eò ad licentiam profugis, & a nemine, nisi a Satana missis, dederunt manus. At cum, comitijs generalibus Tordæ indictis anno huius seculi quinquagesimo sexto, disceptatum esset a Lutheranis cum Catholicis, neque uadum reperirent egregij illi Euangelici Protestantes, ubi consisterent, Canonem his uerbis

bis non Apostolicum promulgarunt. Quemadmodum autem antea quoque Maiestates suæ benigne concesserant, ut quilibet eam, quam uellet, ,, Papisticam videlicet, aut Lutheranam religionem profiteretur; ita quoque nunc liberam dedit facultatem omnibus, alterutram harum sequi: Rixas tamen, & iniurias inter utrasque ,, sublatas esse vult, & prohibet. Sacramentariorum quoque sectam arceri, & pro iudicio Ecclesiæ Vittebergensis proxime sub chirographo Philippi Melanchthonis adducto tolli censet. Hæc illorum nescio quæ Maiestates aduersus Christi filij Dei Ecclesiam, & veram Maiestatem, quæ non diu passa est, se ab ijs irrideri. Eodem item ipsomet anno Albæ Iuliæ euulgata sunt alia, mitioribus in speciem verbis, quòd ad catholicam Ecclesiam pertinet, in qua degeneres & ingratissimi, sanguine Christi in baptismo initiati, Scythicam olim feritatem, & idololatriam, vt in reliqua Vngaria, per solos Catholicos doctores exuerant, & Christum induerant. Decretum illud Albense his verbis conceptum & promulgatum est. De articulo religionis placet suæ ,, Maiestati id ipsum, quod superioribus comitijs ,, deliberatum est. Datur enim libertas complectendi vel antiquam religionem cæremonijs, & ,, ritibus antiquis: vel Lutheranam fidem, iuxta ,, Ecclesiæ Vittembergensis institutionem. Censent ,,

In Dominica: Iudica &c.

D 2 etiam,

„ *etiam, nouas sectas, & religiones euitandas, ob*
„ *id præsertim, vt fontes, & seminaria tumultuũ*
„ *euitentur*. Hæc illi. Ex quibus videat mihi Miles iste noster, censores hosce nouos de cælo cadentes, qua nam facultate Lutheranam confessionem statuunt; quo numine Ecclesiæ Vittembergensis institutionem agnoscũt: quo ancipite spiritu catholicam, & antiquam religionem neque diffitentur, neque excludunt, ac deinceps vtramque stare posse putarunt: denique quibus rationibus permoti vtramque permittant, Caluinianam, & reliquas nouas sectas, & religiones reijciant. Nimirum (inquiunt) quia fontes, ac seminaria tumultuum erant. Addidissent, hæresum, rectius dixissent. Quid enim hæresis potest nisi hæresim gignere? Neque enim (inquit Dominus) colligunt de tribulis ficus, aut de spinis vuas. At neque constitit hic res. Quinquennio enim post, indictis comitijs, tertium canonem ediderunt, his verbis: *Quia*
„ *inter Dominos Scythulos vtriusque religionis,*
„ *variæ contentiones obortæ sunt, vnde & mala*
„ *plurima contingere possunt: visum est Regnico-*
„ *lis, vt ordo vtriusque partis, secundum articu-*
„ *los, & constitutiones superiores, serio obseruetur:*
„ *ita vt quisque eam, quam vellet, religionem, & fi-*
„ *dem amplecti; & concionatores suæ religionis*
„ *libere alere possit.* Quorum dum alter concio-

nem

nem inceperit, ne ille impediatur, sed expecte-,, tur, donec perficiat: perfecta concione, alter,, suam concionem incipere, & in ea vtrinque li-,, bere procedere, sacramenta quoque Ecclesiæ ad-,, ministrare possint. An igitur isti sapientissime,, fecerint, Militis iudicium esto. Visum est (aiunt) Regnicolis. putaram Spiritui sancto; & Apostolis; putaram Nicænæ Synodi Patribus; aut Catholicæ Ecclesiæ. Quis, optime Iesu, aut legit, aut audiuit vmquã leges ferri, quibus uirtus & vitium, fides ac perfidia, religio & hæresis, pro cuiusque libidine liceat, & impune, & quid dico impune? sed magno proposito præmio prædicetur? Et mirantur postea, qui vel clauum Reip. illius tenent, vel ista consilia obtrudunt, si omnia susq. deq. eant, & ad facem redacta sit non solum Vngaria, sed maxima Europæ pars, certinsq. Catholici perfugium habeant intra Turcas, quàm inter eos: cum illic saltem antiquissimam, & vnam ipsam veram religionem possint retinere, & exercere? Quod si persequi vellem, quæ ex ista ratione tractandi negocij fidei contigère in Germania, in Gallijs, in Anglia, & Scotia, in Polonia, & Lituania, in Boëmia, & Morauia, & in Silesia, atque Suetia, ac denique nouissime Dantisci in Prussia, nemo non liquidissime cerneret, vnde non septiceps, sed centiceps ista hydra prodijt, quæ tot venenis varia illa Re-

gna infecit, postquam splendido, & optimo Ecclesiæ lumine relicto, maluerunt tenebras, quàm lucem; & mortem, quàm vitam.

An quod neutrales quidam, & Politici proponunt, vt pars vtraque de suo iure nonnihil decedat, optima sit ad sarciendam concordiam ratio.

AT quidam neutrales, qui & Politici, rationem proponunt, qua omnes controuersiæ componantur, quam optimam putant. Ea est, vt quæque pars aliquid alteri concedat; decedat autem de iure suo tantisper, dum coëat pax: Alioquin aiunt fieri, vt dum zelo bono, sed non secundum scientiam, veritatem quisque mordicus tueri se putet, rupto fune in tergum vtrique cadant. Quæ verba fuerunt Erasmi, eo in libello, quem de sarcienda Ecclesiæ concordia, siue de sedandis opinionum dissidijs, scripsit. Secuti porrò sũt alij, vti Castalio, ac qui postremo propius, sed non prorsus ad Catholicam Ecclesiam accesserunt, Iurisperiti quidam, quos solida Theologiæ fundamenta iuuissent, si super his quæ ipsi ignorauerunt, quum reliqua ex ingenio haud malo depromerent, laborem & operam suam posuissent. Verumenimuero omnes, quoniam pro-

ximam

ximam dißidij caussam nō sunt assecuti, ecquas, obsecro, vmquam controuersias sustulere? aut quosnam populos ad vnitatem fidei reuocarunt? Quin etiam cum inter sese non consenserint, factum est, vt Deus (qui non est dissensionis Deus) ipsos abiecerit, nec sacramento pacis, hoc est diuino Eucharistiæ mysterio, dum morerentur, dignauerit, æterna nimirum pace hìc, atque altera in vita priuatos. Ac quidem, quantumcumque dißideant partes, fatebuntur, Ecclesiam, quoniā Christo innixa est firmißimæ petræ, numquam concuti, aut concidere posse, sed stare, ijs cadentibus. Hìc ergo latet anguis. Primo, quòd sese ipsam statuerint esse Ecclesiam, aut natiua Ecclesiæ germina, qui neutrobique consistentes, medium quoddam iter (sapientißimi videlicet, & beatißimi omnium) tenuere. Sed istud medium hominum genus numquam ipsa monstrauit Ecclesia, nec, qui eam rexit, Spiritus sanctus: Quid ergo istis credes? Præterea, patet ne ista Ecclesia, an inuisibilis est? Si patet, & tamquam tribunali suus est ordo, & ius, eius iudicio subdamur necesse est; idq. optimum consilium esto, de iure, hoc est de iudicio, & affectu proprio, vt quisque decedat, & captiuum se reddat in obsequium eius, quæ est columna, & firmamentum veritatis. Sin inuisibilis est, ad quam ibimus, quippe quæ nemini non solum concidisse, verumetiam

fuisse appareat? Et vero aliquis fuerit viuum Ecclesiæ membrum, qui nil sentiat, sed tamquã neutralis è specula cladem istam ingentem conspicatus ad tãtam Ecclesiæ plagam nil sentiat, quin ad confeßionem ac defensionem fidei accur-

Matt.12. *rat; quum dictum sit:* Qui non est mecum, contra me est. *&*, Qui non congregat

Rom.10 mecum, dispergit. *&:* Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem? *Et anguem igitur latere sub eo dixi, quòd ÿdem mediatores, sese constituerunt Ecclesiam, cum Ecclesiam (hoc est eos, qui ei legitime præsunt, aut præfuerunt) mediatricem (vt ita dicã) & ad quam omnis de fide quæstio referenda sit, constituere debuissent. Præterea & sub altero illo anguis latet, quòd aliquid putent detrahi, aut concedi posse de articulis fidei, de sacramentis, de diuino verbo; quod a nemine, ne a summo quidem Pontifice ipso, aut a Synodo quantacumque vniuersali legitime congregata, & confirmata, attentatum est vmquam: quippe haud dominantur fidei, sed dispensatores (vt inquit Apostolus) mysteriorum sunt; Diuinaq. stat sententia, vt neque apex, vel vnum iota mutetur eorum, quæ æterna lege sancita sunt. Itaque neque Sacramentorum numerus, neque Symbolum fidei, nec canon diuinarum Scripturarum, neque tradita a Spiritu sancto in Ecclesia istarum om-*

nium

nium rerum declaratio, immutari potest; quidquid mentiri audent, qui denique Synodos omnes sustulere, verbum Dei decurtarunt, Sacramenta vel abiecerunt, vel infirmarunt, & egena blasphemarunt esse elementa. Hæc vero quum axiomata & principia supponenda sint, si prætextu pacis auferantur, ecquid inde deduxeris? Quare stent oportet inconcussa. Qui autem secus compositiones antiquitus tentarunt, non pacem, sed summas calamitates inuexerunt in Ecclesiam Christi. Pleræque enim propterea prouinciales Synodi irritæ fuerunt, quales Carthaginiensis sub Cypriano, viro licet sancto: Antiochena nonaginta Episcoporum; Seleuciana; & aliquæ, quæ videbantur quoque esse generales, quæ quidem a capite non vocatæ euanuerunt in fumum, Ariminensis, Constantinopolitana sub Leone Imperatore, trecenti quamuis adessent Episcopi; Synodus in Trullo sub Iustiniano Imperatore, & Ephesina secunda, quæ ideo Concilium prædatorium dictum est, quum in eo, repugnantibus Pontificis Max. Legatis, omnes fere Episcopi in sententiam Dioscori Alexandrini hæretici concessissent. At scimus, Gothorum gentem simili fraude in Arianos fuisse laqueos inductam: Vphilas enim Gothorum Episcopus, pecunia corruptus, Gothis persuaserat, inter dogma Catholicum, & Arianum, verbi potius quàm rei

Aug. lib. 1 de baptis. cont. Donat. c. 18

Socra. eccles. histo. lib. .. c. 5. & 13.

Idem lib. 2. c. 31.

esse

esse discrimen. Venenum ergo inde exsuxerunt, quod ubi præcordia tetigit, gens illa à fide miserrime perijt. Sic Valens, & Vrsatius, Arianorum Episcopi, unius iota interpositione in voce hac homousij, dum pacis studium attentant, iugulum Christianæ religionis uniuersæ petierunt. Quamobrem viri sancti exhorruerunt istorum mediatorum dolosas Satanæ artes. Diuus Basilius, quum à Valente Imp. Ariano rogaretur per Præfectum, ut amicitiam cum eo coleret, simul item, ne ob exiguam dogmatis controuersiam turbari sineret pacem Ecclesiarum, respondit, se magni pendere Imperatoris amicitiã, sed nihil posse cedere de dogmate, dicẽs: Qui diuinis enutriti sunt eloquiis, ne unam quidem syllabam de diuinis dogmatibus corrumpere patiuntur, sed pro his (si contingat) omnes mortis species amplectuntur. Et S. Chrysostomus, quum illud Apostoli tractaret: Quantum in vobis est, pacem cum omnibus habentes: Quę tui *(inquit)* sunt officij, præsta, nemini dãs ansam seu belli, seu dissidij, siue Iudæo, siue Græco. Si vero alicubi pietatem labefactari videris, ne præponas concordiam veritati, sed generose persiste ad mortem vsque. *Quamobrem qui pacem alicubi conciliare studet, Petrum, cui Ecclesia commissa est, imitetur, cui dictum est:* Occide, *nempe*

Hierony. dial. adu. Lucifer.

Rom. 12

Actuũ. 10

pe Gentilem, vel hæreticum, vel Iudæum, hoc eſt, prius errorem in his interfice, & ſic mãduca, nimirum in Chriſti, & Eccleſiæ corpus traÿce. Id igitur ni fiat, fruſtra omnis labor ſumitur: quoniam Dei ordinationi quis reſiſtit? Ceterum, quòd ad legum rigorem remittendum, & ad pœnarum condonationem pertinet, ſæpiſſime Eccleſia tranquillitati conſulens, id fecit, ceſſitque, ac plus nimio forſan conceſſit, vt Imperia & Regna Catholicam retinerent, aut recuperarent fidem: vt hac in parte nemo iure conqueri poſſit. Et Epiſcopatus, templa, agri, ciuitates, prouinciæ, in hæreticorum manus quum venerint, ſacrilegeq. omnia direpta ſint, num non, ſi nunc ÿdem populi auitam religionem non ſimulate velint amplecti, accurrent Catholici, vt liberaliſſime ÿs peccata condonent, gratulentur, habeant eos pro fratribus? Sane qui ſanguini ſuo non parcunt, ut eos lucrentur, libentisſime, ac faciliore negocio hoc alterum præſtabunt.

*

An

An aliquis alius denique modus ab antiquis, siue Catholicis, siue hæreticis, adhibitus sit pacandis tumultibus, Qui item istis, qui de religione in Gallia exorti sunt, posset vtiliter adhiberi.

QVi totas ingenij vires intenderunt in tollendas seditiones, hi tria sibi spectanda proposuere. Primò, Eos, qui possent gliscenti morbo adhibere medicinam: Deinde reliquos, qui essent sanandi: Denique ipsam medendi rationem. Et prisci quidem Irenarchas vocarunt, qui pacandis ciuium animis praerant; qui & Seruatores loci, & Hiocolytæ, & Expulsores latronum dicebantur: quorum officium omnibus prouinciarum Rectoribus, & Rerumpub. administratoribus mandabatur Principum constitutionibus, & Pontificum Maximorum decretis. Et vero si in tanta re Irenarchæ socordes fuissent, auro, vel, (si qui essent inopes) verberibus, & exilio mulctabantur. Irenarchas autem deligebant non tam eloquentes, quàm probos, & prudentes, atque interdum qui seditiosis ipsis essent sic grati, vt tamen propterea à recto ne deflecterent. Scilicet ad res salutares in animos hominum turbulentorum transfundendas, solidum, syncerum, ac mundum vas non minimum valet.

l.vnica.C. de Irenar. lib.11 in Authē. vt nulli iu di.§.1 in Auth. de mand. Princi. §. deinde. col.3.

Bald.in l. nullus.C. de summ. Trin.

Epis.1.Alexandri, & epi. Antheri Papæ.

valet. Ac sane ipsi quoque ethnici, siquis inconstans, duplex animo, claudicans in vtramq; partem, facinorosus fuisset, hunc prorsus ablegandum ab hoc munere censebant. At si ad eas, quas diximus, dotes, sedula diuini auxilij imploratio accedebat, & solertia, ne per longas moras turbæ conualescerent, ita vt (quemadmodum in morbis quibusdam grauioribus necesse est) diligenter amputarent serpens malum; in reliquis vero minus perniciosis, aut contagiosis maturius incederent; hi maxime idonei componendis rebus habebantur. Et hoc quidem ad Irenarchas. Ceterum, quod attinebat ad eos, qui sanandi erant, non vnum habebat caput: Alia enim plebi, alia singulis personis, alia seditionum auctoribus; alia viris, alia fœminis; alia iunioribus, alia natu grandioribus remedia adhibebantur. Nempe alia quoque vbi non est colluctatio cum carne tantum & sanguine, verum etiam cum spiritualibus potestatibus, ac Satana, qui perpetuo quærit quos deuoret. Sed ciuilium dissensionum remedia omnia fere erant, Indagatio, Transactio, Vindicta iudicialis, vis armata, submotio causarum, e quibus oriuntur seditiones, & præcautio futurarum. Indagationis autem duæ partes erant, quæ etiamnum sunt, Delatio, siue Denunciatio, & Iudicialis cognitio. Quæ omnia cuiusmodi esse debeant, iuris Ciuilis, & Canoni-

ci

ci periti ſatis norunt. Conradus autem Brunus accurate etiam inter alios egit ſex libris, quos de ſeditioſis ſcriptos reliquit. Verum cum hæc ita habeant, numquam in ſeditione, quæ orta ſit ob cauſſam Religionis, ſedanda, exemplum aliquod antiquitus occurret, quo vel hæreſis cum Catholica fide coire potuerit, vel Irenarchæ, publica auctoritate delecti, rem ad exitum, ſalua vtraque parte, potuerint adducere. Et Apoſtolus quidem, quum aduerſus ſeſe tumultuarentur Iudæi, quorum alteri erant Sadducæi, alteri Phariſæi, vſus eſt ea ratione, vt reſurrectionis veritatem, quam horum credebat pars, aduerſus alteram
Actuū.23. *partem obijceret:* Viri fratres *(inquit)* ego Phariſæus, filius Phariſæi, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. *Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo, & factus eſt clamor magnus. Et exurgentes quidam Phariſæorum (nam & illi reſurrectionem mortuorum eſſe dicebant) pugnabant, dicentes:* Nihil mali inuenimus in iſto: quid, ſi Spiritus locutus eſt ei, vel Angelus? *Sic igitur tumultum ab ſe auertit Apoſtolus. Eccleſia vero tum eius ſeculi, tum quæ poſtea fuit, anathemate feriens pertinaces in hæreſi, quos videbat ſpargere diſſenſiones, abſcindebat ab ſeſe, ne pars ſincera inficeretur. Theodoſius autem*

Im-

Imperator, promulgata aduersus omnes hæreticos lege, ut quisquis eorũ Clericus, vel Episcopus, vbilibet esset inuentus, decem auri libris mulctaretur: plerique eius pœnæ metu, animaduertentes, nil in ijs hæresibus dignum, propter quod tanta paterentur, mox ad catholicam veritatem redierunt; & ita dissipata est Donatistarum, & Circumcellionum coniuratio. Accessere postea etiam aliæ pœnæ, capitis, & ignis, de quibus egimus supra. Aug. epist. 50. ad Bonifacium Comitẽ.

At quærimus (inquiet Miles) non Indagationem, non Vindictam iudicialem, non vim armatam, sed transactionis aliquod genus, quo ista olim sine sanguine composita sint. Atqui planissime ostensum est, laterem (quod est in prouerbio) lauisse eos, qui vmquam attentarunt, hæresim cum Catholica fidẽ coniungere, ac quasi duas constituere in vno corpore animas informantes, & intelligentes. Itaque peccatum hariolandi est, nolle diuinæ ordinationi acquiescere. Quòd si Miles caussam adhuc quærit interiorem (quæ tamen ex ijs, quæ diximus, elici potest) ea sine dubio est, quòd nulla transactio de iniusta, vel inhonesta re sit ineunda: in hanc enim cum Dei consilium non concurrat, dissoluatur ilico & euanescat, necesse est. Et consilium Dei isthuc haud concurrere, certissimum est, cum neque cibum habere, neque Aue dicere hæreticis, admoneamur

Apo-

Apostolicis, hoc est Spiritus sancti, praeceptis. Res vero tanta ista est, quippe (quod antea diximus) caelestis vita radicem (nempe fidem) attingit, ut veteris quoque Testamenti tempore seuerissime prohibita fuerit. Sic enim scriptum est: Si
Deut. 13. audieris in vna vrbium tuarum, quam Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos: Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis tuae, atque dixerunt: Eamus, & seruiamus diis alienis, quos ignoratis: Quaere solicite, & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris, certum esse quod dicitur, & abhominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaq. quae in ea sunt, vsque ad pecora. Quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearũ eius, & cum ipsa ciuitate succendes; ita vt vniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. Non aedificabitur amplius, & non adhaerebit de illo anathemate quidquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, &c. *Haec Deus. An ne vero (vt ad id redeam, quod dixi) iniustius quidquam, vel turpius est, quàm pacisci, vt Catholici*

cum

cum hæreticis in fide, ac religione communicent, vt Templa, & Episcopatus retineant, quos per vim occuparunt: vt falsare pergant diuinum Codicem: vt innocentem pueritiam imbuant pestilentissima hæresi: vt decreta antiquissima, & optima tollantur: vt semper in peius ruat Christiana respublica: vt specie religionis, asylus impune pateat, quò sceleratissimi quique confugiant? Et patet certe, cum cæci ipsi viderint, Imperia & Regna omnia cecidisse, vbicumque ista transacta sint. Hinc enim Iustitium quoddam, quo leges, & Principum auctoritas silent, arripiunt sibi subditi, moxq. dominationem omnino spernunt, & Maiestatem quantamcumque non iam comiter obseruant, sed licentissime blasphemant, minimamq. occasionem nacti, ad solitas defectiones reuertuntur, maiorem semper sibi dominatum struentes.

Vt in istos cadere possit appositè, quod dixit Quinctius Consul, cum Aequi, & Volsci Vrbi imminerent. Discordia (inquit) ordinum, est venenum Vrbis huius, Patrum, & plebis certamina: dum nec nobis imperij, nec vobis libertatis est modus: dum tædet vos Patriciorum, hos plebeiorum Magistratuum sustulere animos. Proh Deum fidem, quid vobis vultis? Tribunos plebis concupistis, concordiæ caussa concessimus: Decemuiros creari desiderastis, Liu. lib. 3. ab vrb. cond.

E *creari*

„ se Regem, vel si nullus vestrũ ad regiones trans-
„ marinas epistolas diriget: quia si sacramentum
„ huius rei dederitis, restituet vos Ecclesijs vestris.
„ Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam
„ contra prohibitionem diuinam, sacramentum
„ dare, nè Dei populus in posterum diceret, quòd
„ vitio Sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fue-
„ rint Ecclesiæ restitutæ. Alij quoque astutiores E-
„ piscopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam
„ iurare voluerunt, dicentes: Prohibitũ fuit Euan-
„ gelica auctoritate, ipso Domino dicente: Non
„ iurabis in toto. Quibus ministri Regis, Sece-
„ dant in parte, inquiunt, qui iurare disponunt.
„ qui cùm secederent, Notarijs scribentibus quis
„ quid diceret, & ex qua ciuitate fuisset, exce-
„ ptum est. Similiter factum est de illis, qui mi-
„ nimè iurauerunt. Statimq. pars vtraque custo-
„ diæ mancipatur. Post verò pars, quæ celaba-
„ tur, apparuit. Iurantibus, dictum est: Quare
„ contra præceptum Euangelij iurare voluistis?
„ Iussit Rex, vt ciuitates, atque Ecclesias vestras
„ numquam videatis, sed relegati, colonatus iure,
„ ad excolendum agros accipiatis: ita tamen, vt
„ non psallatis, neque oretis, aut ad legendum co-
„ dicem in manibus gestetis: non baptizetis, neque
„ ordinetis, aut aliquem reconciliare præsumatis.
„ Similiter non iurantibus ait: Quia Regnum fi-
„ lij Domini nostri non optatis, idcirco iurare no-
luistis:

luistis: Ob quam caussam iussi estis in Corsica- „ nam insulam relegari, vt ligna profutura naui- „ bus Dominicis incidatis. „

Simularunt item Cerdon, Arius, Achillas, Collutbus, antiquiores haeretici, amicitiam sese velle colere cum Catholicis, ac paenitere interdum; vt etiam Ariani Synodo Nicanae subscriberent: sed tum maximè praesidia sibi & arma conquirebant, quibus Ecclesiam euerterent; aditumq. tandem patefacerent Mahometismo, & Atheismo, qui hodieq. extant. Conati sunt (in- „ quit Alexander Alexandrinus Episcopus, ad „ Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum) „ illi discursionibus vti, & aduersum nos machi- „ nari, qui apud vnanimes commini stros nostros, „ figuram pacis, & vnitatis dignitatem se exer- „ cere fingunt: quod autem verum est, abripere „ quosdam eorum ad pestem propriam per boni- „ loquia ficta festinant, & litteras ab eis mani- „ festas, & indubitatas exigunt, vt relegentes eas „ seductis à se personis, sine paenitentia eos in „ delictis suis faciant remanere, tamquam vna- „ nimes habentes eadem secum decernentes Epi- „ scopos. Non enim quae apud nos malè docuerunt, „ & egerunt, ea fatentur, propter quae etiam sunt „ expulsi; sed haec aut taciturnitati contradunt, „ aut fictis ea ratiocinationibus, & quibusdam „ obumbrationibus sapiunt. Verisimilibus verò, „

Eusе.lib. 4. ca. 11. Iren. lib. 3. cap. 4. Tripart. hist. lib. 3 cap. 10.

„ *& pompoſis corruptibilem doctrinam ſuam ve-*
„ *lantes eloquijs, attrahunt in deceptionem quem-*
„ *libet incautum, non abſtinentes, etiam apud om-*
„ *nes, noſtræ pietati calumniari. Et hæc qui-*
„ *dem illi.*

At noſtro tempore inſinuata ſunt ab aduerſarijs alia pacificandi via. Huſſitæ enim in Bohemia vtriuſque ſpeciei vſum cum diuiniſſimo Sacramento vrgebant, qui ſi conceſſus fuiſſet, proteſtati ſunt Ferdinãdo Cæſari, Bauariæq. Duci, ac reliquis, ſeſe ad vnitatẽ Eccleſiæ redituros. Is igitur permiſſus eſt non ſolũ in Bohemia, ſed in Auſtria, in Sileſia, in Morauia, ecce poſt tot annos nihil vnitatis aut pacis attulit: perſtant enim hæretici in tenaciſſima perfidia, & quem doloſa ſimulatione aſtum tegebant, vt interim cuniculos licenter agerent aduerſus pietatem, is in apertum prodijt. Petita etiam ſunt à quibuſdam Regnis vnà cum vſu vtriuſque ſpeciei, laxatio cælibatus in Sacerdotibus, condonatio vſurpatorum Eccleſiæ redituum, abſtinentia ab cerimonijs antiquiſſimis, quas vniuerſa per orbem Chriſtianum ſeruauit Eccleſia: nouæ etiam Miſſæ conſcriptæ, quibus ſenſim inſinuaretur pars Catholicæ Religionis. Sed neque hoc diuinæ Sapientiæ placuit, quare neque effectum eſt quidquam. Et poſtea reſcitum eſt, Anteſignanorum hæreticorum conſilio iſtud obtruſum Re-

gibus

gibus alioquin bonis, vt siquid ab Sede Apostolica subripuissent, hoc non ad pacis compositionē, sed ad imposturam Christianæ Reipublicæ abuterentur: quippe etiam Catholicis Principibus sensim persuasuri, vt procuratis iisdem laxationibus, finderent Ecclesiam Christi, latissimeq. venenum inter eas rimas vbique diffunderent.

Confœderatio item alia, sed promiscua omnium hæreticorum, alibi procurata coaluit; qua pollicebantur, vsuros sese, vt pacatè cum hæreticis agere possent de Religione. Sed interea pestis illa tanto contagio ingentes tractus infecit, vt dum hinc tamquam torrens plurimas Ecclesias abripuerit, tribunaliaq. Ecclesiæ sustulerit; illhinc optimos quoque Reges adegerit, si coronam Regni vellent, ad iurandum hæresum illarū omnium non tam tolerantiam, quàm penè patrocinium. Qui gladius nisi in viscera fuisset admissus, Regnum florentissimum, quod interim magnopere laborat, haberemus, Christiani orbis propugnaculum aduersus perfidos, fide, nobilitate, fortitudine validissimum.

Jam verò vnà cum Milite isto non desunt, qui nunc alia consilia propinent. Condonentur (inquiunt) vetera omnia delicta hæreticis ad tempus; quiq. communione Ecclesiæ priuati sunt, restituantur Ecclesiæ. Videbitur (aiunt.)

 ma-

magna mutatio. At sanè à quattuor ventis patuit semper & aditus, & reditus hæreticis, & ethnicis ad Ecclesiam; ac Iubilæum à Pontifice Maximo non ita pridem amplissimum (hæreticis quoque in foro conscientiæ soluendis) promulgatum est vbique. Quod quidem, vt pleraque alia huiusmodi, ab alijs quoque Pontificibus Maximis præcesserunt, tamquam à dispensatoribus mysteriorum Dei liberalissimis. Et tamen nihil secutum est, quo Principum hæreticorum animos inflexos fuisse appareret. Missi legati, missæ amantissimæ literæ; euocati ijdem, vt diximus, ad loca tutissima. Quinetiam è Catholicis Sacerdotibus ad eos iuere, qui nulla alia re, quàm charitate, ac solida scientia muniti inter medios cõpedes, & equuleos, quibus excepti sunt, vitam constantissimè profuderunt. Sed & apud tales tali ratione nihil effectum; nisi quòd Catholici in fide confirmati, cùm etiam plures ad vnam Catholicam Religionem accederent, vnam veritatis defensionẽ, componendi viam esse vnicam in seipsis experti sunt.

Quare & vnica hæc ratio restat inconcussa, qua semper Christiana Resp. vsa est saluberrimè; dum ipsissimis vsa est seruandæ, ac reuocandæ vnitatis medijs, quæ Deus ipse instituit, quæ quidem optimè obseruauit Stapletonus. Hæc verò sunt: Primùm quidem ipse Spiritus sanctus,

ctus, in corda fidelium effusus, vt seruetur (ait Apostolus) vnitas spiritus in vinculo pacis: Deinde Regula ipsa fidei initio à Spiritu sancto per Apostolos promulgata: Praterea constituti ex præscripto CHRISTI Domini in singulis per orbem Ecclesijs per ciuitates presbyteri, & Episcopi, vt vno aliquo ad tempus constituto vice CHRISTI, is confirmaret fratres suos, huic vniuersa fraternitas obediret, Vnitatis autem origo ostenderetur, vnaq. Ecclesia monstraretur, & schismatis occasio tolleretur: occurreremus denique omnes in vnitatem fidei: ad hæc mutua, & consentientes Episcoporum litteræ. Denique Concilia tum prouincialia, tum generalia. Porrò quænam, & quanti esset momenti Regula fidei (quæ quidem latius patet, quàm fidei Symbolum) testatissimum ij reliquere, qui vixerunt Apostolicis temporibus, aut his fuere vicini. Quin ipsimet Apostoli, eos, qui nutassent in fide, isthuc, tamquam ad rectissimam normam, reuocabant. Itaque non semel D. Paulus vrget Romanos, & Colossenses, vt permaneant in fide tradita, fundati, & stabiles, quæ per vniuersum mundum prædicata est: Timotheum, vt depositum custodiat, formamq. habeat sanorum verborum, quæ ab se audiuerat: se ipsum, ne in vanum curreret. Cùm agnouissent (alloquitur Galatas) gratiam, quæ data est mihi, Iacobus, & Ce-

Tit. 3. Rom. 5. Eph. 4. Luc. 22. Cyp. lib. 1. ep. 3. & lib. 4. ep. 9. Hier. ad Euagr. & cōtra Iouinianū. Cypr. de Vnit. Ecclesi. *Eph. 4.* Amb. ser mo. 88. Augu. in Enchir. ad Laur. c. 56. & lib. de velãd. virgin. & ante eũ Ter tul. ĩ quẽ vide Pamelij epist. dedi catoriam initio libri. Aug. itẽ ep. 57. & initio lib. in Gen. imperfecti; & de fide ad ...

Pet. Diac. & de fide, & operibus. Epiph. in Anchorato, Theodor. in libello Diuin. decr. Ignat. in lib. de tradit. Apostolicis, vt commemorat Eusebius. hist. eccl. li. 3. cap. 30. Tertull. lib. 4. aduers' Marcionem.

& Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras mihi, & Barnabæ dederunt societatis; hoc est (ait Tertullianus) vt cum auctoribus contulit, & conuenit de regula fidei, dexteras miscuere: Itaque idem inquit Tertullianus, Galatas ad regulam fidei correctos, Corinthios autem Apostolus docet, contentiosum, qui nec à natura, nec à lege vetere, nec ab Euangelio petitis argumentis, velit acquiescere, sola consuetudine, & auctoritate Ecclesiæ Dei esse compescendum. Propterea qui nouam de legalibus doctrinam inuehere sine maiorum auctoritate volebant, repressi sunt ab Apostolis. Quoniam audiuimus (dixere) quòd quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus non mandauimus; placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri IESV CHRISTI. Misimus ergo Iudam, & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodiētes vos, bene agetis. Valete. Et Apostolus cùm fidei Regulam vocasset rationem, hoc est analogiam, siue propor-

Rom. 12. 2. Cor. 2. Gal. 6.

proportionem fidei: Hanc (inquit) quicumque secuti fuerint, pax super illos. Et obseruandos eos monet, qui ita ambulant, sicut (ait) habetis formam nostram. Quòd si ab Apostolis ad viros Apostolicos, inferioraq. proxima sæcula descendere libeat; Irenæus ait, sub Clemente Pontifice, dissensione non modica inter Corinthios facta, scripsit quæ est Romæ, Ecclesia potentissimas litteras Corinthijs, eos ad pacem congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians, quam in recenti ab Apostolis receperant, traditionem. Et paulo post: Si Apostoli (ait) non reliquissent nobis scripturas, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his, quibus committebant Ecclesias? Sic item Origenes, & alij. Et D.Cyprianus ad Pompeium: Si ad diuinæ traditionis caput, & originem reuertamur, cessat error humanus. Et S.Hieronymus contra Luciferianum: Poteram vniuersos propositionum tuarum riuulos vno Ecclesiæ Sole siccare. Et Epiphanius, speciem scribit, siue formam Ecclesiæ, bituminis vim habere, fugantem horrenda, & perniciosa dogmata, quæ serpentinam formam, & speciem viperarum gerunt. At D.Augustinus, Si auctoritas Cypriani (inquit aduersus Donatistas) sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda, quàm in Ecclesiæ consuetudine mutanda.

Phil. 3. Irenæus lib.3.c.3. & 4. Epiph. hæres. circa fin. Aug.li.2. c.9.de baptis. contra Donatistas.

Sed

An aliquis alius denique modus ab antiquis, siue Catholicis, siue hæreticis, adhibitus sit pacandis tumultibus, Qui item istis, qui de religione in Gallia exorti sunt, posset vtiliter adhiberi.

QVi totas ingenij vires intenderunt in tollendas seditiones, hi tria sibi spectanda proposuere. Primò, Eos, qui possent gliscenti morbo adhibere medicinam: Deinde reliquos, qui essent sanandi: Denique ipsam medendi rationem. Et prisci quidem Irenarchas vocarunt, qui pacandis ciuium animis præerant; qui & Seruatores loci, & Hiocolytæ, & Expulsores latronum dicebantur: quorum officium omnibus prouinciarum Rectoribus, & Rerumpub. administratoribus mandabatur Principum constitutionibus, & Pontificum Maximorum decretis. Et vero si in tanta re Irenarcha socordes fuissent, auro, vel, (si qui essent inopes) verberibus, & exilio mulctabantur. Irenarchas autem deligebant non tam eloquentes, quàm probos, & prudentes, atque interdum qui seditiosis ipsis essent sic grati, vt tamen propterea à recto ne deflecterent. Scilicet ad res salutares in animos hominum turbulentorum transfundendas, solidum, syncerum, ac mundum vas non minimum valet.

l. vnica. C. de Irenar. lib. 11 in Authē. vt nulli iudi. §. 1 in Auth. de mand. Princi. §. deinde. col. 3.

Bald. in l. nullus. C. de summ. Trin.

Epis. 1. Alexandri, & epi. Antheri Papæ.

valet. Ac ſane ipſi quoque ethnici, ſiquis inconſtans, duplex animo, claudicans in vtramq; partem, facinoroſus fuiſſet, hunc prorſus ablegandum ab hoc munere cenſebant. At ſi ad eas, quas diximus, dotes, ſedula diuini auxilij imploratio accedebat, & ſolertia, ne per longas moras turbæ conualeſcerent, ita vt (quemadmodum in morbis quibuſdam grauioribus neceſſe eſt) diligenter amputarent ſerpens malum; in reliquis vero minus pernicioſis, aut contagioſis maturius incederent; hi maxime idonei componendis rebus habebantur. Et hoc quidem ad Irenarchas. Ceterum, quod attinebat ad eos, qui ſanandi erant, non vnum habebat caput: Alia enim plebi, alia ſingulis perſonis, alia ſeditionum auctoribus; alia viris, alia fœminis; alia iunioribus, alia natu grandioribus remedia adhibebantur. Nempe alia quoque vbi non eſt colluctatio cum carne tantum & ſanguine, verum etiam cum ſpiritualibus poteſtatibus, ac Satana, qui perpetuo quærit quos deuoret. Sed ciuilium diſſenſionum remedia omnia fere erant, Indagatio, Tranſactio, Vindicta iudicialis, vis armata, ſubmotio cauſarum, e quibus oriuntur ſeditiones, & præcautio futurarum. Indagationis autem duæ partes erant, quæ etiamnum ſunt, Delatio, ſiue Denunciatio, & Iudicialis cognitio. Quæ omnia cuiuſmodi eſſe debeant, iuris Ciuilis, & Canoni-

ci

ci periti satis norunt. Conradus autem Brunus accurate etiam inter alios egit sex libris, quos de seditiosis scriptos reliquit. Verum cum hæc ita habeant, numquam in seditione, quæ orta sit ob caussam Religionis, sedanda, exemplum aliquod antiquitus occurret, quo vel hæresis cum Catholica fide coire potuerit, vel Irenarchæ, publica auctoritate delecti, rem ad exitum, salua vtraque parte, potuerint adducere. Et Apostolus quidem, quum aduersus sese tumultuarentur Iudæi, quorum alteri erant Sadducæi, alteri Pharisæi, vsus est ea ratione, vt resurrectionis veritatem, quam horum credebat pars, aduersus alteram
Actuū.23. *partem obijceret:* Viri fratres *(inquit)* ego Pharisæus, filius Pharisæi, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. *Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos, & Sadducæos, & soluta est multitudo, & factus est clamor magnus. Et exurgentes quidam Pharisæorum (nam & illi resurrectionem mortuorum esse dicebant) pugnabant, dicentes:* Nihil mali inuenimus in isto: quid, si Spiritus locutus est ei, vel Angelus? *Sic igitur tumultum ab se auertit Apostolus. Ecclesia vero tum eius seculi, tum quæ postea fuit, anathemate feriens pertinaces in hæresi, quos videbat spargere dissensiones, abscindebat ab sese, ne pars sincera inficeretur. Theodosius autem*

Im-

Imperator, promulgata aduersus omnes hæreticos lege, vt quisquis eorũ Clericus, vel Episcopus, vbilibet esset inuentus, decem auri libris mulctaretur: plerique eius pœnæ metu, animaduertentes, nil in ijs hæresibus dignum, propter quod tanta paterentur, mox ad catholicam veritatem redierunt; & ita dissipata est Donatistarum, & Circumcellionum coniuratio. Accessere postea etiam aliæ pœnæ, capitis, & ignis, de quibus egimus supra. Aug. epist. 50. ad Bonifacium Comitẽ.

At quærimus (inquiet Miles) non Indagationem, non Vindictam iudicialem, non vim armatam, sed transactionis aliquod genus, quo ista olim sine sanguine composita sint. Atqui planissime ostensum est, laterem (quod est in prouerbio) lauisse eos, qui vmquam attentarunt, hæresim cum Catholica fide coniungere, ac quasi duas constituere in vno corpore animas informantes, & intelligentes. Itaque peccatum hariolandi est, nolle diuinæ ordinationi acquiescere. Quòd si Miles caussam adhuc quærit interiorem (quæ tamen ex ijs, quæ diximus, elici potest) ea sine dubio est, quòd nulla transactio de iniusta, vel inhonesta re sit ineunda: in hanc enim cum Dei consilium non concurrat, dissoluatur ilico & euanescat, necesse est. Et consilium Dei isthuc haud concurrere, certissimum est, cum neque cibum habere, neque Aue dicere hæreticis, admoneamur

Apo-

Apostolicis, hoc est Spiritus sancti, praeceptis. Res vero tanta ista est, quippe (quod antea diximus) caelestis vitae radicem (nempe fidem) attingit, ut veteris quoque Testamenti tempore seuerissime prohibita fuerit. Sic enim scriptum est: Si

Deut. 13. audieris in vna vrbium tuarum, quam Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos: Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis tuæ, atque dixerunt: Eamus, & seruiamus diis alienis, quos ignoratis: Quære solicite, & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris, certum esse quod dicitur, & abhominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaq. quæ in ea sunt, vsque ad pecora. Quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearũ eius, & cum ipsa ciuitate succendes; ita vt vniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. Non ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, &c. *Hæc Deus. An ne vero (vt ad id redeam, quod dixi) iniustius quidquam, vel turpius est, quàm pacisci, vt Catholici*

cum

cum hæreticis in fide, ac religione communicent, vt Templa, & Episcopatus retineant, quos per vim occuparunt: vt falsare pergant diuinum Codicem: vt innocentem pueritiam imbuant pestilentissima hæresi: vt decreta antiquissima, & optima tollantur: vt semper in peius ruat Christiana respublica: vt specie religionis, asylus impune pateat, quò sceleratissimi quique confugiant? Et patet certe, cum cæci ipsi viderint, Imperia & Regna omnia cecidisse, vbicumque ista transacta sint. Hinc enim Iustitium quoddam, quo leges, & Principum auctoritas silent, arripiunt sibi subditi, moxq. dominationem omnino spernunt, & Maiestatem quantamcumque non iam comiter obseruant, sed licentissime blasphemant, minimamq. occasionem nacti, ad solitas defectiones reuertuntur, maiorem semper sibi dominatum struentes.

Vt in istos cadere possit apposite, quod dixit Quinctius Consul, cum Aequi, & Volsci Vrbi imminerent. Discordia (inquit) ordinum, est venenum Vrbis huius, Patrum, & plebis certamina: dum nec nobis imperij, nec vobis libertatis est modus: dum tædet vos Patriciorum, hos plebeiorum Magistratuum sustulere animos. Proh Deum fidem, quid vobis vultis? Tribunos plebis concupistis, concordiæ caussa concessimus: Decemuiros creari desiderastis, Liu. lib. 3. ab vrb. cond.

E creari

„ *creari passi sumus: Decemuirorum vos perta-*
„ *sum est, abiere Magistratu, manente in eosdem*
„ *priuatos ira vestra: Mori, atque exulare nobi-*
„ *lissimos uiros, atque honoratissimos, passi sumus:*
„ *Tribunos plebis iterum creare voluistis, creastis:*
„ *Consules facere vestrarum partium, etsi Pa-*
„ *tribus videbatur iniquum, patricium quoque*
„ *Magistratum plebi donum fieri vidimus.*
„ *Auxilium Tribunicium, prouocationem ad po-*
„ *pulum, scita plebis iniuncta Patribus sub ti-*
„ *tulo aequandarum legum, nostra iura oppressa*
„ *tulimus. Quis finis erit discordiarum, & quan*
„ *do communem hanc patriam esse licebit? Victi*
„ *nos aequiore animo quiescimus, quàm vos victo-*
„ *res. Satis ne est vobis, vos metuendos esse? Ad-*
„ *uersus nos Auentinum capitur, aduersus nos Sa-*
„ *cer occupatur mons: Esquilias quidem ab hoste*
„ *prope captas, & scandentem in aggerem Volscũ*
„ *hostem nemo submouit, in nos viri armati e-*
„ *stis, &c.*

Ceterum quoniam & veteres haeretici, qui re-rum olim potiebantur, & adeo recentissimi qui-dam Consiliarij alios transactionum modos per-tentarunt; hos etiam expendamus, vt denique germanum, hoc est verissimum, inueniamus. Mitto autem minas, promissa, tormenta, astum, fraudesq. alias innumerabiles, quibus Impp. hae-retici, & haeresiarchae conati sunt Catholicos ad

sese

ſeſe auertere: referta enim ſunt hiſtoria paſſim. Hunericus Vuandalorum Rex, qui Arianam, & Anabaptiſtarum labem erat amplexus, quum Epiſcopis Catholicis accerſitis, inſtituiſſet de Religione colloquium, iuſſit, eis oſtendi chartam inuolutã, dicique: Dominus noſter Rex Hunericus, licèt doleat, quòd fueritis contemptores, & adhuc voluntati eius obedire tardetis, vt eius efficiamini religionis, cuius ipſe eſt; nunc tamen bonum de vobis cogitauit: Si iuraueritis ita vt quod iſta charta continet, faciatis, dimittit vos Eccleſijs, & domibus veſtris. Ad quod vniuerſi Epiſcopi reſponderũt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi ſumus, Chriſtiani ſumus, Epiſcopi ſumus, Apoſtolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoq. poſt confeſſionem ſilentio modico, illi, qui fuerant à Rege deſtinati, feſtinabant extorquere Epiſcopis ſacramentum. Tunc beati viri, Hortulanus, & Florentinianus Epiſcopi, pro omnibus, & cum omnibus dixerunt: Numquid animalia nos irrationalia ſumus, vt neſcientes, quid charta contineat, facilè, aut temerè iuremus? Accelerauerunt quoque illi à Rege deſtinati, ſcripturæ eius propalare tenorem, qui huiuſmodi ſermonibus fuerat coloratus: Sic enim calumnioſa ſeries continebat: Iurate, ſi poſt obitum Domini noſtri Regis, eius filium Hildericum deſideratis eſ-

Victor li bro 3. de persecu. Vuandalorum.

 ſe

„*se Regem, vel si nullus vestrũ ad regiones transmarinas epistolas diriget: quia si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos Ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam, sacramentum dare, ne Dei populus in posterum diceret, quòd vitio Sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fuerint Ecclesiæ restitutæ. Alij quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt, dicentes: Prohibitũ fuit Euangelica auctoritate, ipso Domino dicente: Non iurabis in toto. Quibus ministri Regis, Secedant in parte, inquiunt, qui iurare disponunt. qui cùm secederent, Notarijs scribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuisset, exceptum est. Similiter factum est de illis, qui minimè iurauerunt. Statimq. pars vtraque custodiæ mancipatur. Post verò pars, quæ celabatur, apparuit. Iurantibus, dictum est: Quare contra præceptum Euangelij iurare voluistis? Iussit Rex, vt ciuitates, atque Ecclesias vestras numquam videatis, sed relegati, colonatus iure, ad excolendum agros accipiatis: ita tamen, vt non psallatis, neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præsumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia Regnum filij Domini nostri non optatis, idcirco iurare noluistis:*

luistis: Ob quam caussam iussi estis in Corsicanam insulam relegari, vt ligna profutura nauibus Dominicis incidatis. „ „ „

Simularunt item Cerdon, Arius, Achillas, Colluthus, antiquiores hæretici, amicitiam sese velle colere cum Catholicis, ac pœnitere interdum; vt etiam Ariani Synodo Nicænæ subscriberent: sed tum maximè præsidia sibi & arma conquirebant, quibus Ecclesiam euerterent; aditumq. tandem patefacerent Mahometismo, & Atheismo, qui hodieq. extant. Conati sunt (inquit Alexander Alexandrinus Episcopus, ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum) illi discursionibus vti, & aduersum nos machinari, qui apud vnanimes comministros nostros, figuram pacis, & vnitatis dignitatem se exercere fingunt: quod autem verum est, abripere quosdam eorum ad pestem propriam per boniloquia ficta festinant, & litteras ab eis manifestas, & indubitatas exigunt, vt relegentes eas seductis à se personis, sine pœnitentia eos in delictis suis faciant remanere, tamquam vnanimes habentes eadem secum decernentes Episcopos. Non enim quæ apud nos malè docuerunt, & egerunt, ea fatentur, propter quæ etiam sunt expulsi; sed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis ea ratiocinationibus, & quibusdam obumbrationibus sæpiunt. Verisimilibus verò, Euse. lib. 4. ca. 11. Iren. lib. 3. cap. 4. Tripart. hist. lib. 3 cap. 10. „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „

„ & pompoſis corruptibilem doctrinam ſuam ve-
„ lantes eloquijs, attrahunt in deceptionem quem-
„ libet incautum, non abſtinentes, etiam apud om-
„ nes, noſtræ pietati calumniari. Et hæc qui-
„ dem illi.

At noſtro tempore inſinuata ſunt ab aduerſarijs aliæ pacificandi viæ. Huſſitæ enim in Bohemia vtriuſque ſpeciei vſum cum diuiniſſimo Sacramento vrgebant, qui ſi conceſſus fuiſſet, proteſtati ſunt Ferdinãdo Cæſari, Bauariæq. Duci, ac reliquis, ſeſe ad vnitatẽ Eccleſiæ redituros. Is igitur permiſſus eſt non ſolũ in Bohemia, ſed in Auſtria, in Sileſia, in Morauia, ecce poſt tot annos nihil vnitatis aut pacis attulit: perſtant enim hæretici in tenaciſſima perfidia, & quem doloſa ſimulatione aſtum tegebant, vt interim cuniculos licenter agerent aduerſus pietatem, is in apertum prodijt. Petita etiam ſunt à quibuſdam Regnis vnà cum vſu vtriuſque ſpeciei, laxatio cœlibatus in Sacerdotibus, condonatio vſurpatorum Eccleſiæ redituum, abſtinentia ab cerimonijs antiquiſſimis, quas vniuerſa per orbem Chriſtianum ſeruauit Eccleſia: nouæ etiam Miſſæ conſcriptæ, quibus ſenſim inſinuaretur pars Catholicæ Religionis. Sed neque hoc diuinæ Sapientiæ placuit, quare neque effectum eſt quidquam. Et poſtea reſcitum eſt, Anteſignanorum hæreticorum conſilio iſtud obtruſum Re-

gibus

gibus alioquin bonis, vt siquid ab Sede Apostolica subripuissent, hoc non ad pacis compositionẽ, sed ad imposturam Christianæ Reipublicæ abuterentur: quippe etiam Catholicis Principibus sensim persuasuri, vt procuratis ijsdem laxationibus, finderent Ecclesiam Christi, latissimeq. venenum inter eas rimas vbique diffunderent.

Confœderatio item alia, sed promiscua omnium hæreticorum, alibi procurata coaluit; qua pollicebantur, vsuros sese, vt pacatè cum hæreticis agere possent de Religione. Sed interea pestis illa tanto contagio ingentes tractus infecit, vt dum hinc tamquam torrens plurimas Ecclesias abripuerit, tribunaliaq. Ecclesiæ sustulerit; illhinc optimos quoque Reges adegerit, si coronam Regni vellent, ad iurandum hæresum illarũ omnium non tam tolerantiam, quàm penè patrocinium. Qui gladius nisi in viscera fuisset admissus, Regnum florentissimum, quod interim magnopere laborat, haberemus, Christiani orbis propugnaculum aduersus perfidos, fide, nobilitate, fortitudine validissimum.

Iam verò vnà cum Milite isto non desunt, qui nunc alia consilia propinent. Condonentur (inquiunt) vetera omnia delicta hæreticis ad tempus; quiq. communione Ecclesiæ priuati sunt, restituantur Ecclesiæ. Videbitur (aiunt.)

magna mutatio. At sanè à quattuor ventis patuit semper & aditus, & reditus hæreticis, & ethnicis ad Ecclesiam; ac Iubilæum à Pontifice Maximo non ita pridem amplissimum (hæreticis quoque in foro conscientiæ soluendis) promulgatum est vbique. Quod quidem, vt pleraque alia huiusmodi, ab alijs quoque Pontificibus Maximis præcesserunt, tamquam à dispensatoribus mysteriorum Dei liberalissimis. Et tamen nihil secutum est, quo Principum hæreticorum animos inflexos fuisse appareret. Missi legati, missæ amantissimæ literæ; euocati ijdem, vt diximus, ad loca tutissima. Quinetiam è Catholicis Sacerdotibus ad eos iuere, qui nulla alia re, quàm charitate, ac solida scientia muniti inter medios cõpedes, & equuleos, quibus excepti sunt, vitam constantissimè profuderunt. Sed & apud tales tali ratione nihil effectum; nisi quòd Catholici in fide confirmati, cùm etiam plures ad vnam Catholicam Religionem accederent, vnam veritatis defensionẽ, componendi viam esse vnicam in seipsis experti sunt.

Quare & vnica hæc ratio restat inconcussa, qua semper Christiana Resp. vsa est saluberrimè; dum ipsissimis vsa est seruandæ, ac reuocandæ vnitatis medijs, quæ Deus ipse instituit, quæ quidem optimè obseruauit Stapletonus. Hæc verò sunt: Primùm quidem ipse Spiritus sanctus,

ctus, in corda fidelium effusus, vt seruetur (ait Apostolus) vnitas spiritus in vinculo pacis: Deinde Regula ipsa fidei initio à Spiritu sancto per Apostolos promulgata: Praeterea constituti ex praescripto CHRISTI Domini in singulis per orbem Ecclesijs per ciuitates presbyteri, & Episcopi, vt vno aliquo ad tempus constituto vice CHRISTI, is confirmaret fratres suos, huic vniuersa fraternitas obediret, Vnitatis autem origo ostenderetur, vnaq. Ecclesia monstraretur, & schismatis occasio tolleretur: occurreremus denique omnes in vnitatem fidei: ad hac mutuae, & consentientes Episcoporum litterae. Denique Concilia tum prouincialia, tum generalia. Porrò quaenam, & quanti esset momenti Regula fidei (quae quidem latius patet, quàm fidei Symbolum) testatissimum ij reliquere, qui vixerunt Apostolicis temporibus, aut his fuere vicini. Quin ipsimet Apostoli, eos, qui nutassent in fide, isthuc, tamquam ad rectissimam normam, reuocabant. Itaque non semel D. Paulus vrget Romanos, & Colossenses, vt permaneant in fide tradita, fundati, & stabiles, quae per vniuersum mundum praedicata est: Timotheum, vt depositum custodiat, formamq. habeat sanorum verborum, quae ab se audiuerat: se ipsum, ne in vanum curreret. Cùm agnouissent (alloquitur Galatas) gratiam, quae data est mihi, Iacobus, & Ce-

Tit. 3. Rom. 5. Eph. 4. Luc. 22. Cyp. lib. 1. ep. 3. & lib. 4. ep. 9. Hier. ad Euagr. & cõtra Iouinianũ. Cypr. de Vnit. Ecclef. *Eph. 4.* Amb. ser mo. 88. Augu. in Enchir. ad Laur. c. 56. & lib. de veland. virgin. & ante eũ Tertul. ĩ quẽ vide Pamelij epist. dedicatoriam initio libri. Aug. itẽ ep. 57. & initio lib. in Gen. imperfecti; & de fide ad

Pet. Diac. & de fide, & operibus. Epiph. in Anchorato, Theodor. in libello Diuin. decr. Ignat. in lib. de tradit. Apostolicis, vt cómemorat Euseb. hist. eccl. li. 3. cap. 30. Tertull. lib. 4. aduers' Marcionem.

& Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras mihi, & Barnabæ dederunt societatis; hoc est (ait Tertullianus) vt cum auctoribus contulit, & conuenit de regula fidei, dexteras miscuere: Itaque idem inquit Tertullianus, Galatas ad regulam fidei correctos, Corinthios autem Apostolus docet, contentiosum, qui nec à natura, nec à lege vetere, nec ab Euangelio petitis argumentis, velit acquiescere, sola consuetudine, & auctoritate Ecclesiæ Dei esse compescendum. Propterea qui nouam de legalibus doctrinam inuehere sine maiorum auctoritate volebant, repressi sunt ab Apostolis. Quoniam audiuimus (dixere) quòd quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus non mandauimus; placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri IESV CHRISTI. Misimus ergo Iudam, & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodiêtes vos, bene agetis. Valete. Et Apostolus cùm fidei Regulam vocasset rationem, hoc est analogiam, siue

Rom. 12. 2. Cor. 2. Gal. 6.

propor-

proportionem fidei: Hanc (inquit) quicumque Phil. 3.
secuti fuerint, pax super illos. Et obseruandos eos monet, qui ita ambulant, sicut (ait) habetis formam nostram. Quòd si ab Apostolis ad viros Apostolicos, inferioraq. proxima sacula descendere libeat; Irenaus ait, sub Clemente Pon- Irenæus
tifice, dissensione non modica inter Corinthios lib.3.c.3.
facta, scripsit qua est Roma, Ecclesia potentissi- & 4.
mas litteras Corinthijs, eos ad pacem congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians, quam in recenti ab Apostolis receperant, traditionem. Et paulo post: Si Apostoli (ait) non reliquissent nobis scripturas, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his, quibus committebant Ecclesias? Sic item Origenes, & alij. Et D.Cyprianus ad Pompeium: Si ad diuina traditionis caput, & originem reuertamur, cessat error humanus. Et S.Hieronymus contra Luciferianum: Poteram vniuersos propositionum tuarum riuulos vno Ecclesia Sole siccare. Et Epiphanius, speciem scribit, siue for- Epiph.
mam Ecclesia, bituminis vim habere, fugantem hæref.
horrenda, & perniciosa dogmata, qua serpenti- circa fin.
nam formam, & speciem viperarum gerunt.
At D.Augustinus, Si auctoritas Cypriani (in- Aug.li.2.
quit aduersus Donatistas) sequenda est, magis c.9.de ba
eam sequendam esse in vnitate seruanda, quàm ptis. con-
in Ecclesia consuetudine mutanda. tra Dona tistas.

Sed

Sed & regulam fidei (voluerint, noluerint) monstrarunt (quod supra attigimus) damnatæ hæreses. Eas enim, quæ eousque eruperant, cùm D. Augustinus enumerasset, sic addit: Quid cum ista sentiat Catholica Ecclesia, superfluè quæritur, cur propter hoc scire sufficiat, eam cum ista sentire, nec aliquid horum in fide quemquam recipere debere. Ac sanè quìnam hæretici sint, non tam ab hoc seculo, quàm ab omni anteacta ætate, planissimum est. Ipsam enim si vniuersalem Ecclesiam intueamur antiquissimam, anne Asia, & Græcia per Theodoretum, per Epiphanium, per Diuos Basilium, & Chrysostomum, & alios; Africa per D. Augustinum, Optatum, Victorem; Occidens per sanctos Hieronymum, Ambrosium, Hilarium; hæq. omnes Christiani orbis partes per Synodos legitimè celebratas, prodent easdem, quas damnarunt, hæreses, ipsissimas esse, quas hoc sæculo reuocarunt ab inferis Lutherus, Caluinus, & reliqui? Quòd si qui tandem, veterum hæreticorum more, è tanta luce euadere volentes, obiecerint, aut occultas Apostolorum traditiones, aut communem populorum errorem ab Apostolica traditione recedentium, audiant, quid Irenæus, & Tertullianus istis respōderint. Illi etenim (inquit) si recondita mysteria sciuissent Apostoli, quæ seorsim, & latenter à reliquis perfectos docebant, certè vel maximè

Iren. lib. 3. cap. 2. & 3.

ximè traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias,,
committebant, quos & successores relinquebant.,,
Tertullianus autem. Hoc si ita est (ait) neglexit Tertull.
officium Dei villicus Christus, vicarius Spiritus de præ-
sanctus, sinens Ecclesias aliter interim intellige-,, script.
re, aliter credere, quod ipse Apostolis credebat.,,
Quomodo verisimile est, vt tot, ac tantæ Eccle-,,
siæ, in vnam fidem errauerint? Et paulo post.,,
Tot millia millium perperam baptizata, tot ope-,,
ra fidei perperam ministrata; tot virtutes, tot,,
charismata perperam operata; tot sacerdotia, tot,,
ministeria perperam functa; tot denique mar-,,
tyria perperam, & in vacuum, &c. Hæc ille ad-,,
uersus hæreticos; Qui quidem Ecclesiam perijsse
dicebant (ait S. Augustinus) quoniam in illa non Aug. con
erant: quique cũ dictitarent, nullibi, præterquàm tra Cre-
apud sese, Ecclesiam esse, retulerunt ab eodem re-,, sconium.
sponsum illud: Video, quod fieri non potest, pars Et cõtra
Donatistarum corpus deuicit; angulus Africa- Fulgẽtiũ
nus orbem terrarum exclusit; gens vna vniuer- Donati-
sas gentes adduxit; sarmentum vitem præci-,, stam.
dit, & ramusculus arborem amputauit. Hæc,,
D. Augustinus. Videbat enim perspicax vir, nisi,,
certa fidei regula fuisset relicta, potuisse obijci
Deo (id quod cogitatu blasphemum est) menti-
tum fuisse Prophetam, qui inquit: Quia hæc di- Esa.66.
cit Dominus; Ecce ego declinabo super eam quasi,,
fluuium pacis, & quasi torrentem inundantem,,

gloriam

gloriam gentium, quam fugetis. At gloriam gentium numquam ferè inundauit nisi Catholica religio, quam vt submoueret Satanas, zizania seminauit, & torrente maledictorum, ac diuersarum hæresum quæsiuit perennem illum fluuium pacis auertere.

Sed quod innuimus de Episcopis, summoq. Pontifice in Ecclesia constituto, per quos vnitas seruaretur, & discissa sarciretur, illud maximè testatur, quod nullum vmquam Ecclesiæ tribunal agnitum est, quod ex legitimis Episcopis, qui eundem Pontificem à CHRISTO sibi præfectum crediderunt, conflatum non fuerit. Et mutuas quoque, ac consentientes Episcoporum litteras fuisse diximus Iudicij Ecclesiastici ad reprimendos errores in fide medium celebre. Quæ litteræ cùm nominarentur formatæ, & communicatoriæ, absentium consulta, responsa, & consentientes sententias continebant. At Caluinus asseruit, Patriarchas à Synodo Nicæna, Patribusq. fuisse institutos ad vnitatem seruandam. Hanc nimirum optimam fuisse rationem, qua Occidens, Oriens, Aegyptus, in vnitate conseruarentur. Patriarchales verò, ac primarias verè fuisse Ecclesias, Romanam, Alexandrinam, Antiochenam, neque Caluinus, neque ante hunc Lutherus diffitentur. Hierosolymitanam quidem dignitate, non potestate fuisse quartam, quippe

cuius

cuius Episcopus quarto, in Synodis loco sederet, nulli Episcopo, Archiepiscopove praeesset (sicut reliquæ) & Archiepiscopo Cæsariensi, Palæstinæ Metropolitano, ac proinde item Antiocheno Patriarchæ subditus erat. Nam Constantinopolitanus Patriarchatus multò postea accessit, quòd Nicænæ Synodi tempore nondum nè ipsa quidem Constantinopolis esset fundata, quæ vigesimoquinto anno Imperij Constantini, qui annus fuit post Nicænam Synodum quintus, dedicata est; quemadmodum in Chronico scripsit D.Hieronymus. Hæc cùm ita sint, ac Romanam sedem tenuisse primas, ex Synodo illa non negetur, ipsaq. ad vnitatem (inquiunt) tuendam, instituta sit, eademq. extet adhuc, nec aliam fidei professionem Ecclesia Catholica nunc teneat, quàm eam, quæ à Nicæna, & ab alijs, quæ consecutæ sunt, Synodis, accepta est; quid obstat, cur in Occidente saltem nos, qui (vt isti volunt) sub Patriarchatu Occidentis degimus, hinc fidei vnitatem petamus? Nam vt inde aliæ quoque sedes Patriarchales petierint, historiæ omnes commonstrant. Quòd si prioribus illis sæculis vsque ad Gregorium Primum, viguisse illius auctoritatem, & fidem, postea degenerasse dicatur; ecquis istam sententiam tulit? Et vt legitimus aliquis tulisset iudex (quod numquam compertum est) cur priorum illorum sæculorum consensus, Patres,

tres, verbum Dei rectè expositum, Sacramenta, cerimoniæ, ritus, Ecclesiæ ordinatio, & disciplina, non petuntur, per quas dissidia statim tollentur? Videt iam (opinor) Miles iste, aduersum quem ob veritatis, & pietatis studium agimus, quàm impudenti temeritate modus hic vnitæ Ecclesiæ certissimus detrectaretur; quem Spiritu sancto inspirati Dei homines nobis (vt tamen videbatur putasse Caluinus ipse) reliquere. Putabat inquam; Nam propter illos tam frequentes lapsus, & ἀνιςορισίας, quos partim ignorantia, partim prauitatis vitio commisit in negandis primò Diuinorum librorum partibus, in verbo Dei pessimè vel detorquendo, vel pernegando, atque in Historicis supprimendis, aut falsò citandis, etiam in eo, quod inquit, à Nicæna Synodo institutas Patriarchales illas tres primas sedes, turpiter labitur. Vt enim mos antiquus perduraret in Aegypto, vel Libya, vel Pentapoli, vt Episcopus eorum omnium haberet potestatem, similiter autem & apud Antiochiam, ceterasq. Prouincias, honor suus vnicuique seruaretur Ecclesiæ, & quoniam mos antiquus, & vetusta traditio obtinuerat, vt Hierosolymorum Episcopo honor deferretur, haberetq. consequenter honorem, Synodus illa approbauit, non instituit. Ecclesiæ verò illæ Patriarchales habitæ sunt propriè, in quibus Petrus tamquam Episcopus sedit.

sedit. Petrus autem Antiochia, ac Roma per seipsum, Alexandria vero per discipulum Marcum, sedit. Qui Petrus, quoniam Roma mortuus est, totaq. potestas pro regimine Ecclesia necessaria a CHRISTO sibi tradita in successoribus suis tradita reperitur, Romana Ecclesia prælata est omnibus. Huc ergo tamquam ad medium quoque certissimum conciliandæ pacis, ueniendum est.

At quod de Synodis diximus, cum (quemadmodum superioribus sæculis fieri solitum est) plures prouinciales hoc sæculo habitæ sint, Moguntina, Treuerensis, Coloniensis in ipsa Germania superiore, Mechliniensis autem & Cameracensis in Belgio, aliaq. alibi, hæq. vnanimes fuerint; accesserit denique generalis Tridentina, quæ doctissime, & constanter omnem pijs ademit scrupulum, & veritate constituta, dissensiones sustulit; quid nodũ in scirpo quærũt isti, semper quærentes, & numquam ad agnitionem veritatis peruenientes?

An cum difficillima videatur esse curatio plurimorum in Gallijs hominum, qui in hæreses prolapsi, pertinaces sunt, ratio vlla sit, qua saltem qui Catholici sunt, seruentur integri in fide, reliquorum autem sanitas minore cũ periculo subinde curetur.

FVisse ingentem Gallorũ gloriam, Regnumq. potentissimum, dum non tam armis, quàm Religione Catholica nixum, pacis suis, terrori exteris fuit; nostro tempore ostendit post priscos historiographos vir eruditæ pietatis Claudius Sanctius, Episcopus Ebroicensis: Sæpe tamen inuidia Diaboli, & improbitate hominum, vel ab hæresibus attentatum, vel a peccatis alijs concussum est, vt prorsus ruere videretur. Sed cum ad pristinas artes diuina miseratione reditum est, quibus ea gloria stabat, ilico tanta Regni moles, licet pene tota esset attrita, vires suas recepit, atque conualuit. Quare qui eos Gallicæ gloriæ casus, e contrario autem hanc iterum semper, cum in curationem sedulo incumberetur, resurgentem cogitauerit, habebit vnde Regni soliditatem sperare possit. Quippe neque hoc Deo difficillimum est, ante quem quasi momentum
p.40. *stateræ (ait Scriptura) & gutta maris antelucani,*

cani, sic est omnis orbis. Et nobiles Regni partes, atque prouinciæ, in Catholica Religione stantes, radicem illam adhuc viuæ fidei seruant, ex qua si serio ab ijs, ad quos hoc attinet, ageretur, ceterarum vigor possit reuiuiscere. Neque enim ingens oriretur messis solum e tãto, sed ex multo minore seminum numero, si accuratius excolerentur. Et cum semina ista inter summas procellas Diuina manus hactenus custodierit, possemus illud sperantes concinere: Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti. Nulla vero (inquam) paullo insignior ciuitas est in Gallia, quin perpaucis exceptis tota, vel pene tota, Catholica sit, templaq. & sacerdotes, ac Sacrum, & Sacramenta, ritusq. exerceat antiquos. Nam Parisii, Rothomagus, Tolosa, Bituriges, Aurelia, Andegauum, Burdegalæ, Lugdunum, Aquæ in Prouincia, Massilia, Narbona, Pictauium, Turonum, Troiæ, Ambiani, Rhemi, Diuionum, & frequentes aliæ auitam Religionem tuentur: Neque pene oppidulum fuit aliquod, quin (nisi ipsa aliquot ciuium proditione captum sit) defenderit sese aduersus quantascumq. hostium molitiones. Hoc igitur rerum statu, quamuis etiam priuatæ factiones in Regno magnæ sint, tractusq. aliqui hæresibus infecti, non tamen desperãdum, CHRISTO duce, & auspice Spiritu sancto, eo, qui res hoc ipso in Regno olim deteriores ad

pristinum statum restituit: Adsit fides, ac quæ sunt in manibus integra, hæc Diuino cultu, & iustitia firmius adhuc sanciantur, ex hisq. operarij accurate ad Ecclesiam sobrie, & catholice regendam efformentur; certe sensim hæreses quasi obsiderentur, & euanescerent. Num enim cum vnius Geneuæ (ciuitatis quidem haud magnæ) pauci hæresibus spargendis inuigilarint, tantasq. aliquot annorum spatio euomere faces potuerint, Diuina virtus erit imbecillior, quæ ignem illum, qui non consumit, sed lucet, spargere nequeat, præsertim si in tot ac tantis, quas diximus, ciuitatibus, tamquā in Ecclesiæ CHRISTI fornacibus, iterum diligentius excitetur? Et sane cum paucissimi viri nouū orbem Christianum Ecclesiæ hoc sæculo adiecerunt tum cum omnia retrolabi videbantur: nos, quam habemus in manibus patriam verebimur tueri? Si vero quam ciuitatem vult ingredi Rex aliquis, hæc vnico die tota mundatur, cum quisque viæ suæ partem euerrit; an dubitandum est, fore, si Diuinum auxilium vnanimes Catholici implorent, tergat autem quisque proprias maculas, quin Deus, quasi denuo triumphans, regrediatur in hoc Regnum, quod positum super montem Orienti, & Occidenti, miris fidei Catholicæ radijs ita illuxit, vt Turcæ, Regem Regum, Galliæ Regem, honoris ergò nominauerint? Sic igitur

exibit

exibit Deus in virtutibus suis, resq. adhuc secundiores faciet illa inuicta Domini dextera, si concordem etiam bonorum animum viderit eorũ præsertim, qui cũ sint Catholici, primas in Rep. tenent. Namq. vt per vnum Solem non fit, vt modo aër æstuet, aut serenus sit; modo frigescat, vel sit nubilosus, sed accedat necesse est, minorum quoque stellarum vis illa, quæ istos effectus pariat: sic sane ad tranquillandum Regnum non ipsa vnius Regis, qualem a Deo expectamus, mens, & pietas, ac potestas satis erit. Scimus enim defectiones Solis, non huic, sed interpositioni Lunæ, vel terræ, vel aliarum vmbrarum, aut nubium tribui. Itaque qui in supremas potestates sæpe culpas coniiciunt, si seipsos respexerint, affectusq. & vmbras suas subtrahant, fiet breui, vt clarissime micet potestas futuri Regis, honor Magistratuum, Ecclesiæ Catholicæ splendor. Ceterum qua nam ratione Reges ipsi labentem Galliæ statum instaurarunt, dicendum est. Ludouicus, & Rex, & Sanctus, ab infantia inter Monachos enutritus, dum sub paludamento militari, & Regia purpura, in vnicum Dei obsequium, omnem vitæ suæ curriculum referebat, castissime viuens, colluuiem Albigeorum aliunde in Gallias exundantem deleuit, & hæresibus in Regno extinctis, terrorem Gallicum Saracenis latissime intulit, proq. Christi regno aduer-

sius perfidos propagando (quo consilio nullum magis regium, aut Christianum est) vitam ipsam profundere commeruit. Hic ob tam insignē pietatem, cum Pastores nominandi, ac deligēdi potestatem ab summo Pontifice sibi concessam intellexisset, ac rediens Roma Legatus diploma Pontificium hac de re tulisset, respondit: Quòd mea Romæ negocia strenue obieris, laudo: quòd mihi a Pontifice munus hoc retuleris, non admitto. Intelligo enim quanto cum periculo animæ meæ, ac Regni susciperem. Ac protinus diploma igni tradidit. Hac igitur mente in primis, tamquam validissima vi, & machina, extinxit hæreses, mores formauit, fidem Christianā promouit. Sed & ante sanctum hunc Regem strauerat iisdem artibus ad hæc viam Philippus Augustus, quo tempore bellis ciuilibus vigētibus, Normannisq. bello Galliam acerrime vexātibus, Albigeis quoque hæreticis intra Regni viscera externam gentem inuehentibus, Capetorum etiam Monarchia nondum firma, sed vix adolescente, omnia ruere videbantur. Quid igitur Philippus fecit? Roberti Regis præcessoris sui semitam incedens, Episcopis primas in Rep. partes nobilium factione sublatas, reddidit: hosce quibuscumque rebus licuit, fouit, hæreticos autem, & Ecclesiæ oppressores coërcuit; Iudæos Christi hostes Regno expulit, sicq. postea Normanni prorsus debellati sunt,

sunt, & est Galliæ integra quies restituta. Eandē hanc de Religione curam sibi in primis suscipiēdam Hugo Capetus Parisiensis Comes intellexerat, si Galliæ hostes deuictos cuperet. Ac Pipinus, & Carolus Magnus, cum Saracenos, & hæreticos Gothos Galliam vastasse vniuersam, simoniam sacris ordinibus, & sacerdotijs admixtam fuisse, bella quoque ciuilia inter Reges fratres arsisse, socordia denique Regnum pene interire, vidissent, intrepide inter summas difficultates, atque pericula connixi sunt, vt Christiana religio, moresq. auiti reuocarentur. Et ecce tranquillitas magna facta est; afflante videlicet progressui Deo, qui adspirauerat cœptis. Sua itaque quum vnicuique ordini redderent, Deoq. vsurpata primum restituerent, Episcoporumq. dignitas Deo proxima iam emineret, renunciarunt quoque ipsi per sese iuri nominationum Ecclesiasticarum, vt electio rediret ad Clerum. Videbant enim eatenus Principibus infeliciter cessisse permissam potestatem miscendi profanis sacra, atque ad aulicorum importunitatem præficiendi quoslibet sacerdotijs. Hoc igitur complanato ad Diuinum præsidium demerendum, statim reuixit Regnum, ex quo mox exacti sunt ab ijsdem ex Italia Longobardi, alijq. Ariani: ex Gallia, & Hispania Saraceni; ex Saxonia, & reliquis Germaniæ populis, idola; potentissimumq.

orbi Christiano non tam Regnum, quàm Imperium, relictum est. Id quod Carolus Magnus vna cum liberis, cum religioni potius, quàm bellicæ virtuti ferret acceptum, reliquit etiam scriptũ, plures a se victorias reportatas, dum in Monasterijs orans pernoctasset, quàm dum in prælijs (quæ tamen plurima commisit) manum cum hoste conseruisset. Superioribus item seculis, antequam hi nascerentur, cum tota pene Regni massa corrupta esset, neque iam Gallia remedijs pateret, quæ omnibus sacrilegijs & sceleribus patuisset, Gunclhramnũ Regem (inquit Gregorius Turonensis) amaritudo cordis obsedit. Ad basilicam S. Symphroniani martyris Duces & Episcopos cõgregauit, atque hunc sermonem habuit.

Gregor. Turon. l. 8. c. 30.

„ *Qualiter hoc tempore victoriam obtinere possumus, cum ea, quæ patres nostri consecrarunt, non custodimus? Illi vero Ecclesias ædificantes, in Deum spem omnem ponentes, Martyres honorantes, Sacerdotes venerantes, victorias obtinuerũt, gentesq. aduersas Diuino opitulãte adiutorio, in ense, & parma sæpius subdiderunt. Nos vero nõ solum Deum non metuimus, verumetiam sacra eius vastamus, Sacerdotes interficimus, ipsa quoque Sanctorum pignora in ridiculo discerpimus, ac vastamus. Non enim potest obtineri victoria, vbi talia perpetrantur. Ideo manus nostræ sunt inualidæ, ensis tepescit, nec clypeus nos, vt erat solitus,*

solitus, defendit, ac protegit. Ergo si hoc meæ culpæ adscribitur, iam id Deus capiti meo restituat. Certe si regalia iussa contemnitis, & ea, quæ præcipio, implere differtis, iam debet securis capiti vestro submergi. Erit enim documentũ omni exercitui, cum vnus de prioribus fuerit interfectus. Veruntamen experiri debemus, quid agi oporteat. Siquis iustitiam sequi destinat, iam sequatur. Siquis contemnit, iam vltio publica ceruici eius immineat. Satius est enim, vt pauci contumaces pereant, quàm ira Dei super omnem regionem dependat innoxiam. Hæc Rege dicente, responderunt Duces: Bonitatis tuæ magnanimitas, Rex optime, enarrari facile non potest, qui timor tibi in Deum sit, qui amor in Ecclesias, quæ reuerentia in Sacerdotes, quæ pietas in pauperes, quæue dispensatio in egenos. Sed quia omnia, quæ gloria vestra profert, recta, veraq. esse censentur, quid faciemus, quòd populus omnis in vitium est dilapsus, omnemq. hominẽ agere quæ sunt iniqua, delectat; nullus Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitem reueretur; & si fortasis alicui ista displicent, & ea pro longæuitate vitæ vestræ emendare conatur, statim seditio in populo, statim tumultus exoritur, & in tantum vnusquisque contrà seniorem sæua intentione grassatur, vt vix se credat euadere, si tandem silere nequiuerit? Ad hæc Rex ait, Siquis

» *quis sequitur iustitiam, viuat. Siquis legem, mā-*
» *datumq. nostrum respuit, iam pereat, ne nos*
» *diutius hoc blasphemium prosequatur. Hæc Gregorius Turonensis. At ante Gunthramnum cū Clotarius Rex indixisset, vt omnes Ecclesiæ Regni sui tertiam fructuum partem persoluerent, proximus Diuinæ vltioni fuit, nisi præstantis Episcopi virtute repressus, sententiam mutasset. Cum enim inuiti omnes Episcopi scribendo ad fuissent, vnus Turonum Episcopus id respuens, libere dixit: Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet: quia iniquum est, vt pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum stipe tua horrea compleant. Et iratus contra Regem, nec Vale dicens, abscessit. Tunc commotus Rex, timens etiam virtutem B. Martini, misit post eum cum muneribus, veniam precans, & hoc, quod fecerat, damnans.*

Gregor. Turon. l. 4. cap. 2.

Nota denique sunt Christianismi in Galliis fundamenta, & progressus; cum Clodouæus, quod ex S. Remigii Rhemensis Archiepiscopi ore acceperat, id ad effectum deduci curasset. Erat enim scelerum omnium, atque perfidiæ plenissimum Regnum, cui necdum Christianus Rex præerat. Archiepiscopus igitur, dum baptismo tingeret Clodouæum, monet, caueret, ne vmquam ipse postea latum a suscepta Catholica Religione vnguem discederet. Tamdiu enim coronam

Regum

Regum capitibus hæsuram, quamdiu Catholicæ fidei, & Ecclesiæ adhærerent. Is ergo primum aduersus Arianos mouit exercitum, a promotione fidei, promotionem Regni rectissime auspicatus. Quare & longe, lateq. victor non minus Regnum in Ecclesia, quàm hāc in Regno, firmissimum statuit. Hæ videlicet rationes fuere, quibus sanatum est Regnum a Regibus. Quas sane hoc quoque tempore iniri posse, saltem cum sanis in fide Catholica Galliæ partibus, nemo non videt. Sic enim hæ veluti quibusdam aggeribus munitæ, vim promouebunt vlterius, vt hæreses quoque, & factiones, veritate, exemplo vitæ, iustitia, ruant, vel contabescant. Quidquid autem vicinum Catholicis prouincijs, & ciuitatibus erit sanandum, facile admittet medicinam, si quasi a membris primarijs recte valentibus, gradatim depellantur ministri impietatis hæreticæ, & in horum locum ilico sufficiantur Catholici, & pij Sacerdotes, & concionatores, ac ciuilium rerum Catholici administratores. Quod quoniā aut hactenus effectum non est, aut post consecutas victorias rectus earum vsus defuit, paxq. sæpe, quæ non erat pax, a claudicantibus ad colligendas iterum fraudes, & hostiles copias, est procurata; non solum sanata non est reliqua Regni pars, sed & quæ sana erat, in summam perniciem incidit. Etenim cū noui essent exercitus scriben-

ſcribendi, vt externa vis ſubmoueretur; aut interiores faceſſerent tumultus, nouarum difficultatum moles erumpebat, qua mole, quæ cõſilia haud mature ſuſcepta fuerant, paullo momento, quaſi aduerſo flatu corruerunt. Inter eas autem difficultates præcipua fuit, quòd quæ potiora ſunt, omittebantur; vt ſi recuperatis arcibus, præſidia militum, & machinæ bellicæ imponendæ neceſſario viderentur, non tamen haberentur ad manus, quæ recuperandis animis, & reuocandis ab errore mentibus erant perneceſſaria: Sacerdotes nimirum pij, & libri, ac ludimagiſtri Catholici, quique vera Catholica Religione imbuti mox iuſtitiam paterno animo adminiſtrarent. Quæ cũ poſt victorias defuerint, quid ex licenti militum (fide tenus, non pietate) Catholicorum vita ſperari poterat, præter rapinas, aut vim, aut blaſphemias, aut mœnium cuſtodiam? quum tamen viui lapides ij ſint, ex quibus quæ in cælo ciuitas eſt, cõſtruatur, Regnaq. ad eius exemplar ædificanda ſint, & conſeruanda. Et quidem qui legitimus erit in Gallia Rex, ſentiet, teneri primum ſe, deinde & alios, vt animũ a noxa alienũ (Deo videlicet ſemper adſpirante) retineat. Quo belli ſpiritualis apparatu, nullus vmquã validior erit. Qui quando in vniuſcuiuſq. manu poſitus eſt; nõ procul, ſed a ſeipſo accerſendus eſt. Hic vero ſi ſteterit, ecquid Regem prohibebit, quo minus ab cubiculis

biculis, ab aula, & a Templis, in quibus rei sacræ operam dabit, ableget impuram iuuentutem, blasphemos milites (quantamcumque obtendant fortitudinem bellicam) hominesq deinceps hæreticos: & eos quoque charos non habeat, sed ab Ecclesia corrigi curet, qui cum Ecclesiæ bona possideant, neque animarum suarum, nec commissarum ouium curam gerunt? Tum vero neutrales, & pestem illam nutãtium hæreticorũ amandet, adscitis consiliarijs integerrimis, quorũ consilia exploret. Denique sensim, quod fructuosissime Rex Dauid faciebat, cõsulat in rebus fidei os Domini, per summũ Sacerdotẽ, hoc est nũc per Christi Vicarium. Vrgeat porro, quod Stephanus primus Hungariæ Rex mira diligentia vrgebat, ordines quosque, suo vt munere fungantur, præsertim Ecclesiasticos, qui anima Regni esse debent, quique nisi suum officium præstent, Regnum ipsum fit cadauer, omnibus hæresibus, quasi vermibus, scatens, & fœtens. In hoc igitur, vbi cœperit, quanto magis ipse Rex perget, magis Deus ipse Regno Galliæ (operi nempe manuum suarum) aderit. Is vtique, qui dat velle & perficere, per vndecim secula vnicum hoc fuisse antidotum ostendit extinguendis hæresum, & seditionum venenis; cum alioquin certissima stet Diuina illa comminatio, quam Deus per Mosem pronunciauit, cum dixit; Venient super te

om

„ omnes maledictiones , & persequentes apprehendent te , donec intereas , quia non audisti vocem Domini Dei tui , nec seruasti mandata eius , & cerimonias , quas præcepit tibi . Et erunt in te signa , atque prodigia , & in semine tuo vsque in sempiternum , eo quòd non seruieris Domino Deo tuo in gaudio , cordisq. lætitia, propter rerum abundantiam ; seruies inimico tuo , quem emittet tibi Dominus in fame, & siti, & nuditate , & omni penuria , & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te conterat. Adducet Dominus super te gentē de longinquo , & de extremis terræ finibus , in similitudinem Aquilæ volantis cum impetu , cuius linguam intelligere non possis , gentem procacissimam , quæ non deferat seni, nec misereatur paruuli, & deuoret fructum iumentorum tuorū , ac fruges terræ tuæ,donec intereas: & conterat in cunctis vrbibus tuis , & destruentur muri tui firmi, atque sublimes , in quibus habebas fiduciam in omni terra . Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua , quam dabit tibi Dominus tuus .

* * *

Theo-

Theorema de Theorematibus alijs, quibus Nua Gallus Gallos hortatur, tum ad fœdus ſanciendum aduerſus Turcam, tum ad Collegia quædam militaria inſtituenda, veterisq. militiæ delectum habendum.

IAm vero minus erit laborandũ in agnoſcendo Militis ingenio, cum ex ijs, quæ diximus, facile perſpici poſsit, quanti quidque ponderis ſit, quod de fœdere aduerſus Turcas iciendo, deq. militaribus Collegijs inſtituendis, & reſtituendis militiæ Gallicæ veteris ordinibus, diſſerit. Ac primum opinatur, effici poſſe, vt Gallia, ceteriq. qui huic adiungerentur fœderati Chriſtiani Principes, exercitus ingentes terra, mariq. ſcribant, qui quidem exercitus ſint ex Catholicis & hæreticis commixti. Tum duo tantis copijs, quæ non eodem itinere ducendæ ſint, æquo præſint imperio, Dux Lotharingus, & alter, qui ſit a fide Catholica alienus. Pecuniæ ſumma octingentorum millium aureorum in ſingulos menſes iſti expeditioni addicatur. Mox petatur recta Byzantium. Quam ad rem quæ paranda, quæ prouidenda, quæ attentanda terra, mariq. ſint, diſſerit audenter. Sed bonus vir, lupum auribus tenet. Talem enim vel apparatum, vel expeditionem

ditionē, nec Diuina littera agnoſcunt, nec vſus vmquam docuit, nec humana hiſtoria prodiderunt. Et vero Imperator nullus eduxit in aciem copias, qui hoſtibus propria reliquerit diripienda, dum ſectatur aliena; niſi ſtratagema id fuerit. Ludouicus Sanctus Rex (vt paullo ante diximus) prius Regnum compoſuit; ex quo etiam eiecit Albigeos hæreticos; deinde contra Saracenos mouit. Et ſane, quis febri laborans ſeipſo neglecto, alios curet; aut proprijs ædibus ruentibus, fulcra ſupponat alienis? Præterea plus quàm ſatis demonſtratum eſt ſupra, hæreſim cum Religione Catholica numquam conueniſſe. Et quidem in gratiam Chriſtianorum, qui cum ethnicis Imperatorum copijs permixti fuerunt, conceſſas a Deo exercituum fuiſſe victorias, legimus: at in gratiam hæreticorum, Catholicis vmquam proſpere ceſsiſſe, nemo legerit. Quin etiam cum interdum hæreticorum cohortes in ſubſidium euocatæ a Catholicis fuerūt, aut retardarunt victorias, aut proſperum harum exitum exitu altero poſteriore infælici concluſere; aut denique Regna prouinciasq. peſſumdantes, Mahometiſmo tradiderunt. Mitto detrectationem Imperij, ſi Dux Catholicus hæreticis copijs præſit: auerſiones itē animorum; blaſphemias, quas iſti & concipiūt, & euomunt aduerſus Catholicos, cum e concione ſuorum miniſtrorum exiliunt, pronasq. ad proditionem

ditionem

ditionem mentes, dum hæretici cum ſchiſmaticis, alijsq. perfidis malunt, quàm cum Catholicis vitam agere. Quæ vt vera non eſſent, illuſtriſſimum profectò Diuinæ voluntatis teſtimonium eſt, Deum haud adeſſe hæreticis, quod Amaſiæ ſubſidiarias Iſraelitarum copias cum fideli Iudæ tribu volenti iungere, præceptum eſt. Sic enim habet Scriptura. Congregauit igitur Amaſias Iudam, & conſtituit eos per familias, Tribunoſq. & Centuriones in vniuerſo Iuda, & „ Beniamin: & recenſuit a viginti annis ſurſum, „ inuenitq. triginta millia iuuenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent haſtam, & clypeum. Mercede quoque conduxit de Iſrael centũ „ millia robuſtorum, centum talentis argenti. Venit autem homo Dei ad illum, & ait; O Rex, ne „ egrediatur tecum exercitus Iſrael; non eſt enim „ Dominus cum Iſrael, & filijs Ephraim. Quòd, „ ſi putas, in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus. Dei quippe eſt „ adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitq. Amaſias ad hominem Dei; Quid ergo fiet de centum „ talentis, quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpondit „ ei homo Dei: Habet Dominus, vnde tibi dare „ poſſit multo his plura. Separauit itaque Amaſias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim „ vt reuerteretur in locum ſuum: At illi contra „ Iudam vehementer irati, reuerſi ſunt in regionẽ

2. Paral. 25.

„*suam. Porro Amasias confidenter eduxit populū*
„*suum, & abijt in Vallem Salinarum, percussitq.*
„*filios Seir decem millia: & alia decem millia vi-*
„*rorum ceperunt filij Iuda, & adduxerūt ad præ-*
„*ruptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntq. eos*
„*de summo in præceps, qui vniuersi crepuerunt.*

Ecqua vero confisio animorum mutua inter Lotharingum, suosq. Catholicos, cum altero, qui sit a fide Catholica alienus, suisq. hæreticis esse posset, iudicent qui etiam iudicio carent. In templis enim Christianorum, in quibus vel Græci liturgias, ceteraq. de more habent, atque pias imagines retinent, & homilias Patrum adhuc magna ex parte recitant, vel vbi Catholici catholicè omnino adhuc Diuino cultui vacāt, quonam animo Caluiniani essent, qui monumenta omnia, veteres omnes Patres, Christiq. insignia, & Sacramenta pedibus conculcarunt in patria, & vasa CHRISTI, *in vasa Aegypti mutarunt? Quæ caussa est, cur Religionis veræ vestigia quædam, & tamquam futura posteris semina pietatis, nostris autem antiquitatis indicia per Turcas mauult Deus seruari, quàm per hæreticos. Hi enim Christo dedere nomen, nec veritatis prætexere possunt ignorationem, cum Turcæ nondum Religione recepta, aut cognita, minus erga Christianos, quàm hæretici, hoc in genere peccent. Et qui fecere iter per medios Turcarum,*

aut

aut Tartarorum fines, experti sunt, inter istos licuisse, Diuinam omnem rem sine vllo periculo agere, quæ tamen prorsus erat summis periculis exposita, & prohibita inter hæreticos, licet Catholicis Principibus subiectos. Anglia vero, ceteræq. regiones eo veneno imbutæ, quid permittant, vel prohibeant, docent: dum tam dira numquã supplicia fuere a nominis Christiani persecutoribus inuenta, quin diriora hoc tempore aduersus Christianos intẽtauerint. Quæ cum dico, fædus tamen omne, quo Christiana respublica lædatur, cum Turcis abrumpi cupio, ne cum fœdissimum sit, Christum cum Mahumete coniungere, atque huius sectarijs honorem, & obsequium a Christianis deferri, maiestas Christianissimi Regni apud Deum & homines pergat deminui, ob deminutam CHRISTI Regis Regum, tam infausta amicitia, vel fœdere maiestatem.

Porrò Miles, si sacram Gothifredi Bullionei, & reliquorum expeditionem contra Saracenos perpenderit, intelliget, dissimillimi istius, quem meditatus est, apparatus, finem dissimillimum fore. Porro tanta vel pecuniæ summa, vel hominum numero haud opus esset. Non est (inquit Deus) difficile Deo, saluare in multis, vel in paucis. Et Matthias Rex Hungariæ, quoniam erat Catholicus, Catholicasq. habebat copias, militemq. in virtute exercebat, sæpe trucem Christi

hostem a Christiano Regno minoribus copijs auertit, finesq. late Christiani propagauit Imperij, vt eo etiam, tamquam Ecclesiæ CHRISTI propugnaculo, Principes alij Christiani vterentur. Alexander quoque Epirotarum Regulus, quem Scandebergium Turcæ, & historiæ nominarunt, plurimis prælijs Turcas fudit, idq. paucorum millium hominũ delectu habito, quos continenter in armis, officioq., vt & vna in fide, continebat. Notum est, quid Monfortius, & reliqui, hocq. ipso sæculo Catholici Lusitani effecerint tenuissima classe, qui dum pro CHRISTI nomine pugnarunt intrepide, frena iniecerunt ora pene totius Orientis, quam vel in tam dissitis regionibus adhuc retinent. Teutonicorum etiam equitum ordo, qui primum in Phœnicia, deinde in Prussia, & Liuonia rem Christianã auxit, dum pauci aduersus plures populos sese veluti murum opponerent, floruit; magnoq. vniuersæ Christianæ militiæ fuit incitamento. At vbi manus remiserunt, æquariq. Archiepiscopo Rigẽsi, & Sacerdotibus alijs, mox item præesse voluerunt, corruit Ordo, & plurimi eiusdem ordinis in hæresim lapsi cum fide gloriam, bona, cælum amiserunt. Successerunt Equites Rhodij, qui licet paucissimi, ecce tamen in vnius minimæ insulæ Melitæ angustias redacti, quanta sunt ausi? Qui quoniam Religionem Catholicam non deseruere,

seruere, maria etiamnum percurrunt impauidi, & hostem immanē non semel represserunt, maiores semper euasuri, si pergant maiores esse seipsis; quippe ab animo noxas magis strenue, quàm à mari piratas abigant, & Christo, & D. Ioanni, cui militant, nullam malefactis iniuriam inferant. Neque verò multo antea Deus excitauerat Burgundos Principes pios, qui cum Aurei velleris societatem instituissent, Catholicæ Religioni plus centum & quinquaginta annis præsidio fuere aduersus furentem rabiem Hussitarum, Vuiclefi, & Picardorum, sicuti etiamnum aduersantur semini nequam Lutheri, Caluini, & reliquarum pestium. Ex ijs autem, vti ex alijs militaribus ordinibus, qui sub patrocinio D. Michaëlis Archangeli in Gallia, & D. Iacobi in Hispania instituti fuere, Collegiorum, siue seminariorum militarium forma elici, & perfici posset, quæ vno aspectu facile refelleret inania Militis commenta, cum noua in Gallijs Collegia, Lugduni, Burdegalis, & alibi instituere, veteremq. militiam restituere cogitat. Extant porrò aureæ, quæ dicuntur, litteræ, siue Bulla à Carolo Quarto Imperatore edita, ex qua in hanc vsque diem constitutiones Imperij depromptæ sunt, quibus pleraq. omnia statuuntur, quæ ad conseruationem omnium spectant, quæue Catholicam religionem fulciunt, ne colla-

batur, aut collapsa ne deseratur: hoc vno tantum mutila, quod paucissimi sunt, qui eas obseruent, nec quisque hactenus Princeps praclarissimum omnium facinus ad Dei gloriam aggressus est, vt tum ex istis, & aliorum ordinum legibus, tum ex ijs, qua erudita hac atas ad militarem vsum conferre potest, seminaria excitaret militaria, in quibus adolescentes Christianam pietatem, historias vtiles, militarem disciplinam, sic teneris mentibus exciperent, vt cum ijs adulta mentes maturescerent, ensem ad Dei gloriam vtilissime stringerent, non ad abominanda scelera, blasphemiasue, aut tantum ad lusorias chartas, & procacitatem abuterentur.

Et vtinam ij, qui plus aquo fidunt bellicis apparatibus; pecuniamq. quàm pietatem, neruum putant esse belli potiorem, Deo in primis fiderent: huncq. primarium exercitus Ducem, qui est Deus exercituum, sibi praficerent, & è paucis probis, & fortibus copias conscribi mallent, quàm ex multis, & improbis: Aurum autem non tam multum, quàm iustè, sine vllius iniuria, peccato uè colligerent: Denique iustis bellorum caussis, consiliarios Catholicos, & salutis aterna etiam erga hostes desiderium adiungerent; certe nihil esset tantum, quod adhuc perfici non posset: cum, contra, quibus expeditionibus

nibus hæ validæ virtutum machinæ, atque sincerissima Dei gloriæ mens defuit, eædem bellicæ expeditiones infinitam prope vim auri inutilissime prodegerint, copias ingentes neci, ne dicam damnationi, tradiderint, ac tantum non complanant in dies iter Mahometi, vt quod reliquũ est Europæ deglubat, & voret.

DE
IOANNIS BODINI
LIBRIS
Consideratio, & Cautio.

VOD de ingenio, scriptisq. Bodini, qui multorum manibus teritur, existimari potest, hoc eò magis scribendum est, quòd rerum vsus, variarumq. in homine scientiarum species incautis sensim instillat catholicæ Religionis obliuionem, vt mitissime loquar. Eò vero etiam magis, quòd non ita pridem commẽdati sunt Italicæ genti versi ab Interprete aliquot eius libri tamquam viri (vt vocat) diuinissimi, & perfecti Theologi.

Et scripsit quidem ille (quæ ad nostras manus venerunt) Methodum historiæ, ac librum de Dæmonomania Latinè, sex vero de Republica libros Gallicè, quibus & mentionem facit libri de Imperio ab se editi, & aliquorum aliorum. At quoniam qui de Repub. sunt, non integri omnino Italicè exierunt, quòd qui eos purgarunt, minus

forsan hæreticorum nouerunt insidias, aut aliјs distenti negocijs, multa prætermiserunt; ideo in primis ex eius Methodo historiæ, vnde in reliquos libros plura transtulit, certius inchoandum iudicium est.

Vniuersa igitur hac tractatione hæresim sapit, quòd Lutherum, Caluinum, Melanchthonem, ceterosq. nominet honorifice. Historicos item Peucerum, Carionem, & alios vsurpet ad faciendã fidem, qui & hæretici fuere, & turpißimè in historijs lapsi sunt. Quod si catalogus historiæ, qui methodo adiũctus est, ab eo sic prodijt, quemadmodum Basileæ editus est, anno huius sæculi septuagesimo secundo, sanè hominem, qualis tunc fuerit, cum ea scribebat, manifeste arguit. eo enim tamquam manu, ad libros quosque hæreticos, atque pestilentes Magdeburgensium Centurias tractandas lectorem ducit. Cum & antea D. Ioannis Apocalypseos auctoritatem, sectatus Caluinum (cuius & hoc de libro, tamquam festiuum, sed impudentißimum dictum refert) non tam impudenter eleuet, quàm prorsus tollat, cum tamen antiquißimi * *Patres, totaq. Ecclesia Catholica, vt sacrosanctam, & plenißimam diuinorum mysteriorum Apocalypsim illam semper agnouerit.*

* Dion. Areopag. c. 3. hierar. Eccl. Iren. lib. 5. Tertul. lib. 4 cont. Marcionem. Chrysosto. hom. 3. in Psal. 91. & alij.

pag. 322 *Negat porrò, Deum efficere posse Deum, quia (inquit) infinitum ab infinito fluere nequit. Qua ratio*

ratio isti, nec Philosopho, neque Theologo satis suasit, nec Deum ex Deo, neque Filium ex Patre, neque Spiritum sanctum ex ambobus procedere: nam vtraque procedens persona infinita est. Quòd si quæras, vnde homo iste politicus hæc hauserit, Ex terra, sensibusq. cum D. Chrysostomo respondebo.

Ait verò Deum esse causam mali & interitus pag. 325 *κτ̀ συμβεβηκὸς, hoc est per accidens. Et subdit, Cum aut scelerati, aut viri boni curam omittit, in quo errat: Deus enim numquam non curat homines, & humana, licet subtrahat gratiam quibus ea pro sua infinita sapientia subtrahenda est: ac tamen etiā tunc humana maxime curat.*

Cum autem furiosorum actiones, inquiat, ma- pag. 23 *gis esse diuinas, quàm humanas, non ita multo post inquit. Quem Deus, aut furor Diuinus ad vaticinandum afflauerit, &c. At diuinis vatibus nihil æque aduersatur, vt furor, vt insania, vt mentis perturbatio, quemadmodum optime D. Chrysostomus ostendit: nec ipsemet Bodinus in libro de Dæmonomania negat.* Chrysos. in 12. cap. ep. Corinth.

Affirmat intemperantes nihil scelerate sponte agere: itaque intemperantes Bodinus libertate spoliat arbitrij, quamuis liberum arbitrium non neget, eo potissimum libro, quem de Dæmonomania scripsit. pag. 23

Pontifices, & Sacerdotes sub imperio Magi- pag. 23
stratuum

ſtratuum ait contineri. Quare pluris erit ſæcularis Dominus, quã Romanus Pontifex, & Principes quàm Epiſcopi, hoc eſt oues quàm paſtores, præualebitq. diuinæ & cæleſtibus clauibus humana poteſtas.

pag. 64. *Cornelium Tacitum impium iudicaret, niſi pro ſua tuenda Religione aduerſus noſtram ſcripſiſſet. Quod ſanè impium per ſe eſt, neque vero à Chriſtiano ſcriptore, (qualis haberi volebat Bodinus) probandum.*

pag. 72. *Hiſtoriam de ænea CHRISTI Domini ſtatua à Nicephoro Calliſto, a Nicephoro Gregora, & ab Euſebio diligenter ſcripta, cuius ſtatua ora vim morborum omnium expultricẽ cuidam naſcenti herbæ tribuebat, fabulam, & nugas appellat. Sed nos hominis potius audaciam, qui rem trium haud leuium auctorum ſcriptis teſtatam, & in quarta Actione ſeptimæ Synodi generalis aduerſus Imaginum hoſtes recitatam pernegat, non tam fabuloſam, quàm perfidam appellamus.*

pag. 113. *Craſſo aëre putat Dæmones egere, quo ſuſtineri queant. Sed hoc inſcitiæ potius, quàm perfidiæ tribuendum eſt.*

pag. 117. *Temporibus impietatis gloriam tribuit religionis, Chriſtianis ſæculis eam adimit. Quòd quàm ſceleſte dicatur, ex ijs, quæ contra Machiauellum obſeruauimus, licebit perſpicere.*

E non-

E nonnullis anilibus Mathematicorū superstitionibus erui quadantenus veritatē posse profitetur. At quod tēpori tribuit, id peccatis & alijs iustissimis causis, non aspectui syderum, docet liquidissime diuina Scriptura esse tribuendum. pag. 117. pag. 118.

Bohemi (inquit) & Saxones, primi Romanos ritus deseruerunt. Quàm sapienter (inquit) non disputo: Quasi vero de eo in vtramuis partem disputari possit, debuerint ne Bohemi, & Saxones ab Ecclesia Catholica desciscere. pag. 121.

Italia (inquit) à vetere opinione ægre diuelli potest. Vbi cum opinionem vocat fidem orthodoxam, in qua Italia non perinde nutat, vt reliquæ prouinciæ Transalpinæ, intelligit cordatus, & Deum amans lector, quid in animo scriptoris residebat, quum hæc scriberet. pag. 122.

Platonis & Xenophontis probat institutū, qui Magistratibus Reip. causa mentiri permittunt. Atqui non id lex Dei, neque recta ratio permittunt. pag. 123.

Ait necesse esse fingere nouum Orbem. Quod sane fingere, hominis est aut ficti, aut fanatici. pag. 125.

Negat Pontifices habere Imperium, Vocationem, Prehensionem, Viatorem, aut lictorē. Quæ præsidia, cum non solum ad Pontificiam auctoritatem deminuendam, verumetiam ad CHRISTI potestatem obscurandam Pontificibus de- pag. 169.

mat

mat, quantum in se est, non clauam de manu Herculis, sed Clauum de manu Dei conatur eripere.

pag. 186. *Optimus, inquit, quisque vir, pessimus ciuis est. Quare ex huius hominis decretis, fœlicitati Reip. & optimo ciuium statui virtus obesset: id quod vt solum cogitetur, indignum sane est, ne & impium dicam.*

pag. 127. *Inter falsas Religiones, quæ Regna atque Imperia euerterũt, Christianã etiam audaci blasphemia numerat: cum vbi Christiana Religio integre seruata sit, Imperia semper & Regna floruerint, quæuè antea subiecta dæmonibus, & perfidis eam postea admiserunt, mirabilem ilico pietatem assecuta, fructus edant vberrimos, quales India, ac nouus Christianus Orbis hodieq. ostendunt.*

pag. 240. *Aut Pontificum (ait) libidini ad hæc vsque tempora seruit. Loquitur autem de Romanorum Imperio, Romanorumq. Pontificum sacrosanctã, & a Christo ipso traditam potestatem arrodit.*

pag. 145. *Geneuensem Remp. hæreseos atque impietatis labe pollutissimam, homo hic virtutibus, ac pietate florentem appellat.*

pag. 253. *Reuerentiam, quæ ob diuinitus impertitam potestatem Romanis Pontificibus defertur, irridet. At Deus qui eam statuit, ac seruat, non irridebitur.*

pag. 284. *Pontifices grauissimis censoribus egere confirmat.*

firmat. At quosnam iste censores adhibebit? hæreticosne, an viros laicos politicos? Sed certe quæcumque a Deo sunt, ordinata sunt, nec suæ defuit sapientissimus Dei filius Ecclesiæ, in qua posuit Apostolos, Doctores, & alios; per quos uti & per Synodos, Pontifices maximi iuuarentur, penes quos interea tamen staret summa, & ipsamet plusquam censoria potestas.

Ecclesiasticam Monarchiam beatiorem futuram esse existimat, si iure legitimæ successionis, non electionis, huic illive traderetur. Ita igitur Christus in sua instituenda Repub. minus vidit, quàm Bodinus, & facesset Ecclesia, vt succedat synagoga, & patebunt fores amplexibus carnalibus, vt abeat cælibatus: quemadmodum fusius infra dicemus. pag. 192.

Tradit formas omnes in materia ex nihilo generari: quòd tamquam Physiologiæ imperito ei adscribendum est. pag. 315.

DE IOANNIS BODINI LIBRO de Dæmonomania.

ORRO in libro de Dæmonomania, quo de Sortilegis, Magis, Lamijs copiosè agit, plura sunt, quæ quum limam necessario requirant, sententijs veracioribus supplenda essent omnino.

Et primò, quod tum de hoc, tum de libris de Repub. dici potest, quum in his omnibus Methodi sui de historia mentionem sæpe faciat, id prorsus expungendum est: quippe quæ pelliciat incautos ad tractãdum librum, qui iam ipso iure prohibitus est, & refertus erroribus, vti supra monstratum est.

Adde vitium, quo alios libros asperſit, vt vix vmquã, aut certe (vt dixi) parcissime, de CHRISTO *Dei Filio, tamquam de Saluatore, &* IESV, *loquatur in re tanta, quantam hæc tractatio requirebat. Et D. quidem Paulus, paucis Epi-*

stolis circiter quingenties nominis IESV reuerentissime meminit. Sciebat enim cui credebat, vnde & sic loquebatur. Insignissima item Euãgelij Bodinus loca, vbi apprime decebat, omisit; quibus locis habentur varia nocendi artes in Dæmonibus, & Principem huius mundi eiectum fuisse foras à Domino, & obsessos ab eodem mirabili sapientia, & auctoritate sanatos. Nam etsi postea Bodinus de Christiana lege, ac de Euangelio aliquid commemorauit, reliqua tamen eiusmodi sunt, vt dubitari possit, id ipsi non excidisse, sed additum a pijs, & catholicis viris, qui silẽtio illo Bodini offendebantur.

Versus finem.3.libri.

Et materiã quoque de creatione Angelorũ in dubio initio reuocauit è Rabbinis, quibus & hoc libro tam videtur addictus, vt ad eos sæpius recurrat, quàm ad Euangeliũ Filij Dei Domini nostri IESV CHRISTI. Vt etiam secundo libro minus caute de Sabbato loquatur: quidquid postea assutum est de die Dominico, tenui (vt ita dicam) filo.

Apocalypsim autem quum citat, tacet tamen eam a D. Ioanne Euangelista fuisse conscriptam; quum & in historia Methodo planius, quid aduersus illam sentiret, pronunciasset, vt diximus.

Nusquã pene, nisi semel (si tamen id illius est) Ecclesiam Catholicam Romanam appellat, licet Theologorum sententias in suas narrationes non raro

raro conferat, & citet.

Tertij libri capite 1. & 6. quum fusius differat de ratione eijciendi Dæmones, deq. vi eorum tollenda, quam per Magos, Lamias, Sortilegos in humana corpora, & iumenta, agrosq. & domos exerunt, affert quidem aliqua, quæ pietatem sapiunt, & vera sunt. At reliqua, quæ Spiritu sancto edocti Apostoli, & Ecclesia semper adhibuerunt, vel dissimulat, vel certe liquidius explicare poterat, quod ipse (si tamen eius ista fuerunt) nimis concise attigit. Quale, quòd Energumeni sistebantur Ecclesiæ, dum diuina Eucharistia consecrabatur: Quodque in Baptismo mystice fit per sanctas illas exufflationes, & orationes, quæ vsque a temporibus Apostolicis habebantur: quod item fit per reliquos sacerdotum (& quidem horum tantummodo catholicorum) exorcismos: per inuocationē nominis IESV, in quo flectitur omne genu, cælestium, terrestrium, & infernorum: per signum Crucis cum inuocatione sanctissimæ Trinitatis: per peccatorum exomologesin, & confessionem coram Sacerdote: per Diuorum reliquias: per sacrosanctum Christi Domini sacrificium; quod terribilissimum Diuus Ioannes Chrysostomus vocat φρικωδεστάτην θυσίαν: per diuina Eucharistiæ attactum, aut sumptionē: per aquam benedictam. Nam & Dæmonum infestationē oblato Christi Domini sacrificio cessasse, & Dæmones

Aug. lib. 1. de ciu. Dei cap. 1. & li: 22. cap. 8. & de cura mortuorum, c. 17. Ignatius in Epist. ad Ephes. Chryso. ho. 21. ad Antioch. Prosper Aquitan. lib. prædict. c. 6. Vita S. Bernar. lib. 2. c. 3. & in Gulielmo Abb. S. Theodorici lib. 1. c. 10.

eÿci, ac torqueri in memoriÿs, & templis Martyrum, res ipsa, & Patres semper ostenderunt. Vbi tota (inquit D. Augustinus) feriendi (in Dæmone) refrenatur immanitas, & captiuandi cupiditas frangitur. Quare & S. Ignatius id vocabat catharticum, expellens malum in nobis, ac potestates Satanæ: quod vermes, & serpentes (inquit Chrysostomus) exitio tradit: vt sexcenta alia loca mittam, quibus hoc ipsum liquet in Prospero Aquitanico, in D. Bernardo, & aliÿs. Sed & Bodinus, qui tam sedulus est in recensendis, quæ suo tempore contigerunt in Galliÿs, rem totam bona debebat fide suis scriptis inferere, quæ anno huius sæculi sexagesimoquinto accidit in Diœcesi Laudunensi Galliæ Belgicæ, quamque ex actis publicis Bartholomæus Fajus in Senatu Parisiẽsi Inquisitionum Præses, suo libro, quem Energumenicum inscripsit, vir integerrimus retulit. Id erat de Nicola Petri Alberici filia, annos nata paullo minus sedecim, & iam nupta Ludouico Petreio; in quam quum Dæmon intrasset, cum in dies peius haberet, et grauius torqueretur, Cõsulti eius loci Curio, atque aliÿ religiosi viri, suspicati sunt nescio quid de maligno spiritu: qui per exorcismos tandem, quisnam esset, coactus edere, se Beelzebulem Dæmoniorum principem palam fatebatur, nec se de sua possessione deÿci, vel deturbari posse, quàm ab vno aliquo, qui tum

Vide Claudium Sanctẽ de reb. Euch. controuer. repet. 2. c. 9. pag. 48.

in

in Regio comitatu ageret. Dictum hoc res comprobauit de nobili, ac pio Episcopo Laudunensi Ioanne Bursio. Nam cum aliorum coniurationes parum, aut nihili faceret Dæmon, mulier in vrbem Episcopalem deportatur mense Ianuario; & graue certamen, ac diuturnū Episcopo cum Beelzebule incubuit, per continua ieiunia, quotidianas, & publicas supplicationes, atque oblationes, totiesq. palam iteratas depulsiones. Media in Ecclesia Cathedrali tabulatum fuit extructum, in quo vndeuicies, spectante populo, decertarunt Episcopus, & Satanas, ne expelleretur, omni conatu obsistens, atque omnia dira minitans. Cruciabatur quidem ad sollemnes contra ipsum imprecationes, & Crucis signaculum, atque aquæ benedictæ aspersionem; sed vix vllis vinculis, aut viribus contineri poterat, quum ad altare staret Episcopus, & rem Diuinam faceret: tum vero maxime furebat, & agitabatur, cum propius admouebatur sacrosancta Eucharistia, cuius virtutem, & præsentiam non ferens, quoties sentiebat, iam sibi opponendam, solebat vexare misellæ corpus vehementius, atque repente totum contortum, ac quasi exanime, remisso impetu destituere, quod per applicationē summis labris Eucharistiæ, statum naturalem, ac sensum recipiebat: ad diemq. vnum, aut saltem aliquot horarū spatium, ab omni intemperie quiescebat. Rogaba-

Obserua hic rationes ad expellēdos Dæmones.

Eucharistiæ tactus.

tur sæpe Dæmon, quid ita ad Eucharistiæ oblationem, & præsentiam expauesceret. Respondebat, de ea dictum: Hoc est corpus meum; & se inuitum credere, ac tremere, tandemq. se eius virtuti omnino cessurum: quod circa Idus Februarij, post nequicquam furias omnes tentatas, & conduplicatas, in omnium conspectu accidit.

Atqui mirum est, quum Bodinus identidem ad libros Inquisitorum, & ipsius Pauli Grillandi de Sortilegis, ad Olaum quoque, & Ioannem Magnum, & alios prouocet de ijs, quæ in Suetia, & Liuonia euenerunt, tam multa nihilominus relinquat, quæ ipsi ad obligandam vim Dæmonum experti fuerunt. Et certe in Liuonia, vbi frequens ista Dæmonum vexatio cernitur, benedictionibus Sacerdotum (dumtaxat catholicorũ) & aqua benedicta domus, agri, fructus, infantes aspersi, mirifice (quod ipsi oculis vidimus) aduersus potestates harum tenebrarum præmuniũtur. Ceterum Bodinus hoc libro perstringit e Sortilegis, et Magis, potissimum eos, qui cõmenta esse ac nugas effecta Dæmonum idcirco spargunt in vulgus, vt satanæ propagetur imperium, noxijq. tanti criminis iudicum subsellijs eripi possint. Quamobrem Magistratũ vrget, ut memor sit diuinæ & legis, & vindictæ, quæ vna in hariolos, & Magos fuerit a Deo acerbissima constituta. Sic Amorrhæos, Aegyptũ, decem tribus Iudæorum,

dæorum, quæ secesserunt in Samariam, Chaldæos, & Babyloniam, Hierosolymam item quinquaginta post annos ob Manaßis talia peccata igne, ferroq. excidit, sicuti prædixerit. Vnde illa Dei vox per Hieremiã. Gladius ad Diuinos, gladius Hiere. 5.
ad Chaldæos (quippe hi maxime sortilegi habebantur.) Addit vero inter reliqua Bodinus, Trescalem illum insignem Magum, cui ad enunciandos alios maleficos vita concessa fuit, dixisse trecenta fuisse millia, qui fœdus cum Dæmone in Regno Galliæ sanxißent: inter quos præcipuos quosdam, atque hosce in primis aulicos, per quos tantum scelus latißime deriuabatur. Quamobrẽ non obscure inde colligit, tam florẽtis Regni prope casum esse consecutum, consecuturum autem magis, nisi iudices diuinam legem in rem conferant. Quæ cum vera sint, cur hæreticos dixit in libris de Republ. esse ferendos? quandoquidem nõ minus hi quàm malefici diuinis, ut Dionysius inquit aduersus Apollophanem, contra diuina vtuntur.

★

DE IOANNIS BODINI LIBRIS de Republica Cautio.

OC etiam in libris Bodini de Repub. obseruatum est, eum de sanctissima Trinitate numquã, parcissime autem de Christo Domino, idque potius ex aliorum relatu mentionem facere. Deinde cum de omnibus Reipublicæ, & Regnorũ formis accurate disserere conatus sit, Christianæ tamen Reipublicæ & hierarchiæ formam non attigit, quæ à Dei filio, qui est æterna Sapientia, firmissimis vsque ad consummationẽ sæculi præsidijs constituta, vim imperijs & Rebus publ. omnibus præbet, qua stent & floreant. Cum ipse Dominus Iesus non venerit legem soluere, sed adimplere. Quod vnum Christi verbum, si ij omnes qui Politici volunt haberi, altius perpenderent, Christianamq. cum omnibus administrandi formis, siue ethnicorum Romanorum, seu Græcorum, & aliorum Imperio-

rum

rum diligenter conferrent, exclamarent ilico: Anathema prudentibus huius sæculi, Anathema claudicãtibus, Anathema hominibus, qui diuinã prouidentiam ore commendantes, vias eius sanctissimas negant, & veritatem in iniustitia detinent. Tum vero de huiusmodi scriptoribus, ex animo & fidenter dicerẽt, Narrauerũt nobis fabulationes, sed non vt lex tua. Porro diuinitus de hac hierarchia scripsit D. Dionysius Areopagita: quæ & ex Synodorum generalium formis perspici potest, ac præter sanctos antiquos Patres, hoc sæculo a Sandero de Monarchia Ecclesiæ, atque a Bellarminio, & aliis magna cũ laude, est ob oculos posita. Et vero indignissimũ est Christianis Senatoribus, feces quasque minutarũ Rerũpub. antiquarum, & politica exempla hinc inde è sordibus cuiusq. magno conatu lambere, ac naturæ legem legi gratiæ præponere; interea vero non versare manibus cordeq. quidquid perfectissimum est in Christi Domini lege, Christianaq. ratione populos regendi. Nam & Bodinus cum sæpe ad istam naturæ legem prouocet, nusquã legis gratiæ, quæ a Christo facta est, meminit, insigni subterfugio, ne dicam impietatis suspicione. Cum etiam qui identidem Rabbinorum Hebræorum loca citat, lucem interea quam Patres sanctissimi pratulerunt, & fraudẽ a Rabbinis in tegenda, & tollenda veritate vsurpatam, tacendo

passim

passim dissimulet. Expediebat enim, vt qui Christianis laborem suum (vt ita dictum) laborabat impias illas istorum blasphemias in Deũ, & Sanctos contumelias, in Christianos impedimenta Euangelij, errores contra legem naturæ, corruptelas diuinarum Scripturarum indicasset, quod sane numquam fecit. Ex hoc igitur etiam factũ est, vt cum de summa Principum potestate agat, non solum prætermittat insignissimas notas, quibus eminet Pontificis Max. potestas, verum etiã tum carpat, tum gentilium sacrificulorum potestati latenter ostendat similem, ac denique omnẽ ei potestati potestatem & iurisdictionem vel tollat, vel si quam agnoscat, hanc testetur ab industria, vel humana quorumdam prudentia profectam, non a Christo Dei filio datam, qui tamen disertissimis verbis Petro claues Regni cælorum tradidit, & potestatẽ impertijt confirmandi fratres, pascendi oues, & secernendi alios, dispensandi diuina mysteria, submouendi ab Ecclesia indignos, & summa quæque præstandi pro salute hominum, fideq. ex Christi mandato & tuenda, & in vniuersum Orbem propaganda. Hinc quoque factum est, vt Bodinus Episcopis inferioribus interdum neget potestatẽ, iusq. in suas oues, quasi corpori plus insit virtutis, quàm animo: & quam populi auctoritatem Principibus huius sæculi tradere vnanimi consensu potuerunt, hanc Deus

ac mul-

ac multo maiorem tradere nequiuerit ijs, quos vniuerso populo præfecerit, & per quorum os respõsa edere voluit, quosque ipsimet denique populi professione fidei, & vnius agnitione Ecclesiæ, quæ sine visibili capite esse non potest, passim admiserunt. Quod si quis dixerit: Et tamen in Bodini Italicis de Republica libris aliquid extat, quo vnius Romanæ Ecclesiæ religionem vnicam esse veram, cui & potestatem adesse non negat; Id sciat pie additum fuisse ab ijs, qui librum cupiebant emendatum, cum certe cum ijs quæ præcessere, ac subsequuntur, illa cohærere non possint.

Ad hæc vero ipsa pertinent, quæ tradit de permittendis sectis, & hæresibus, vbi radices aliquas egerunt: Quo fallaci astu & hamo si Italia, cui liber iste a Satana propinatus est, inescari se permitteret, hem quantam repente omnium rerum ruinam et confusionem cerneremus? Et meminimus vero, cum Varsauiæ postrema a Magno Poloniæ Stephano Rege Comitia haberentur, hũc ipsum Regem viris Ecclesiasticis, ex Senatorio, & equestri ordine delectis, animum addidisse, vt intrepide proponerent, quæ nam damna Re- 22. Febr. 1585. *gno Poloniæ, Reipublicæq. illata sunt, posteaquam hæresis fuisset permissa. Ea vero erant, quæ sequuntur, quæ Posnaniæ postea typis publicè sunt data.*

1 *Religionis sanctæ Catholicæ violatio, hæresumq.*

ſumq. variarum in Regnum inuectio.

2 *Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, eiuſq. ſpiritualis gladÿ excommunicationis eneruatio.*

3 *Decimarum contra ius Diuinum retentio, & ademptio.*

4 *Prærogatiuarum, & libertatum diminutio.*

5 *Eccleſiarum profanatio, fundationum, cenſuum, prouentuum, theſaurorum Eccleſiaſticorũ, & bonorum aliorum ademptio, & ſpoliatio.*

6 *Fori pro iniurÿs realibus & perſonalibus, tam primæ & ſecundæ inſtantiæ, quàm executionis ſuſpenſio, Brachÿ ſæcularis, remiſſarum ex tribunali Regni & aliorum ſubſellÿs cauſarum nulla executio.*

His autem omnibus addita fuit breuis interrogatio, & quaſi explicatio ſuperiorum capitum, hoc, qui ſequitur, modo: qui quidem egregie aduerſus ipſum etiam Bodinum facit.

Ad Primum.

1 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. ſit

Apoſtaſias fieri.

Schiſmata, & peregrinas religiones innumeras inuehi.

Deum blaſphemari.

Chriſtum publice negari.

Hæreſibus

Hæresibus modum nullum & finem imponi.
Atheismum, Paganismũ, Saracenismum induci.
Iniurias in Deum impune fieri.
Magistratum, qui Dei Maximi, & Religionis Christianæ causam agat, & tueatur, sicut est in Polonia status spiritualis, nullum fieri.

Ad Secundum.

2 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas, decorumq. sit

Sacrilegia impune tolerari.
Periuria, incantationes, veneficia, magias, incestus, bigamias, & trigamias, adulteria publica, homicidia absque pœnitentia sollemni, vsuras impune tolerari.
De diuortijs, matrimonijs, legitimitate, excessibus occultis & publicis in Deum & loca sacra nullum ius institui.

Ad Tertium.

3 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. sit

Seculares sacerdotũ officia sibi vsurpare, & Decimas manipulares, & alias contra iura diuina & humana a subditis suis extorquere, & in proprios vsus conuertere: hæreditatem Christi, pa- nem

nem Ecclesiæ Dei, alimoniam & victum pauperum, his quibus iure, & consuetudine debetur subtrahere.

Ad Quartum.

4 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. sit

Seruos Dei & sacerdotes Ecclesiæ sanctæ, sine honore esse, & contemptui haberi, ac pro gratia fidei, & Religionis vna cum libertatibus publicis introducta, & semper impendi solita, iniuria affici, exactionibus onerari, & quodammodo exauthorari.

Ad Quintum.

5 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. sit

Ex Ecclesiis Deo dicatis, stabula fieri, desolationem, & abominationem intueri, sepulchra Christianorum violari, sine Sacramentis, & cultu diuino plebem passim viuere, & mori pecudum more, thesauros Ecclesiarum, & ornamenta distrahi, & in vsus profanos contra leges Dei & Regni conuerti, fundos, & census ad laudem Dei adscriptos adimere.

Ad Sextum.

6 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. sit

Solos ſacerdotes ſine lege, ſine iuſtitia, ſine iudice, tam reales, quàm perſonales iniurias pati.

Neces, & perſecutiones Cleri impune graſſari.

Sacerdotes Iudæis, Scythis, & quibuſuis obſcuriſsimis hominibus, iudicem tamen, iuſtitiam, & defenſionem habentibus, poſtponi.

Deum in ſeruis Eccleſiæ ſanctæ ſperni, & contẽni.

Ad horum autem capitum diſquiſitiones propoſitas, cum nemo hæreticorũ reſpõdere potuerit, ſicuti nec Bodinus poſſet, perrexit quidem Rex diuinam rem reſtituere, Collegiorum ad erudiendam nobilitatem inſtitutione, & Seminariorũ ad excipiendas nationes varias excitatione, atque librorum catholicorum multa editione, ac diſſeminatione, & auditione publicarum Concionum, quas per decennium, ne in ipſa quidem Moſcouia (in tentorijs, & ſummo gelu) intermiſit, & denique Eccleſiaſticæ poteſtatis defenſione, quam ipſe ſapientiſsime, ac acerrime in Senatu ſæpe ſuſcipiebat. Sed non ita multo poſt optimus Rex naturæ conceſsit, qui altiſsime retinebat animo, quod D. Auguſtinus ſcriptum reliquit, quodque cum ijſdem propoſitionibus in lucem prodijt.

Fac

Fac iustitiam, & habebis pacem, vt osculētur se iustitia & pax. Si enim non amaueris iustitiā, pacem non habebis. Et alterum illud eiusdem Patris: Quando Imperatores veritatem tenent, pro ipsa veritate contra errorem iubent, quod quisquis contempserit, ipse sibi iudiciū acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deū sortem non habebit, qui hoc facere noluit, quod ei per cor Regis veritas iussit. August.in psal.84. Aug.epi. 166.

Hæc igitur (quæ acerbissimos etiam in Galliæ Regno fructus tulere) si Bodinus, & alij Christiano calore concoxissent, numquam ad agendos aduersus Catholicas prouincias cuniculos suis scriptis inspersissent, præserim quòd vbi sapientē Politicum præsefert, validis nititur rationibus efficere, Religionem etiam ethnicis Magistratibus summæ curæ semper fuisse; nec de dogmatibus, quæ recepta sunt, permittendam esse disceptationem, quam ne Philosophi quidem de primis scientiarum principijs permittant. Et vero initio libri sui de Dæmonomania ostendit, diuinam legem esse accuratissime obseruandam, quæ Sortilegi, & Magi interficiendi sunt. Quin etiā tertio eiusdem tractationis libro, mortem Caroli noni Regis tribuit; quòd Trescalem Magum inter vimi non curauit: Diuina iustitia (inquit) exigente, vt moriantur Reges, qui noxios eiusmodi permittunt viuere. Quod cum ita sit, cur ex eadē

lege pseudopropheta, & alij, qui sacerdotis imperio nolunt obedire, non plectantur? Ceterũ, quod obiter innuit, alicubi ab Magistratu sacerdotes sapienter amandari, ne deliberationibus de Repub. intersint, si catholico animo pronunciasset, ferri quadantenus poterat. Sed quoniam id ad explodendam postea vniuersam Religionem detorquere haretici facile solent, propterea ista aperienda sunt. Cur enim nõ adiecit ab eadem Magistratu sapientissime retentam summis in periculis Catholicam fidem, pro qua & vitam, & Remp. quotiescumque fuit opus, omnibus periculis exposuerit? Insulas autem catholicis muniisse colonijs, in quibus primi essent Episcopi, monachi, & ceteri, qui Ecclesia inseruiunt, quòd scirent è schismate, & Orientalibus heresibus, nil firmi in Repub. posse consistere? Cur inquam non addidit, hareticis notandis, puniendisq. vna cum Ecclesiastico Magistratu, bis singulis hebdomadibus Remp. diligentissimè incumbere? Neminem vero pene è tanta nobilitate, licet plurimi circumquaque mundum, prouinciasq. hareticas obeant, in haresim incidisse Lutheri, Calnini, aut similium? Cur denique Italia, & aliarum prouinciarum exempla nõ proposuit, in quibus quoniam ista hareseos tolerantia non fuit, vnius fidei populi sunt, qui alioquin (vti contigit in Gallijs, & in Germania) & dissecti essent in sex-

centas

centas partes, & plura centena millia, vel in hæresim, vel in os gladij, & inferni ruissent.

Atqui tanto mirandum est magis ea ex Bodini pectore manasse, cum versus finem sexti de Repub. libri hæc habeat verba. Maximum discrimen est inter eos Iudices, qui qualibet in re legibus astricti sunt, vel quibus iustitiæ administratio sine legibus licet. Alterum vero in facto situm est, alterum in iure, æquitate, ratione: præcipue vero cum aliquid eius sit ponderis, vt tradita antiquitus lex declaranda sit, quemadmodum dixi, Prætori. At diuina lege hoc ad magnum Pontificem refertur, aut ad eum qui a Deo summus Iudex delectus est, vel hisce absentibus, ad Leuitas (hoc est Sacerdotes.) Id quod deinceps sub vltimis Asmoneanæ familiæ Principibus translatũ est ad Senatum. Hic mos erat in Aegypto, & Gallia, vbi Sacerdotes, & Druides erant iustitiæ custodes, tamquam omnium in mundo rerum sacratissimæ rei: primusq. Druidum Præses (inquit Ammianus) lapidẽ appensum ad collum gestabat, in quo veritas erat insculpta. In Asia quoque, ac maiore Africa parte viget eadẽ cõsuetudo, vt Sacerdotes Iustitiam administrẽt, & magnus Pontifex leges exponat, deq. difficilioribus, & maioribus causis decernat. Sic magnus in Turcia Pontifex Muphti, & Sophianus in ciuitate Tauris, ac Tartari suum Smarcandæ

cap. 6.

Deut. 17.

" *habent; Regibus autẽ Fessa, Caroani, Telmesseno*
" *suus vnicuique est: vt intelligatur aequitatem,*
" *defectu legum administrãdam esse ab Iudicibus,*
" *& viris peritioribus. Haec igitur Bodinus, de quo quaero, cur Christiani Pontificatus nullã hic mentionem facit? Videlicet, perfidis quibusq. aliquod diuinae legis vestigium reliquum fuit, quod per Bodinum prorsus Christianis sublatum fuerit, vt a mille & sexcentis annis quoddam quasi iustitium secutum sit. Latet ergo serpens in istis de Republica Bodini libris: Ac tamen adhuc (proh peccatorum nostrorum demerita) repere passim permittitur, & tractatur manibus, & animis, absque vllo tanti veneni antidoto.*

At vero (vt ad Bodini alia redeã) cum Galliae Regnum optimo genere administrandi constitutum asserat, cumque inter Reipublicae formas primas deferat partes Monarchiae, in eo autem Regno inquiat, triginta quinque siue Cardinales, siue Episcopos fuisse Cancellarios, totidem in Anglia; sane intelligit, administrationi Christianissimi Regni, quod per vndecim saecula durauit, tantum abfuisse, vt adhibita Sacerdotum cõsilia obfuerint, vt per eos potissimum steterit. Et in Polonico Regno haud inficiatur Archiepiscopum Gnesnensem solere esse Cancellarium. Quod quamuis ita non sit (nam & modo è proceribus, qui non sunt Ecclesiastici, vel, vt ipsi vocant, spiritua-

spirituales, alius eo munere fungitur) Archiepiscopus tamen ille primum in Senatu locum obtinet, ac Rege demortuo, Regni habenas suscipit, quas moderatur cum reliquo Senatu, donec Rex alter suffectus sit: Episcopiq. omnes Regni & Senatores sunt, & in dextera Senatus parte consident. Procancellarius item regni Episcopus est: ceteri verò qui in sinistra parte sedēt, Castellani, Palatini, & reliqui nobiles, minime Ecclesiastici sunt. Quo ordine si Respublica illa caruisset, profecto iamdiu est, cum ab hæreticorum ictibus cōcidisset. Quin etiam Hungaria, illa quidē, quæ a Cæsare adhuc obtinetur, eandem per Ecclesiasticos Præsules administrandi rationem retinet. At & Germanico in Imperio, quod Bodinus inquit esse Aristocraticum, e septem Electoribus primas tenēt Archiepiscopi in Senatu, qui & Electores uocantur: Ne quid dicam de alijs Regnis, vbi Consiliorum præsides sunt, & maxima quæque administrant sine vllo Reipub. periculo. Porro mendacium est, Theodosium Magnum Arianos cum Catholicis, & Valentinianum sustinuisse, cum grauissima edicta in eos tulerint. Et meminisse debuerat, quod alibi ipse dixit, ex antiquitate petens, SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. lib.3.c.7 vers. finē. lib.4.c.3.

Singulare autem certamen, quod duellum dicitur, permittendum esse iudicat, præsertim in lib.4.c.7.

capitalibus causis, quibus aliunde non adsint certi testes: sed aliter, & iustitiæ ratio, & Christus Dominus per Ecclesiam suam docet, cum dicat, Detestabilem duellorum vsum fabricante diabolo introductum, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano Orbe penitus exterminandum; Imperatores, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quoscumque alios Dominos temporales, qui locum ad monomachiam inter Christianos cõcesserint, eo ipso esse excommunicatos, & iurisdictione, & dominio ciuitatis, castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuatos intelligi, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquiri. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excõmunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrere, & vt homicidas puniendos, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo carere Ecclesiastica sepultura. Illos etiam, qui consilium in causa duelli, tam in iure, quàm in facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneri.

Concil. Trid. ses. 25. c. 19.

lib. 4. c. 1. *Maximum (inquit) & forsan præcipuum* ***Rerumpub. fundamentum est naturalem ciuium statum, ingenio ciuium; edicta verò & leges, na-***

turæ

turæ hominum, temporis, ac locorum accommodare. Quod si ita omnino sit, non erit æqua via Domini, neque permanens naturæ lex, nec commune gratiæ donum, neque vna Ecclesia, quando per hunc, pro tempore, loco, personis, tamquam regula Lesbia, mutanda sit. Quin etiam pro ætate cuiusque non erit eadem lex, quippe iuuentuti remittendæ erunt habenæ, quæ senectuti contrahendæ: Addo etiam pro constitutionibus corporum: quippe sanguineis, cholericis, flegmaticis, melancholicis vniuersale institutum, vel Decalogus haud erit præscribendus. Nam & quoniam sub diuersis cæli regionibus, & climatibus diuersa ingenia sunt, putat ille cothurnum vniuscuiusq. pedi mutandum. Quanto igitur rectius (quidquid Bodinus aliter sentit) inquit Baldus, ius, & æquitatem naturalem non esse inclusam, nec alligatam locis. Rectissime autem Christus, qui omnibus gentibus eadem præcepta, Sacramenta, formam item Christianæ Reipub. & Ecclesiæ iisdem pene legibus, & Archiepiscopatibus, Episcopatibus, Sacerdotijs, familijs Religiosis sanxit. Tam videlicet viuida vis Spiritus sancti est, & tã valida diuinæ sapientiæ, ac gratiæ virtus, quæ efferas gentes mansuefecit, naturaq. lapsus erexit, et humanam ipsam carnem edentes illexit ad cælestis Eucharistiæ esuriem, & in vnum vagos facili negotio collegit. Et denique quod omnibus sæcu- Baldus

I 4 *lis,*

lis, hoc vero potißimum apparuit, nouum ipsum Orbem ad eundem vitæ Christianæ tenorem adduxit, quamcumque ad mundi partem vergat. Vt certe, quando aliud non esset, quo mentes nostræ excitarentur ad talem Reipub. formam suspiciendam, esset hoc vnicum ad captiuandum in obsequium fidei intellectum.

Lib.5.c.1. *Anglos ait fuisse inhospitales, quique cum alijs nationibus degere non possent, vt etiam Antuerpiæ secretum ab alijs domicilium haberent, postea tamen, vbi cum Gallis pacem inierunt, suauißimisq. eorũ Reginæ, ac pacificis modis tractati sunt, cicures factos, & mites: Gallos contra, qui nulli nationi humanitate cederent, post bella ciuilia deperdidisse naturam, & mores auitos.* *Sed & hic in vtraque hac re cæcutijt Bodinus. Primum, quòd nunquam Angli crudeliores fuerunt, quàm cum Catholicam fidem exuerũt, aut Ecclesiam persecuti sunt. Mißis superiorum temporum euentis, quæ Anglici historici, Bedaq. persecuti sunt; an ne diriora vmquam tormenta cõmenti sunt antiqui Ecclesiæ persecutores, quàm quæ aduersus suos adhibuerunt, quoniam Catholici veram religionem colebant, & optimorum Regum, totiusq. regni sæpe promulgata edicta ser uabant? Non temperatum sacris locis, non virginibus innoxijs, non religiosis, qui inermes arma spiritualia pro populo strinxerant, nõ Reginæ ipsi* Scotiæ,

Scotiæ, cui caput superiorib. annis amputatũ est. Extant passim hac de re verissimæ historiæ: sed & Sanderi librũ de schismate Anglico, qui Reip. consultum velint, attente legant. Inde enim occasiones, & causas, casusq. Regnorum, & mutandi homines in feras facillime noscent. De Gallis autem, nego quod Bodinus inquit. Ex tot enim ciuitatibus, & prouincijs, vbi adhuc Catholica Religio viget, (nam & primariæ omnes vrbes catholicissimæ sunt) vix aliquem inueneris, quin antiquum obtineat, & mitissimos sapiat mores. At quos transuersos nõ ciuilia bella, sed hæresis egit, hosce si intelligat, vt nomini Diuino, sic veræ pietati esse rebelles, Regnoq. truces, & efferos euasisse non inficior. Nam si quis in Caluinianum acutius inspexerit (licet neque loquentẽ audiat) ex oculis tamen toruè aspicientibus, ex male sana nimirũ reclamante consciẽtia statim id agnoscet.

Fuit ne vmquam (ait) Ludouico nostro Regi lib.5.c.3. *sancto Princeps quisquam virtute, pietate, integritate par? Hæc ille, quæ & alibi sæpe, cum de Carolo VII. & alijs quibusdam Galliæ Regibus commemorat. At præstabat, sapientem Politicum addere, hæreticos ab eo Rege Albigeos eiectos, unde Caluiniani virus suum suxerunt: Ecclesiam vnam Catholicam Romanam constantissime omnes esse tutatos: vixisse summo cũ Dei metu, ceteros vero quosque Galliæ Reges semper ca-*

tholicos

tholicos fuisse, optimos autem quosque iisdem artibus restituisse in pristinum statum, quotiescumque conciderat, Regnum: hæc videlicet vera fuisse Reipublicæ fundamenta, non mentiente qui dixit: Quærite regnum Dei, & hæc omnia vobis adijcientur.

lib.5 c.4. *Principes (ait) fuisse coactos, vt nouos honores, & præmia benemeritis decernerēt: Edouardum igitur Angliæ S. Georgij, Ioannem, & Ludouicum XI. Galliæ Reges, hunc S. Michaelis, illum Stellæ, Philippum II. Burgundiæ Ducem Velleris aurei, Duces Sabaudiæ, Beatæ Virginis Annunciatæ ordinem instituiße. Sic ille. At etiā hic præstabat, quum dicat nullum inter istos ad scitum, qui nobilis non sit nomine, armis, & sine vlla labe, expreßisse, quænam potißimum ea putabatur labes: Nempe Catholicæ fidei defectio: quando nec ordines vmquam vlli fuere instituti, nisi a Principibus Catholicis. Quòd sanè hæretici numquam potuerunt efficere, quippe qui deserta fide, omni prorsus ordine destituuntur.*

lib.5.c.5. *Postquam, inquit, defensio vitæ, ac persecutio latronum ad ius diuinum, naturale, humanum pertinent, profecto subditi exercendi sunt in re militari ad probos subleuandos, deprimendos improbos. Et voco (inquit) latrones, atque improbos, bella iniuste mouentes, ac fures, & eiusmodi alios. Verum si hoc sit, tanto ia*

magis

magis curandum erit in hæresi exterminanda, si qui primo sanis cõsilijs acquiescere noluerint. Eadem enim omnino hæresis, ac tanto quidem nocentius perpetrat, quanto præter Regnorum euersionem inuadit ipsos animos, quos & cælestibus priuat bonis, & densissimas tenebras in Regna inducit: Quod testantur Asia, Africa, & hodieq. bona Europæ pars.

Mox subdit, ad explodendos seditiosos, & fures expedire, vt mittantur ad bellum, hancq. medicinam summopere necessariam, & vtilem esse Reipublicæ. At secus, & diuinum præceptum vrget, & sæpissimè latronum exercitus dissipati sunt, & nisi vires attritæ sunt, Reipublicæ certe hinc existimatio imminuta fuit. Quam enim tu solidam reportaueris de hoste victoriam, ad quem expugnandum sceleratas, & inimicas Deo copias adducas? Et vt de inimicis, inimicos suos Deus vleiscitur, sic de Regnis, tanquam de hostibus idem facit, a quibus in expeditionem ij mittuntur.

Affert Bodinus ex Deuteronomij cap. 16. Diuina lege mandatum, vt ter saltem quisque singulis annis ad templum adeat, quare esse Atheos quosdam, qui ne semel quidem id præstant. Sed cur non potius Ecclesiæ, quæ id singulo saltem octiduo iubet, quàm veteris Testamenti præceptum proposuit nobis, qui Christiani sumus? Sed lib.6.c.1.

verum

verum est ; Bodino plus sapere veteris legis quàm nouum gratiæ Testamentum.

lib. 6. c. 11

Vbi Augustum collaudat, quòd pœna mulctauerit, qui exactis viginti quinque annis, vel uxorem non duxerant, vel liberos non susceperant; sapientissimi Politici id fuisse dicit, quoniam ita adulteria, detestabiliorаq. alia scelera præciderit; mox Iustinianum, & Constantinum, Honorium item, atque Theodosium Impp. reprehendit, qui vel Augusti legem abrogarunt, & pœnam cælibatus sustulerunt, vel priuilegia concessere subditis, qui liberis caruissent. Verumtamen maluissem, vt Christi magis quàm Augusti prædicationem suspexisset. Sunt eunuchi (inquit) qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Nec vero me latet, cur secundum ciuiles leges, Politici hoc negotium metientes, vltra humanos limites progredi haud potuerunt. Assenserunt enim Platoni in cælibes cælibatus pœnas statuenti, & legi xij. Tabular. ac legi Papiæ (siue Pompeiæ, vel Poppæa) quam iterum Augustus tulit de maritandis ordinibus. Et veteres leges (scribit Eusebius) priuant orbos liberis eorum successione, qui liberos gignũt, τοὺς ἀπαιδας παλαιοὶ νόμοι στερήσεσθαι τῆς τῶν γονίμων διαδοχῆς ἐτιμωροῦντο. Verum enimuero imprudenter omnia lata sunt. Euangelicæ autem legis virtus tãto comprobatur apertius, quanto Christus sapientia Patris æterna

Plato sub finẽ Dialogi 6. de legib. Cicer. 3. de legib. cap. quędam etiã leges dis. 2. l. pen. C. de nup. l. vlt. c. de infirman. pœn. cæl. Euseb. li. 4. de vita Constantini.

Apostolos

Apostolos cælibes, eo ipso tempore quoquouersum diligentius mittebat, quo leges illæ inualuerant, virginesq. & alios ad castitatem perpetuo colendam per eosdem Apostolos serio non solum hortabatur, sed sæpe sanguinis Apostolici, virginumq. martyrijs inuitabat. Et videntne iam Politici uias Christi non esse politicas tantum, aut huius mundi? At quum Augustus nō tam pœnis, quàm præmijs, omnes ad capessenda matrimonia uocaret (vacatione quippe triennij a publicis munijs proposita omnibus, maioraq. ut deinde essent pro maiore filiorum numero præmia, atque immunitates) quis cogitasset a Christi pectore prodire debuisse tantum (ut uidebatur) obicem Euangelio propagando, cum eius rei prædicatio, & exempla ubique a Christianis posita, non solum pœnis, & præmijs Imperatorum, sed & insita naturali ad coniugia propensioni aduersaretur? At ita Deus comprehendit sapientiam sapientum, & stultos facit principes Taneos, & re ipsa probat, excellentiores suo (non hæretico) Euangelio se reseruasse uias, quas si mundus non caperet, eas tanto magis uult esse probatas, & fixas. Quamobrem & Constantinus Magnus leges illas abrogauit, & eius filij aboleuerunt, usus q. ille est his uerbis aduersus iniquissimam legem: Per infirmitatem (inquit) naturæ priuatos suo magno liberorum gignendorum desiderio, misereri magis, quàm mul-

l. 2. ff. de vac. mu. l. 1. c. de his, qui nu. lib. se excu. lib. 10. Instit. de excus. tut. vel curat. in princ.

Euseb. de vita Cōstantini.

mulctari conuenit. At rei melioris amatorem nõ quidem punire, sed admirari maxime dignum est. Hic rei melioris amatorem κρείττονος ἐραστὴν vocabat, qui se Dei sacerdotio consecrasset, ac pudicitiam, siue virginitatẽ professus casta vita se addixisset. Sed reliquis, inueteratam hominum labem, & sacerdotum lapsum in magnis diœcesibus, arbitrantibus haud eximi posse, nisi vxorũ concessu, responderi potest: Nescitis scripturas, neque virtutem Dei (addamus autem) nec pœnitentiæ vim, quæ meretrices (si ad cor redeãt) virginibus interdum æquat, atque ex contumeliæ vasis vasa honoris, & gloriæ Dei facit.

Denique alij ætatem, qua vota ediderunt, non aptam fuisse obtendunt iudicandis proprijs viribus in sustinendo cælibatus onere. Sed cur non idem quoque prætexant in deserendis vxoribus laici, quibus onera plerumque intolerabilia ex re vxoria incumbunt? Itaque ei, qui diceret, Nõ solum immaturo consilio, verum etiam vi adactus, initiatus sum sacris, quare & peto per Canones mecum dispensari; responderi potest: Quid si te vel minus maturum consilium, vel alicuius vis adegisset, vt vxorem adolescens duceres, dein de aliquot post annos eam reijcere velles, num vllum tibi Canonem patrocinari putares? Sane non dubito, quin plures laici mallent vxore carere, quàm pij sacerdotes matrimonio iũgi. Licebit ne

igitur

igitur illis diuortium a Christo prohibitum facere, ac (quod æterna esset non minus infamia dignum, quàm pœna) causas nectere, cur nunc illam, iam alteram, modo nullam vxorē aliquis habeat ? Sed vt hæc abesse ab ipsis laicorum mentibus debēt, sic multo magis illa facessant à sacerdotum cordibus, qui ad cæleste vitæ genus vocati, a mulieribus se abstinent, vt sint sancti corpore, & animo, ac proxime Deo adhæreant. Atqui neque verum est, quod ait Bodinus, cælibatus professione, peccatis fenestram aperiri. Nam & quæ scelera publice patrabantur Augusti tempore, quum tam seduli essent in maritandis ordinibus, satis ad Romanos notat Apostolus, ne quid dicam de alijs. Et Bodinus hic quoque nimis po- lib.6. c.4 *litice tribuit Augusti sapientiæ, aut præstantiæ Monarchiæ, quòd cum antea Romani ne decennium quidem in pace uixerint, is quinquaginta annos pacate Remp. & Imperium administrauerit, ceterisque id ipsum reliquerit tranquillum. Optandum igitur erat, vt totum hoc quidquid fuit, Diuinæ dispositioni tribuisset, quæ Romanum Imperium præparauerat, totque ante sæcula per Esaiam prædixerat. Vt Roma (inquit » S. Leo primus) per sacram B. Petri sedem caput » orbis effecta, latius præsideret religione diuina, » quàm potestate terrena. Quamuis enim multis » aucta victorijs ius imperij tui terra mariq. pro- »*

tuleris,

» tuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor
» subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit.
„ Dispositio namque diuinitus operi maxime con-
„ gruebat, vt multa regna vno confœderarentur
„ Imperio, & cito peruios haberet populos prædi-
„ catio generalis, quos vnius teneret regimen ci-
„ uitatis. Hæc autem ciuitas ignorans suæ proue-
„ ctionis auctorem, cum omnibus pene dominare-
„ tur gentibus, omnium gentium seruiebat erro-
„ ribus, & magnam sibi videbatur assumpsisse re-
„ ligionem, quia nullam respuebat falsitatem. Vn-
„ de quanto erat per diabolum tenacius illigata,
„ tanto per Christum est mirabiliut absoluta. Hæc
D. Leo; quæ vtinam Bodinus in Monarchia Au-
gusti considerasset. Sic enim humanæ Diuinam
administrandi rationem præposuisset.

lib.6.c.5. *Et caput quintum libri sexti id maxime continet, ut ostendat, in successione Monarchiam rectius, quàm in electione consistere, ac durabilem fore Pontificatum, itaque multa passum esse, quoniam eliguntur, non succedunt generatione carnali Pontifices. Videlicet, si successisset puer filius Pontifici demortuo, hic Ecclesiam vniuersam regere, creare Archiepiscopos, Episcopos, Cardinales, ipse non Sacerdos pro tribunali sedere, per tutores id agere debuisset. Quæ ut sunt absurdissima (præsertim in plenitudine temporis) sic dici permittuntur ab ijs, qui politica lance diuinas*

uinas res pendunt, vt in barathrum temeritatis corruant. Quid ergo? Christus sapientia æterni Patris minus in Ecclesiæ regimine statuendo vidit, quàm Bodinus? minusq. Christianæ Reip. Christus quàm ille cauit, cum Dominus & virgo nasci ac mori, ac Petrum cælibem Pontificatui præfecerit, cui itidem alij fuerunt hactenus subinde suffecti? Ac tamen Monarchia hæc, quam Dei filius instituit, vniuerso mundo oblatrante & obsistente sexdecim sæcula stetit, tantoque latius Christiani fines propagauit Imperij, quanto hæresis, perfidiaq. illud acrius hodieq. oppugnant, certissimo indicio firmitatis eius quam requirebat, quæ futura in sæculum erat firmamentum, & columna veritatis. Sed & ostendat Bodinus, quàm firma successione subsistit Lutheri, & aliorum hæreticorum regnum, qui propagatione carnalium filiorum, quot capita, tot hydras posteritati reliquerunt.

Ceterum quod ad periculum attinet: quod Pontificij interregni tempore aliquando contigit, nescit iste, sic diuina in terris regi a Deo, vt cum liberam hominum voluntatem non tollat, (quam etiam quotiescumque peccat, non sinit impune abire) nihil tamen hinc pereat stabilitatis Ecclesiæ, cum & in ijs qui parentibus carnalibus succeßere, peiora sæpius, diuturnioraq. mala euenerint.

Eodem rursus capite adÿcit, Eugeniũ quartum Pont. Max. à Concilio Basileensi excommunicatum, & Pontificatu spoliatum. At quòd Eugenius non errauerit, neque in hæresim inciderit, idem Concilium Basileense Lausannæ continuatum ostendit, quod acta sua priora irritauit, & Nicolaum quintum Eugenÿ successorem, vti verum Pontificem veneratum est, quemadmodum ex litteris eiusdem Nicolai cognosci potest.

Ex his igitur vir quisque prudens intelliget, quàm circunspecte versandum sit, quidquid a Bodino scriptũ est. Neque vero quidquã attigi de libera in filios iurisdictione, quam parẽtibus restituendam esse, etiam ad necem, differit ex vetere Testamento. Id enim si expediuisset, vel Dei filius exposuisset, cui cura, non tantum vsque ad atramentum (vti Bodino) sed vsque ad sanguinem fuit de nobis; vel Apostoli meliore spiritu, quàm fuit Bodinus, afflati, per vniuersum terrarum orbem docuisent. Ac certe Euangelicam mansuetudinem haud decebat, vt patres dira illa, quæ etiam in Scythis reprehenduntur, supplicia de filÿs sumerent. Facerent hoc leges, si faciendum sit, & gratia Diuinæ nitor nc immanitate tollatur. Et vero pleraque alia sunt, quæ Bodinus refert de alÿs seu Regnis, siue Rebus publicis, quæ cum non ita sint, condonari possunt homini ex tãta rerum mole fatigato, neque semper

vera

vera ab omnibus inaudienti. Ac tamen haud tacendum est non recte fecisse, qui quum in pluribus de Rep. Veneta fuisset hallucinatus, tum adiecerit, solere à Venetis eligi Duces minus prudentes, quique alijs virtutibus careant. Quod falsum est. Si enim spectasset qui hoc saeculo, eoque ipso tēpore, quo libros istos de Rep. scribebat, principem locum obtinuerunt, sententiam, & verba mutasset. Quippe viri praestantissimi aut armis, aut vitae sanctitate, vel sapientia, & usu rerum delecti sūt, quales fuere praeter alios multos, Priuli, Triuisanus, Mocenicus, Venerius, Nicolaus de Pōte, quique nunc praesidet, Paschalis Ciconia, qui cum sapienter, & pacate decennium Cretam, & Orientalem illam ditionem administrasset, vitamq. vixisset innocentem, non minus administrationi Reip. quàm propagandae pietati dat operam. At quoniam hi de Rep. libri magnam rerū politicarum supellectilem habēt, quae plures allicit ad legendum, videant quibus animarum salus potissimum incumbit, num serio danda esset opera, vt quàm primum non solum purgarentur, verum etiam ea apte insererentur, quae in Religione Catholica, & pietate firmare Principum, & Politicorum animos possent. Quod sane maximum esset ad Dei gloriam operae pretium.

K 2 DE

DE PHILIPPI MORNEI GALLI LATINO LIBRO De Veritate Christianæ Religionis, Iudicium, & Cautio.

IRVM est, in quot se torquet spiras, humani generis hostis, antiquus serpens: Christianam enim Religionem, simulato primũ obsequio, mox vi, & armis, deinde hæresibus, post multiplici quoque falsorum Deorum cultu, denique iterum boni specie ampliore, tentat euertere. Quæ postrema ars tanto nocentior est, quanto callidiore velo contecta, minus aperit insidias suas. Erant nostro tempore in Gallijs, qui cum maxime Catholicam Ecclesiam cupiuissent perditam, tunc studebant in primis sacra adire, Sacramenta sumere frequenter, Canonicas horas, licet laici, & summis negocijs essent impliciti, legere quotidie, Sacellanos habere Catholicos, commendare pios quosque, fauere etiam

quibusdam Religiosorum ordinibus, ac si qui de Christiana Religione scripsissent, hosce commendare, atque adeo vt ederentur in lucem, dare operam. Et hoc quidem ea mēte, vt Catholicorū consilia perspecta dissoluere facilius, hæresim autem inuehere acrius, aut certe vtrique parti dominari possent. Sed vbi hæresim viderant inualuisse, plures denique pestilentissimi nulla verecundia se prodebant. Ex horū igitur numero fuit Philippus Morneus, qui alieno labore partum emisit librum de veritate Christianæ Religionis. Huius autem libri præfatio quamquam iniÿcit dubium, num à viro Catholico scriptus sit, quoniam Principi cuidā à fide Catholica alieno dicatus, monstrat eam esse auctoris spem, vt per illum Christiana Religio instauretur; ea tamen affert, uel profanorum, testimonia pro nostris, ut procul ab omni hæresi abesse uideatur: quam denique nō ita multo post editum librum, eiurata Catholica Religione apud Caluinianos, & ministrante hæreticis ad scribendum aduersus Catholicos materia, manifestum identidem fecit. Quare hoc primum nomine liber hic cauendus est. Errores autem reliqui notandi, nequid in Christianas mētes inde irrepat contagÿ. Et quidem hæc habet inter alia.

pag. 31. *Addiscamus hic (ait) sublime, humile, pretiosum, vile, humana nomina esse, humana figmēta.*

Sed

Sed hoc si ita sit, tollũtur varij gradus perfectionis essẽtialis in naturis tã intellectualibus, quàm sensilibus; quod absurdissimum est, & contra fidem. Alibi, Mens (inquit) in nobis numquã ociatur, intellectus aliquando.) Quod falsum est: Neque enim mens, quæ earum est vna potentiarum animæ, in quibus sanctissimæ Trinitatis imago consistit, semper in actu est; vt sæpissime experimur. pag. 84.

Volumus, ait, interdum, quæ nõ intelligimus.) At hoc communi, veræq. doctrinæ aduersatur, cum voluntas numquam in rem feratur ignotã. pag. 89.

Inter viuere (inquit) & non viuere, videre, & non videre, non minus quàm inter esse, & nõ esse spatium interiacet infinitum, potestate infinita replendum.) Sed & hoc imperitiam sapit. Plus enim sine vlla comparatione distant esse, & nihil, quàm esse tale, & non esse tale. Neque enim non videre, negatio est totius esse, sed talis esse. Quare natura priuationem hãc potest auertere: sed vt totius esse negatio tollatur, necessaria est infinita Creatoris virtus, cum esse ab non esse distet in infinitum. pag. 198.

Quot sunt formæ, ait, tot sunt creationes.) Quod si ita sit, formæ iam omnes per se subsisterent, essentq. immateriales; materiales autem eo tantum nomine, non quòd e materia educerẽtur, sed quia in eã inducerentur, eamq. informarent: pag. 204.

sit vero eodem priuilegio potirentur, quo anima nostra rationalis, quatenus est independens à materia.

pag.437. *Deus (inquit) solus satisfacit, solus satisfacere potest) Quæ propositio vera est, si suppositũ intelligatur diuinũ, nõ præcise (nã Deus vt Deus non meretur, neque satisfacit.) At proprie dicendum est: Deus homo, vel in natura humana, satisfacit. Item alia modificatione eget propositio illa, videlicet: Deus homo solus potest satisfacere de toto rigore iustitiæ; at non loquendo de toto rigore, vir iustus vere satisfacit, sicut & meretur.*

pag.449. *Ea demũ ait vera religio est, & sola religionis nomen meretur, quæ Deum pro scopo, Verbũ Dei pro cultus Diuini lege habet. Postea vero inquit,*
pag.504. & 505. *Verbum hoc, Dei Verbum esse scriptum.) Quod si ita esset; nec traditio per manus ab Apostolis ad nos vsque deriuata veri cultus, & religionis esset fundamentum. Neque vero aliud quàm quod membranis atramento adscriptum est, verbum Dei esset: quod sane asserere, impium est.*

ibidem. *Charitas (inquit) nõ est proprie vera religionis nota, sed hominis religiosi.) Sic ille. At propositio hæc, vniuerse sumpta, seipsã destruit. Si enim religiosus sit propter ipsam religionẽ formaliter religiosus, fit, vt signum illud, & nota, quæ distinguit religiosum, religione quoque distinguat. Sic*
S. Augus. in Enchiridio, c.3 *S. Augustinus docet, Deum coli fide, spe, & charitate.*

ritate. Et S. Cyrillus Hierosolymitanus, veram ait religionem sitam esse in Diuinorum dogmatum certa notitia, recteq. factis. Ac S. Chrysostomus ostendit, charitatem esse Christianæ religionis notam reliquis omnibus insigniorem: cum & antea dixisset, Gentiles non è dogmatibus, sed è vita, & factis Christianorum iudicare nostra dogmata. Quod item his verbis expresit. Hæc vero omnia, sanctissima Christi Domini doctrina probat, qui inquit, In hoc cognoscēt omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.

S. Cyrillus Hierosolym. Catec. 4. S. Chrys. hom. vlt. in epi. ad Timoth. & hom. 4 in Titū. Serm. 30. in epi. ad Hebræos Ioan. 13.

Nostri mali (ait) labes nō à defectu charitatis profecta est.) Atqui nullum peccatum mortiferū committi potest, quin deordinatus actus, & electio voluntatis primo concurrant. Qui profecto actus ecquid est, nisi charitatis Deo ac proximo debitæ, defectus? Sed & eadem pagina cū dicat, In quo religio sit, in eo charitatē esse:) neque dissentit ab Lutherana hæresi, opinante fidem nemini sine charitate inesse; & sentit tantummodo dogmatum doctrinam ipsam esse religionem. pag. 450.

Addit, a nemine Iudæorum vmquam Gentium Deos approbatos fuisse.) Quod quidem Diuinæ scripturæ aduersatur, comminanti sæpissime Iudæis idololatriæ peccatum, quòdq. dæmonibus, & Dijs gentium sacrificassent. Et vero notissimum est, decem tribus e duodecim, diutissi- pag. 466.

me

3. Reg. 3. *me vitulos illos, Roboam iussu effictos adorasse, qui in monte Ephraim fuerant positi: seu vitula*
Iosephus lib. 8. antiqu. c. 3. Osee 10. *fuerint, uti Septuaginta verterunt Interpretes, & Iosephus scriptum reliquit; seu nominare eas libeat una cum Osea vaccas, quas & contemptim (ut S. Hieronymus inquit) vocat Propheta ille fortes.*

Pag. 497. *Angeli, & dæmones (inquit) non potestate propria differunt, sed voluntate, & facto: ut inter homines nõ differunt boni a malis, aut robore corporis, aut ingenij vi, sed tum corporis, tum ingenij exercitatione, functione, usu.) Sed Patres rectissime docẽt, nec potẽtia, neque actu intelligẽdi cõparandos esse malos angelos cũ bonis. Dæmonũ enim uires ligatas, eorumq. intellectionẽ peruersitate affectus, & voluntatis, magna ex parte*
Dionys. Areopa. *obscuratam esse: ut Dionysius Areopagita peruersam dixerit esse in dæmonibus phantasiam: &*
S. Thom. 1. p. q. 64. ar. 1. *S. Thomas: Licet in dæmonibus imminuta nõ sit naturalis cognitio, eam tamen quæ per gratiam, & reuelationem infunditur, aut prorsus ab ijs abesse, aut imminutam fuisse; cum affectiua, quæ diuinũ gignit amorẽ, omnino sit in ijs extincta.*

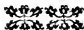
Porro Morneus c. 23. & 24. scribit, apud Israelitas tantum fuisse verum Deum, verumq. diuinum cultum, veramq. huius normam in verbo Dei manifestatam in eorum libris sacris, ab qua norma numquam degenerauerint. Quæ sententia

tiæ omnes (quantamuis incautis prætexant veritatis speciem) falsissimæ sunt. Sic enim ante Abrahamum nulla umquam extitisset Ecclesia; & vt extitisset, fuisset sine Deo, sine ueneratione cultuq. diuino. Cum autem norma diuini cultus, isto asserente, expressa fuerit in Hebræorum Diuino codice, iam cum antea plus bis mille annis effluxerit, quibus eiusmodi libris mundus caruit, neque uerus Dei cultus extitisset, nec traditio ipsius ante Hebræos codices suppleuisset, ut re uera suppleuit. Iudæos autem ab ea cultus norma degenerasse, quam in diuinis Scripturis acceperant, ipsamet Scripturæ passim clamant.

Blasphemat denique, & temere, & imperite, multa reperiri in Scripturis, quæ sint contra naturam. pag. 508.

CAV-

CAVTIO DE IIS, QVÆ ſcripſit tum Machiauellus, tum is, qui aduerſus eum ſcripſit Antimachiauellum, cui nomẽ haud adſcripſit.

IXIMVS alibi non defuiſſe Machiauello ingenium, & acumen, ſed defuiſſe pietatem, & vſum rerum; quibus tamquam duabus alis qui careat, ſi volatum attentet, præceps ruat neceſſe eſt.

De Machiauello igitur id rurſus ſtatuendum eſt, hominem fuiſſe, cuius conſilijs qui adhibuerit fidem, facillime ſentiet, non ita multo poſt, quantumcumque ſolidum Principatum, Rempublicam, Regnum, Imperium, conuelli & cadere. An vero poterat conſiliũ dari peſtilentius, quàm quum Principi ſuadet, vt ſpreto alieno conſilio, ſuæ ipſius prudentiæ innitatur? Pietatem & religionem, quam etiam non habeat, præſeferat? Siquid in religione falſum ſit, comprobet ac firmet, dum id proſit fouendæ qualicũque religioni? Religionẽ ethnicã præferat Chriſtianæ? Doctores Chriſtianæ religionis nihili faciat? De Ro. Cath.

Eccleſia

Ecclesia pessime sentiat? Moysis auctoritatem & leges, vi & armis, non fide ac Deo nixas fuisse credat? Fortunæ & casui fœlicitatem, non virtuti, & religioni veræ tribuat? Et hæc quidem sceleratum illud Satanæ organum, prioribus duobus libris, quibus de Principe agit, sic insipienti mundo obtrusit, vt hoc veneno epoto, plerique sese ingentes politicos, & consiliarios æstimantes, cõstitutas optime optimorum Regnorum res, facili negocio pessumdederint. At naturalis & diuini luminis radij secus illustrant sapientum hominũ mentes, qui a Deo conditi quum sectati essent ductum maiorum, qui probissimi & fortissimi fuerant, experti sunt, pietate, ac vna Catholica religione, mox consilio, veritate, humilitate, Imperia stetisse; contrarijs autem vitijs corruisse. Id quod pluribus hoc sæculo ex prouincijs ac Regnis quondam florentissimis, in oculos passim incurrit. Inter multas Ecclesiæ notas, vna est (inquit Bellarminus) fœlicitas temporalis diuinitus collata eis, qui Ecclesiam defendunt. Numquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæserunt, quin facillime de hostibus triumpharent. Notæ sunt in primis victoriæ in Testamento veteri Abrahæ, Mosis, Iosuæ, Gedeonis, Samuelis, Dauidis, Ezechiæ, Iosiæ, Machabæorum. In Testamento nouo Constantinus, qui primus ex Imperatoribus Ecclesiam defendit, eo fere modo Maxentium

tium vicit, quo Moses Pharaonem. Et de eo sic ait Augustinus lib. 5. Ciuit. cap. 25. Constantinum Imperatorem, non supplicantem dæmonibus, sed ipsum verum Deum colentem, tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus auderet: vniuersum orbem Romanum vnus Augustus tenuit ac defendit; in administrandis & gerendis bellis victoriosissimus fuit, in Tyrannis opprimẽdis per omnia prosperatus est; grandæuus ægritudine & senectute defunctus est, filios imperantes reliquit. De Theodosio seniore scribit idem Augustinus ibid. cap. 26. quòd quia Catholicus erat, adeo prospere illi omnia succedebant, vt in prælijs tela hostium in ipsos, Deo agente, retorquerẽtur. Addit Theodoretus lib. 5. histor. cap. 24. SS. Ioannẽ & Philippum Apostolos apparuisse in equis albis in eodem prælio, qui pro eo pugnabant. De Honorio etiam plane catholico, & Romano Pontifici addictissimo, vt patet ex eius epistolis ad Bonifacium Papam, scribit Aug. lib. 5. ciuit. cap. 23. ita Deum pro illo pugnasse, vt vno prælio amplius quàm centum millia hostium prosternerentur, & Rex ipse hostis cum filijs caperetur, & occideretur, ex Romanis ne vno quidem vulnerato, ne dicam extincto. De Theodosio iuniore scribit Socrates lib. 7. cap. 18. hist. quòd eius exercitu pugnante cum Persis, quum Saraceni venirent in auxiliũ Persarum, Angeli turbauerunt Saracenos, & eorum

rum

rum circiter centum millia in Euphrate submerserunt. Iustinianus, donec Catholicus fuit, fœlicissime imperauit, ita vt Italiam, & Africam, & alias multas regiones Romano Imperio restituerit; vt patet ex Euagrio lib. 4. hist. cap. 16. & seq. At vbi hæreticus factus est, & edictum proponere voluit de sua hæresi recipienda, mox repentina morte sublatus est, & Ecclesiam magno metu liberauit; vt idem Euagrius scribit lib. 4. cap. vlt. Heraclius similiter dum Catholicus esset, præclarissimam victoriam de Persis reportauit, & Crucem Domini recepit, quando res Romanæ desperatæ videbantur. At postquam factus est hæreticus Monothelita, omnia infeliciter successerunt, & ipse nouo atque inaudito morbo extinctus est. Cõstat etiam ex historijs Græcorum, Zonaræ, Nicetæ, Nicephori Gregoræ, Laonici Calchocõdylæ, Imperatores Orientis, ab eo tempore, quo propter dissidium circa Imagines se ab Ecclesia Romana separauerunt, semper magis & magis decreuisse, donec tandem Imperium amiserunt. In Occidente vero liquet ex historijs nostris, Nauclero, Sabellico, Antonino, &c. semper Imperatores magis vel minus floruisse, prout magis vel minus Romanæ Ecclesiæ se filios & protectores ostenderũt. Tempore Innocentij III. in Gallia ab octo millibus Catholicorum cæsa sunt vno prælio centum millia partim Albigensium hæreticorum, partim eorum,

eorum, qui illis fauebant, vt scribit Aemilius lib.6. histor. Francorum. Nostris temporibus anno 1531. quinque prælia commiserunt Heluetij Catholici cum hæreticis Heluetijs, & semper Catholici vicerunt, cum tamen essent numero, & armis multo inferiores. Vide Cochlæum in actis Lutheri anni 1531. Carolus V. miraculo Diuino victoriam reportauit de Lutheranis anno 1547. In Gallia quoque, & Belgio multas victorias Catholici de hæreticis, non sine miraculo, reportarunt; immo vix vmquam fuerunt hæretici superiores, quando iusto prælio dimicatũ est.

Sed redeo ad easdem labes Machiauelli, vt cognita pestis magis caueatur. Neque enim quidquam perniciosius essari poterat, quàm quum belli iustitiam in ea, quam quisque putat sibi esse necessitatem, statuat: quippe hac occasione iuste inflammasse orbem vniuersum Nerones, & impij quique, hæreticiq. omnes pro sua libidine dicerentur; quum tamen belli iustæ tantummodo caussæ sint defensio, aut restitutio Religionis, patriæ, pacis, & aliorum bonorum magni momẽti, à legitimis potestatibus. Nihil item magis venenatum, quàm quum ait, Principi, vt omnem penitus pacis spem ac desiderium præcidat insignibus iniurijs violandos esse aduersarios. In prouincijs subactis Colonias sic esse collocandas, vt veteres ablegentur incolæ: Quibus autem mu- lib. 3.

tatio grauis est, omnes esse subuertendos, & familias funditus tollendas. (Viden' hinc Mahometismum palam statui?) Prauis moribus esse implendam seu prouinciam, siue ciuitatē, quas sine bello velit vlcisci. Stultum esse, si quis putet, veterum iniuriarum obliuionem induci nouis benefactis. Principi tyrannum aliquem insignem imitandum esse, temnendamq; crudelitatis famam, dum in officia subditos contineat. Expedire, vt metuatur plus, quàm ametur. Amicitiæ haud fidendum. Si quem plectere velit, speciosum aliquid esse prætexendum: Leonis & vulpis induendum ingenium: Immanitatem vno impetu, sensim verò exercendam beneficentiam: Factiones esse alendas inter subditos; tollendos autem de medio boni publici amantes: Pessima denique omnia, arte, dolove, & ruina subditorum esse patranda. Hæc igitur, & huiusmodi alia nebulo ille impius, naturæ, iuris, religionis osor, & Atheismi inuector: quare & blasphemans euomuit damnatam animam.

At etsi à prudentibus ethnicis haud male, a Christianis autem optime ista omnia fuere prius refutata, quàm à Machiauello collecta, fuit tamen non ita pridem inter Caluinianos, qui quū Geneuam aufugisset, librum edidit, quem Antimachiauellum, celato suo nomine inscripsit. In eo ex antiquis historijs ducit quidem argumenta,

quibus

quibus Machiauellus oppugnatur: sed vbi hic catholicam oppugnat Ecclesiam, vel vbi occasio sese dat, facile Machiauellū blasphemãdo æquat, & superat. Quare quod poterat vsui esse, ac quidquid præmij consequi apud Deum & homines, si in Machiauello confutando perstitisset, vtrumque perdite perditus amisit. Quod sane hæretici fere faciunt, dum antidotis abutuntur, non ad tollenda, sed ad insinuanda, & tegenda venena.

Quanto rectius Sanctus Thomas aureo opere de regimine Principum, Regem Cypri docuit, Quis Rex, quæ necessitas sit, vt & ipse ratione regatur, quum natura passim ordinem spiret in omnibus etiã quæ sensu carent: Qui finis, quum regimen iniustum sit, atque peruersum, si priuatum, non publicum commodum quærat: Quæ ratio administrandi potior, nempe per vnum, quãdoquidem & hoc Deum ipsum referat, & naturam imitetur. (Sicut enim vnius administratio optima est, quum iusta est; sic si sit iniusta, pessima est.) Quomodo regimina vel vnius, vel plurium, vertantur in tyrannidem: Quomodo hæc tollenda, vel declinanda, aut etiam interdũ toleranda sit: Quid præcipue Regem debeat impellere, vt recte administret, honosne, vel gloria, an alia. Quoniam vero mundanus honor, & hominum gloria Regiæ solicitudinis non est sufficiens præmiũ, ideo expectandum esse a Deo præ-

 mium.

mium. Non enim (ait ex Augustino) Christianos Principes, quia diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicæ diminuerunt, vel ciues aduersum se insurgentes & cauere, & opprimere potuerunt; sed felices eos dicimus, si iuste imperant, si malunt cupiditatibus potius, quàm gentibus quibuslibet imperare: si omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ. Tales Imperatores Christianos felices interim dicimus spe, postea re ipsa futuros, quum id quod expectamus, aduenerit. Hæc Sanctus Thomas ex Augustino: quæ postea sapientissimis rationibus firmat, dum & monstrat, præmium Regum tenere excelsum gradũ in beatitudine cælesti; quare & bono regimini studendum esse ob bonum sui ipsius, atque ob id, quod inde percipitur fructus, quum sic quoque magis diuitiæ, potestas, honor, & fama potius quàm ex improba administratione consequantur. Ceterum, Regem in Regno debere esse sicut animam in corpore, & sicut Deum in mũdo, qui cuncta ordine, propria operatione, loco disponit: sic tamen, vt distinctæ sint administrationes, Sacerdotalis, & Regia, & suum vnaquaeque præstet officium. At sicut ad vltimum finem consequendum requiritur, vt Rex subditos suos disponat ad viuendum secundum virtutem, ita requiri,

vt

vt eos disponat ad fines medios, quos explicat, rationibus additis, quibus impedimenta tollantur.

Quæ cum summatim priore libro egisset, descendit secundo libro ad ea, quæ pertinent ad instituendam ciuitatem, ad arces statuendas, ad pecunias recte comparandas, ad probos administratores (vbi & de Dominio politico, & despotico) ad itinera tuta, & commoda, ad iustas mensuras, & pondera; ad pauperes sustentandos, ad cultum diuinum rite, solideq. exercendum.

Tertio libro adhuc altius, atque præstantius docet, omne Dominium esse a Deo, ex consideratione naturæ entis, & motus cuiuslibet creatæ naturæ, ac finis: Post quæ de antiquo Romanorum dominio, de Pontificatu Christiano, de ceteris Imperatoribus, & Regibus, & alijs gradibus sapienter disserit.

Quartum librum absoluit tractatione ea, quæ ad plurium Dominium spectat, quod Politicum dicitur: vbi varia recenset administrationum genera, quæ ethnici adhibuere, quæve Socrates, Plato, Aristoteles, & alij de hac re attigerunt: quæ eò refert, vt constitutionem integram ciuitatis per tale regimen tradat.

Hoc igitur paucis ad optimum librum indicandum, satis esto, quo rectissime quisque aduersus Machiauelli, & Antimachiauelli impostu-

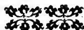
ras possit præmuniri: quum quæ postea Chrysostomus Iauellus copiosius, & optima methodo hac de re, aliјve scripserunt, maxime uersanda sint ijs, qui vel administrant, vel administrantibus consulunt.

EX LIB. III.

DE NOBILITATE CHRISTIANA

HIERONYMI OSORII EPISCOPI

De Nicolao Machiauello.

VIN etiam impurus quidã scriptor atque nefarius, in libris, in quibus & suæ ciuitatis historiã, & multas quæstiones ad Reip. statum pertinentes Etrusco sermone complexus est, non putauit dissimulandum, quid de nostrorum sacrorum religione sentiret. Christianam religionem scribit, illam magnitudinẽ animi, quæ in antiquis elucebat, funditus sustulisse. Romani Imperij ruinam, laudis & gloriæ labem, virtutis etiam militaris interitum, huic sanctissimæ summi & æterni Dei Religioni assignandum putat. Tum postremo, vt aliqua ex parte vitet offensionem bonorum, id inquit non vitio Religionis, sed interpretũ, qui illam male intellexerunt, accidisse: cum tamen non posset osten

dere quæ fuerit illa peruersa interpretatio, quæ tantorum malorum caussam præbuerit. Sed vt infixo aculeo honeste posset quacumque ratione discedere, ineptissimam illam medicinam iusti doloris adhibuit. Parcerem mortuo, si non plures nunc monumentis inquinatissimis, quàm olim vita contemptissima læsisset. Sed quando tam indignum conuicium Christianæ nobilitati, illius defuncti scripta faciunt, non dubitabo Christi præsidio tectus, cum hominis conscelerati manibus confligere. Quod tamen non studio pugnandi faciam, sed vt eorum amentiæ, atque sceleri resistam, qui in eadem mentis cæcitate versantur. Late enim disseminatum est hoc malũ, multosq. funesta contagione grauiter infecit.

Primum igitur illud requiro, quid in nostris hominibus viderit, quod posset vlla ratione contemnere. Nam si magnitudo animi perspicitur ex rerum humanarum despicientia, & ex quadã elatione, nihil nisi diuinum & inclytum cogitãte; nihil certe illustrius esse nostris potest: qui cum se intelligerent, in diuinam familiam vocatos, omnes res mortales infra se positas esse dixerunt, omniaq. vitæ consilia ad diuinitatem, & immortalitatem retulerunt. Si fortitudinis est omnis inuicta patientia; quis nostrorum animum non admirabitur, cum viderit ipsas etiam virgines, pro Christi nomine acerbissima supplicia,

&

& omnes corporis cruciatus appetiuisse? Quantis laudibus celebratur Leana meretrix, quòd multis tormentis lacerata, conscios coniurationis nõ indicarit? Quantis Anaxarchus eadem ipsa de causa? Quantis denique Syracusanus ille Thraso, quòd nullis supplicijs adduci potuerit, ut socios coniurationis proderet? Hos certe Machiauellus ipse (sic enim appellatur præclarus scriptor, cum quo mihi res est) nullo modo contemnendos putabit, propterea quod expertes veræ Religionis extiterunt, quam solam laudis expertẽ esse vult, & coniurationis participes fuerunt, cuius expediendæ rationẽ in summa laude ponit. At quàm obscura est illorum constantia, si ad nostrorũ virtutem conferatur? Si enim causam respicias: illi Tyrannorum odio, à quibus læsi erant, supplicia perferebant; nostri Christi amore, à quo diuinis beneficijs ornati fuerant, tormenta omnia leuia putabant. Si cruciatus magnitudinem consideres atque diuturnitatem in nostros; non vsitata, vt in illos, sed noua & inaudita genera tormentorũ inuenta fuerunt, quæ diutissime viuorum corpora lacerarent, atque contunderent. Illi deinde in desperatione omniũ fortunarum dignitatis speciem aliquam retinuerunt: nostri cum sibi vtrũ vellent liberum fuisset, non inuiti tamen mortẽ claram cum ignominiosa vita commutarunt. Si ad numerum aduertas, ridiculum est, paucissimos

mos infinitis opponere. Hanc tu disciplinā, è qua tam præclara documenta uirtutis extiterunt, cōtemnis? Hac institutione, quæ infirmam etiā naturam mulierum, imbecillam ætatem puerorum incredibili constantia armauit, quæ tantam multitudinem in laudis & gloriæ studiū incitauit, abiectos animos, atque demissos effici contendes? Quæ est ista mentis peruersitas, vt virtutis vmbram admireris, veram virtutem pro nihilo habendam putes? Sed nimirum illud est: Faciē tantum Crucis adspicis, virtutem illam excellentem sub specie Crucis occultatam non intueris. Nec enim mens angusta, tenebris oppleta, & sordibus inquinata, tantæ lucis splendorem sustinere vllo modo potest. Christi enim disciplina, vt inquit Paulus, perditis & profligatis hominibus, inscitiæ, & humilitatis speciem præbet; moderatis verò, diuinoq́. beneficio confirmatis ostendit sapiētiæ cælestis, atque diuinæ virtutis amplitudinē. Atque quemadmodum in Christi persona omnes illam faciem videbant, in qua, vt erat Esaiæ vaticinio prædictum, non erat species neque decor, non tamen omnes illam gloriam diuinitatis, quā Ioannes vidit, inspexerunt: sic etiam multi propter similem mentis caliginem, Christianorum vitam inanissimis ornamentis nudatam despiciunt; illam vero excellentem Christianæ dignitatis lucem aspicere nulla ratione possunt.

Sequitur

Sequitur ut etiam de uirtute militari aliquid dicamus, quam ille Chriſtianis moribus & inſtitutis longe alienam putat. Qui conuenit (inquit ille) cum iſtius virtutis celebritate gloriæ contẽptio, quæ Chriſtianis omnibus præſcribi ſolet? Nemo enim niſi laudis ſtudio inflammatus fuerit, pericula ſibi ſubeunda putabit. Iam quod aſſerit, neminẽ, niſi qui laudis ſtudio adductus ſit, fortem fieri poſſe; non credo facile conceſſuros illos philoſophos fuiſſe, qui ſimul & de contemnenda gloria conſcripſerunt, & fortitudinis innumera præcepta tradiderunt. Nam ſi illa mutuo ſe ſe perimere exiſtimarent, nunquam eſſent tam amentes, vt eadem opera homines à cupiditate laudis abducendos, & in ſtudium virtutis incitandos eſſe ducerent. Virtutem autem illam eſſe ſtatuerunt, quæ non ex vulgi rumore penderet; ſed quæ præclaras actiones ipſius honeſtatis cauſa ſuſciperet. Hic autem ſic argumentatur, quaſi ſola laudis cupiditas ad virtutẽ acuat; & non alij multi potiores ſint virtutis & induſtriæ ſtimuli, quibus bonorum animi dies & noctes concitati, pericula libenter, & ſtudioſe ſuſcipiant: nempe inſignis in patriam beneuolentia, ipſius virtutis amor, egregia deinde legũ, atque Religionis obſeruãtia, quæ quidem omnia ſunt in Chriſtianorum inſtitutis perfectiſsima. Quid ſi laudis etiã ſtudioſiſsimi ſunt? Tamen iſto erit quiſquam vel

furore,

furore, vel impudentia, vt hoc nomine dignitatẽ illorum imminuere conetur? Sunt illi quidem ab inanis laudis cupiditate remotißimi; immortalis tamen, & veræ gloriæ cupiditate uehementer incensi. Despiciunt hominum famam, ad veram tamen laudem, quæ Christi omnia conspicientis testimonio continetur, ardenter incumbunt. Non cupiunt homines rerum suarum spectatores habere, nempe qui sciant, se Angelis inspectantibus omnia præclara facinora suscepturos. Hoc magni animi est, hoc generosi, atque magnifici, non pendere ex imperitæ plebis opinione, infima omnia negligere, cælestia tantum atque diuina contemplari. Quid enim iste dicat in Christianis moribus humile atque demissum, non satis intelligo. Si superbiam, & insolentiam, si mores immanes, si animos contumaciter elatos, atque inflatos, animi magnitudinẽ indicare putat: fateor nihil in terris esse Christianorum natione contemptius: nempe quæ summa contentione in studio moderationis, mãsuetudinis, lenitatis euigilet. Si vero uirtutes omnes, ut etiã eruditißimi prodiderunt, uno coniunctionis uinculo continentur: nec ulla pugna inter illas esse potest, tantum abest, ut mansuetudinis atque modestiæ laus splendori fortitudinis aduersetur, ut etiam nullo modo à se inuicem diuelli atque disiungi queant. Itaque nemo uir fortis esse potest, nisi idem sit mãsuetus atque modera-

moderatus. Longe enim fallitur opinione, qui animi impetum non æquitatis, & humanitatis studio, sed cupiditate atque furore concitatũ, fortitudinem appellandam potius, quàm importunæ cuiusdam belluæ feritatem putat. Iste autẽ præclarus auctor, qui Principes ad communis salutis perniciem instruit, qui Imperij opes non tam æquitate, & clemẽtia, quàm perfidia, & crudelitate stabilire docet, appellet sane quo velit nomine furorem illum, cunctam barbariem scelere & immanitate superantem, dummodo nemo sanus tam stultæ atque nefariæ opinioni assentiatur. Nos vero numquam ita amentes erimus, vt illam animi moderationẽ, quam sacræ litteræ appellant humilitatem, vt clementiam & mansuetudinem, cuius nobis idem auctor extitit, qui & eximiæ fortitudinis exemplum ipsam fortitudinem impedire dicamus. Nam cum virtutes inter se conglutinatæ sint, tum vel maxime animi moderatio, atque fortitudo. Vtraque enim ab eadem animi magnitudine profecta, eandem propemodum retinet dignitatem. Nec enim maioris animi est impetum hostium sustinere, quàm cohibere iracundiam, & omnem perturbationem reprimere, nec vlla offensione ab humanitate, & à mentis constantia deturbari. Non itaque ferme fuit vir egregie fortis, quin etiam laudem mansuetudinis sibi adsciuerit. Quanta gloria fuit illa

Themi-

Themistoclis, cum esset in consilio Græcorum à reliquis ducibus conuicijs indignissime vexatus, ille verò petulantiam illam non conuicio, sed patientia comprimendam putaret? Quid hic Periclem referam? Quid Iulium Cæsarem, & alios complures, qui non maiore studio virtutis Imperatoriæ nomen, quàm mansuetudinis & patientiæ laudem venabātur? Contra verò, vt quisque maxime angusti animi est atque demissi, ita est ad iracundiam & feritatem maxime propensus. Omnes illi barbari, qui à disciplina fortitudinis abhorrent, ita crudeles habiti sunt, vt loquendi consuetudo crudelitati ipsi barbariei nomen adscripserit. Quid de mulierum natura dicã? Quibus vt nihil est imbecillius, ita nihil ad iniuriã persequendam concitatius. Quod si modestia atque mansuetudo virtutis splendorem non excludit, sed cum ab eadem animi magnitudine nascatur, ipsam fortitudinem exornat: ista tamen erit quisquam dementia, vt Christianam mansuetudinem imbecillitatem vocet, præceptis fortitudinis repugnantem? Quæ malum est ista peruersitas, atque impius furor, vt ea, quorum tenuẽ vmbram in alijs suspicimus, in nostris vera & summa contemnamus? Magnanimi semper habiti sunt, qui contumelia lacerati, & iniuria lacessiti, ira non efferuntur. At nostri illam disciplinam à Christo acceperunt, vt humanitate cõ-

uicia,

nicia, beneficijs iniuriam vlciscantur. Ergo dicet aliquis, cum ita mansueti sint, numquam impetum hostium à suis finibus depellent, neque sceleri armis resistent, sed quemuis furorem beneficio compensabunt. Hoc qui dicit, minime expendit officiorum momenta: nec intelligit alia alijs personis, locis, temporibus, causis conuenire. Christiani ipsi, qui in priuatis offensionibus & iniurijs moderationem, atque patientiam amplectũtur, ijdem in publicis periculis acerrimi & vehementes publicæ salutis, atque libertatis vindices existũt, præsertim vbi simul agitur dignitas Religionis. Tunc enim mansuetudinem indignum flagitium, patientiam scelus nefarium arbitrantur. Hac mente præditus fuit diuinus ille Moses, quem sacræ litteræ perhibent fuisse inter omnes mortales mitissimum, qui tamen & hostium copias singulari virtute repressit, & læsi numinis offensionem multorum supplicio placauit. Talis fuit etiam Dauid, quem vnum Diuina oracula laude mansuetudinis unice commendant. Hic tamen incredibili virtute maximos & fortissimos hostium exercitus profligauit, & ingẽtes alienigenarum strages edidit. Sic etiam multi Christiani Principes ad omnem rationem humanitatis commodissimi, bellicæ fortitudinis gloriæ laudem mansuetudinis æquarunt. Quid? ipse Christus nonne satis exemplo suo nos admonuit, qua-

tenus

tenus esset vtendum mansuetudine, quo rursus in loco seueritatis persona suscipienda esset, cum sacrilegos, qui sacras cæremonias polluebant, flagris seuere & acriter insecutus est? Non est igitur cur quisquam Christianã mansuetudinem aspernetur, cum ita cum vera fortitudine coniuncta sit, vt nihil possit esse copulatius. Vtraque enim ab eodem fonte manat, & altera alteram incredibiliter illustrat.

Nunc ad postremum egregij sciptoris argumentum veniamus, quod totum in Religione cõsistit, & in illis antiquis cæremonijs omni scelere contaminatis. Tantam enim uim habuisse putat hostiarum cædem profanam, atque pecudum stragem, vt repente ex timidis feros & audaces efficeret. Nos itaque, qui nec hostias cædimus, nec quadrupedum sanguine aras cruẽtamus, nec exta inspicimus, magnis ad virtutem instrumentis hoc religionis incommodo priuari. Hic profecto nescio, quid vel ad impietatis furorem, vel ad mentis cæcitatem, & stultitiam addi possit. Nefariam superstitionẽ cum sanctissima Dei immortalis Religione comparare, facinus est inexpiabile, atque nefandum: existimare autem, illum qui pecudum carnificinam intrepido vultu conspexerit, continuo fortem euasurum, extremæ dementiæ argumentum. Cur enim isto auctore non cõquirimus omnes lanios? cur non etiã carnifices?

nifices? (hos enim oportet magis efferatos esse, à quibus hominum corpora laniantur) ad arma similiter euocamus? Vt scilicet illa virtute, quam aut sanguine pecudum, aut supplicio damnatorũ adepti sunt, in hostes irruant, & à nobis omnia pericula propulsent. Quid si ostendo, omnia in illis gentium sacrificijs, & caremonijs ad imbecillitatem, atque formidinem spectauisse, nec aliquid fuisse quod animum confirmare posset? Primum precationes illæ priscis atque solemnibus verbis instituta, quantum anxietatis habebant? In quibus si quid titubatum fuisset, si quid præposteris verbis, aut sinistris ominibus effatum; putabant continuo omnes Deos P. R. iratos fore. Deinde quãta illa formido erat hominibus, anili superstitione implicatis iniecta, cum non satis ex animi sententia litabatur? cum exta dirum aliquod & triste minabãtur exitium? Cum vero accidisset, vt multas eodem tempore hostias immolarent, & casus ita tulisset, vt aliarum exta darent illa signa, quibus homines existimabant, Deos omnia secunda promittere, aliarum verò tristia denunciarent: necesse erat, vt essent incredibili metu suspensæ mentes illorum, qui neque secundis extis propter varietatem, & inconstantiam confirmari poterant, neque rursus dira propter religionem, qua erant penitus imbuti, contemnere. Quid ostenta, prodigia, aruspi-

eum responsa, quantam vim habebant ad animos debilitandos atque frangendos? Cum nihil omnino neque natura, neque fortuito accidisset, quod non interpretarentur, Deorũ id consilio fieri, cladem aliquã portendentium. Itaque vel alitis inuolatus, vel terræ fremitus, vel dextrũ fulmen, vel quæuis eiusmodi monstra, atque cõficta interdum prodigia terrorem, atque metum miseris hominibus incutiebant. Quid autem solistima tripudia commemorẽ? quæ cum essent coacta, nec illis quidem superstitiosis hominibus, & auspicio valde deditis firmam spem facere poterant. Si vero pulli casu aliquo non pascerentur, eaq. res ad militum animos permanaret, quasi de pernicie à Dijs ipsis præmoniti, attoniti religione manus cum hoste conferebãt, ancipiti formidine perturbati, atque impediti. Multis itaque in locis proditum memoria est, exercitus fusos, atque cæsos esse, quòd vitio contra hostes eductifuissent. Quod quidem minime mirum est. Cum enim essent illa religione perfusi, vt crederent, non sine Deorum consilio, & numine, cladẽ atque pestem denunciantium, pullos iniectam offam neglexisse, ob idque omnium mentes concidissent, manusq. metu obtorpuissent, neque solita spe, atque audacia prælium commisissent, necesse erat, vt cladem aliquam insignem acciperent. Inde adeo factum est, vt omnes illis religionibus

valde

valde deditι, quos fanaticos appellabãt, in timore perpetuo, & cura mente ancipiti versarentur. Quid? quod multi viri strenui leuissimis ostẽtis per moti, magnam multis in locis timoris significationem dederunt? Lacedæmonij, vt de Græcis etiam aliquid dicamus, cum bellum aliquod suscepissent, Regesq. ipsi in patriæ finibus de more sacrificarent, si casu non litabant, exercitus continuo domum reducebant. Cumq; essent Lacedæmonij moribus, & institutis ad duritiem, atque virtutem militarem educati, tamen ea imbecillitate ducta ex sacrorum impura religione tenebantur, vt bellum intermitterent. Iam si strepitus aliquis auditus fuisset, omnia belli consilia ab illis deserta, & omissa iacebant. Quid autem quæso aliud, vt Lacedæmonios omittamus, Atheniensium opes euertit, quàm anilis quadam, & misera superstitio? Cum enim Imperator sane fortis Nicias, & classi, & exercitui simul cũ Demosthene præfectus esset, & Syracusas oppugnaret, intelligeretq. ciuitatẽ illã & suis viribus, & totius Græciæ auxilio munitam capi non posse: Demosthenesq. instaret, vt classem à portu deducerent, ne præcluso exitu ab hostibus, omne robur Atheniensium, quod in illa classe continebatur, misere periret: id Nicias ipse comprobabat, religione tamen impeditus, salutare consilium executus non est. Paucis enim illis diebus Luna lu-

men, terræ, vt certis temporibus fieri necesse est, interiectu defecerat. Id Nicias ostentum ratus, ad religionum interpretes deferendum statuit. Illi nefas esse respondent intra triginta dies classe nauigare, aut quippiam aliud moliri. Interea Siculi magnis molibus portus fauces obstruunt, & exitum multis nauibus obiectis intercludũt. Classis igitur illa, in qua flos Atticæ iuuentutis, & Atheniensium robur inerat, cum iam frustra classem hostium perrumpere, & è portu progredi conaretur, inepta illa Niciæ superstitione miserrime dissipata, atque depressa est; omnisq. nobilitas occisione cõsumpta. Hæc tu sacra impia, has religiones impuras & aniles ad virtutem erudire, & instituere dices, quæ homines etiam impuros, & audaces, horribili formidine replebãt, mentem à constantia deducebant, consilia salutis impediebant? Eam tum gratiam Christo optimo maximo refers, cuius munere, atque beneficio tam impia, tam impura, tam dementi superstitione leuati, atque liberati sumus, vt illam etiam Christi religioni anteponas? Nam si animi Christianis institutis informati, fracti, languidi, atque demissi efficiuntur: illis verò antiquis, & impuris cæremonijs, quibus diuini honores habebantur impiorum hominum simulachris, ad virtutem incitabãtur: illa certe videntur his nostræ religionis institutis omnino præferenda.

ferenda. At vide in q... erroris opinione, atque amentia versatus sis. Qui vere Christiana religione imbuti sunt, non alitis inuolatu, non occinis cantu, non extis tristia minantibus permouentur: non terræ motu, non fulmine, nō prodigijs vllis, aut monstris conturbantur. Nihil est denique quod animum hominis Christiani conuellere, aut labefactare possit. Sic est enim institutus, vt si orbem terrarū bellis ardere videat, si omnia sibi pericula intendi, si cuncta incendio conflagrare, atque pene consumi, ipse tamen optima spe plenus constantiam retineat, nec vllo vmquam horrore perfundatur. Primum, quia credit esse se fortissimis copijs constipatum, atque communitum. Didicit enim è sacris litteris esse quosdam cælestes exercitus, qui piorum hominum salutem tueantur, & ab illis, cum commodum est, omnem impetum, atque furorem hostiū propulsant. Hoc enim se præsidio vallatum esse sensit Iacob, cum castra Dei se conspicere testificatus est. Rursus cum Syriæ exercitus Helisæi capiti immineret, ipsiusq. minister formidine perterritus opem imploraret, Noli timere, inquit Helisæus: plures enim nobiscū sunt. Subiungit deinde sacra historia, Cumq. orasset Helisæus, ait: Domine aperi oculos pueri huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mōs plenus equorum, & curruū igneorum in circuitu He-

nißima, ex inani quadam [illegible]
pta, nulla pericula recusabāt: Christiani, qui non imbecilla opinione, sed constanti fiducia credūt, se postquam ex hac vita excesserint, fore beatißimos, mortem horrebunt? Quid enim magis in Christiana religione celebratum, quàm omnes eos, qui coluerint iustitiam & pietatem, posteaquam è corpore quasi e vinculis emißi fuerint, in cælum euolaturos, vt immortali gloria æuo sempiterno perfruantur? Quid deinde est magis animis nostris infixum, quàm fore aliquando, vt corpora, quæ iam penitus consumpta sunt, instaurentur: atque cælesti splendore collustrata, rursus cum animis ipsis inuiolabili fœdere coniungantur: vt sic diuinitus renouati, omnibus summis & æternis voluptatibus animo & corpore potiamur? Hoc qui persuasum habuerit, numquā, mihi crede [illegible] *ib ista vita, innumeris ærumnis, atque c*[illegible]*itibus inquinata, inuitus & iniquo anim*[illegible] *scedet. Quid autem postremo dicam de amore illo, quo illi, qui vere Christi sacris imbuti sunt, quotidie magis inflammantur? Illud c*[illegible]*te perspicuum est, nulla re magis incitari ac i*[illegible] *animos ad omnia capitis pericula subeun*[illegible]*m beneuolentia, & charitate. Nihil est enim amanti difficile, nihil non suaue, & iucundum, quod pro re quam habet caram, suscipiatur. Mortem ipsam, quæ omnibus horribilis*

... ultro etiam appe... interdum ... , non modo contemnendam. Quod si ... amor, leuissimis sæpe de causis inter homines conciliatus, vt cõtem... tionem mortis etiã inducat ; quid de illius cha... magnitudine dicam , quæ munere spiri... diuini , puris & integris mentibus concessa est? Eius certe vi concitata Christiana nobilitas, omnem vitæ suauitatem in la... & periculis ponendam esse duxit, omnes corporis volupta... & fluxos honores , omniumq. rerum affluen... aspernata. Illa Christi cupiditate vehementer incensa neque mini... neque terroribus, neque inauditis ... suppliciis à pi... dimoueri potuit. Illa postremo ... omnia t...menta, quæ pro Christo, ... æstimabat, patiebat ... iucunda ... Quin etiam ... Christi... optabile , & ... atque pro D... religio... summis toti... cruciatibus ...nitere . Quod minime ... est . Nam cum amor omnem ani... ...tationem ... à formidine; necesse est, ... amorem, grandis constanti... atque div... ...quitur . Vtra igitur tandem religio ... facilius incitabit ? Ea ne , quæ hosti... aut alitum inuolatu , aut apum exa... , atque confictis mõstris suspensam tenet hominum imbecillita-

